Arendal kommune

Kulturminneregistrering Eydehavn

Asplan Viak

Asplan Viak

Kulturminneregistrering Eydehavn

Forord

I forbindelse med planene for etablering av nytt industri- og havneområde på Eydehavn ble det i 2001 foretatt en konsekvensutredning ihht. plan- og bygningslovens bestemmelser. I forbindelse med melding om oppstart av selve reguleringsarbeidet, ble det i Aust-Agder fylkeskommunes uttalelse (datert 30.08.02) påpekt at temaet kulturminner/kulturmiljø ikke i tilstrekkelig grad var behandlet i konsekvensutredningen. Spesielt var konsekvensutredningen mangelfull med hensyn til mulige kulturminner innenfor industriområdene til tidligere Arendal Smelteverk og Det Norske Nitridaktieselskap. I møte med Arendal kommune den 30.10.02 ble det enighet om at det skulle foretas en slik utredning og at Asplan Viak Sør skulle engasjeres til dette arbeidet.

I brev fra Aust-Agder fylkeskommune datert 18.11.02 ble det satt opp følgende målsetting for en slik utredning:
Utredningen skal få fram opplysninger om hva som finnes av kulturminner innenfor planområdet slik at det på et faglig grunnlag er mulig å fastsette hvilke områder og bygninger som bør gis et formelt vern i endelig reguleringsplan. Dette gjøres ved å gi en kortfattet innføring i Eydehavns historie og særpreg som industristed på Sørlandet og i forhold til tilsvarende industrisamfunn ellers i landet. Videre skal utredningen gi en samlet oversikt over kulturminnene innenfor planområdet. Hovedvekten av arbeidet skal legges innenfor de to fabrikkområdene. Utenfor disse områdene skal det foretas en enklere registrering. Etter nærmere avtale ble det enighet om at dette ytre området avgrenses av Skoleveien og Else Hagens vei. Innenfor fabrikkområdene bør det utarbeides en mer detaljert registrering og dokumentasjon over bygg og øvrige anlegg fra etableringen i 1912 og fram til i dag. Dokumentasjonen bør bestå av en tekstdel med opplysninger om funksjon og historikk for den enkelte bygning/objekt. Det bør også utarbeides kart som viser den bygningsmessige utviklingen i området gjennom forskjellige faser. Registreringen illustreres med foto av områdene og enkeltobjektene.

Bruk av kilder

De områdene som omfattes av denne registreringen har vært gjenstand for mer eller mindre kontinuerlig endring gjennom mer enn 90 år. Særlig innenfor Arendal Smelteverks område har dette resultert i et konglomerat av bygg og installasjoner i en kompleks produksjonsstruktur. For å kunne forstå og tolke dette må en dels ha innsikt i selve produksjonsprosessen, dels i den historiske utviklingen. Strukturen er et resultat av opprinnelig topografi og av kontinuerlig planering, utfylling, ombygging og nybygging.

For å kunne beskrive denne utviklingen har vi måttet benytte ulike kilder, dels muntlige, dels skriftlige og ikke minst kilder i form av kart og gamle foto. I dette arbeide har vi hatt stor hjelp av Oddvar Moland ved Eydehavn Museum. Han har mer enn 50 års "fartstid" på Arendal Smelteverk. I tillegg til han har vi fått hjelp av 3 andre pensjonerte arbeidere både fra Smelteverket og fra Nitriden. Dette er eldre informanter med stor kunnskap om bedriftene og om området. Dette er verdifull informasjon som bør registreres mens det ennå er tid.

I tillegg har vi gått gjennom endel skriftlig materiale i form av bøker, bedriftsaviser og artikler. Dette er suplert med gjennomgang av kart og foto. Arendal Smelteverk har et stort og verdifullt arkiv med korrespondanse, tegninger og foto helt tilbake til etableringen av bedriften i 1912. Det er en stor utfordring å sikre dette materialet for framtiden.

I dette prosjektet har vi kun hatt tid til en overfladisk gjennomgang av kart og foto. Særlig kartmaterialet kan inneholde mulige feilkilder fordi kartene har vært endret ettersom nye planer ble lagt. Kartene er heller ikke like nøyaktige, slik at de viser noe avvik seg imellom med hensyn til plassering og form på bygg. Kartene omfatter også kun deler av områdene. De kartene som er utarbeidet i denne rapporten er derfor basert på en rekke kilder. Av denne grunn kan det forekomme at enkelte bygg er feilplassert både i "tid og rom".

For DNNs del ble visstnok store deler av arkivet kassert da bedriften la ned i 1975. Nymo skal imidlertid sitte på endel kart- og tegningsmateriale, Vi har dessverre ikke hatt tid til å undersøke dette nærmere.

Begge bedriftene ga ut bøker ved 50-års jubileet i 1962. Stokkens Historie utgitt i 1980 slutter også ved dette årsstallet. Bedriftenes nyere historie er derfor dels basert på muntlige kilder, dels på avisartikler og på kontakt med Norsk Vasskraft og industristadmuseum i Tyssedal.

Arbeidet med denne rapporten er utført av Asplan Viak ved siv. ark. MNAL Harald Tallaksen i perioden januar - mars 2003.

Fra trelast og jernmalm, til sika og aluminium

For å forstå hvordan Eydehavn har blitt til det tettstedet vi ser i dag, er det nødvendig å sette stedets utvikling inn i en større sammenheng.

Eydehavn ligger i gamle Stokken kommune (egen kommune fra 1919 til 1962). Bygda har aldri vært et utpreget eller ensidig bondesamfunn. Gjennom mer enn 300 år har trelasthandel, gruvedrift, skipsbygging, sjøfart og den elektrokjemiske industrien preget distriktet. Alt dette er eksportrettet industri som har gjort distriktet avhengig av internasjonale økonomiske konjunkturer.

Trelastutførsel
Utenlandske skippere har hentet trelast i Neskilen fra 15-1600-tallet. Navnet Frisøya vitner om dette. Mørnes var på 1600-tallet en av de viktigste trelasthavnene på strekningen Risør-Kristiansand. Etter hvert gikk trelasthandelen over til å bli drevet av borgerskapet i Arendal. Trelasthandelen og gruvedriften resulterte i utviklingen av Neskilen som et sentrum og tettsted for distriktet omkring allerede fra 1600-tallet. Omkring 1700 hadde futen, foruten bondelensmannen i Holt prestegjeld, slått seg ned i Neskilen, som på slutten av 1600-tallet hadde overtatt stillingen som tingsted i Strengereid skipreide etter Strengereid i Holt.

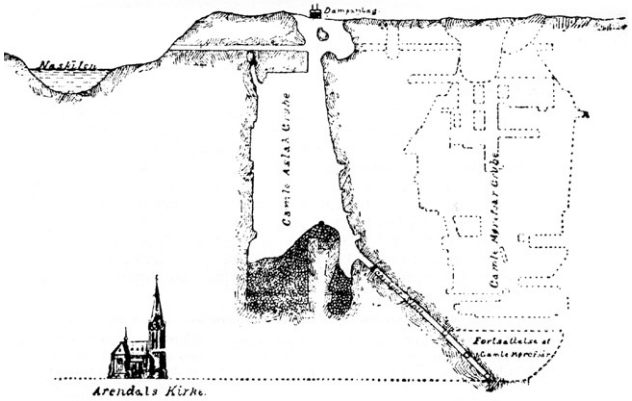

Snitt gjennom Gamle Aslak og Gamle Mørfjær gruver.

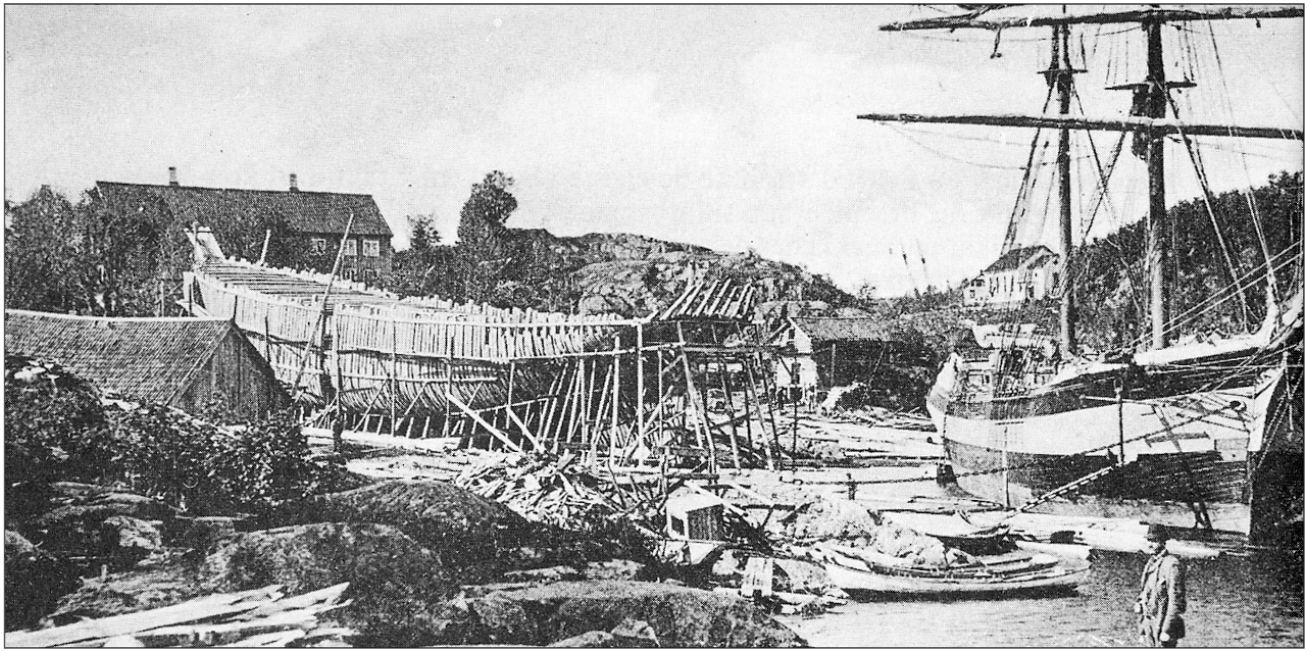

Saltrødverven 1894. På beddingen sttår barken "Salterød"

Gruvedrift
Mot slutten av 1600-tallet ble det igangsatt gruvedrift etter jernmalm i Stokken. De første gruvene i distriktet hadde sett dagens lys omkring Langsævannet ved Arendal drøyt 100 år tidligere. Hovedtyngden av gruvene i Stokken ligger ved Neskilen. Dette er et av de mest omfattende i hele Arendalsfeltet som strekker seg fra Øyestad i vest til Tvedestrand i øst. Arendalsfeltet leverte nærmere 2/3 av all den malm som Norske jernverk brukte i perioden fra 1600-tallet til midt på 1800-tallet.

Neskilgruvene ble i hovedsak drevet av Ulefoss og Bolvig jernverker. I tillegg hadde Næs Jernverk litt drift. Hovedfeltet ligger mellom Stuenes og Frisøya, men det er enkelte gruver i heia bak gamle DNN og på Buøya. Den største og dypeste gruva (225 m dyp) heter Gamle Mørfjær og ligger vest for Neskilen. Driften av gruvene i området varte helt til 1887. Konkurransen med utenlandske leverandører, særlig de britiske, resulterte i at de fleste norske jernverk innstilte driften sin i perioden 1850-1870. Næs Jernverk i Tvedestrand var unntaket og klarte å holde masovnen gående helt til 1909.

Skipsbygging
I løpet av 1700- og 1800-tallet tok skipsbyggingen seg kraftig opp. Særlig i tiårene etter 1850 sysselsatte den mange arbeidere. Folk kom flyttende til området fra det overbefolkede innlandet. Før 1835 lå tyngdepunktet for skipsbyggingen rundt Neskilen. Etter dette overtok Saltrød og bukta utenfor.

Stagnasjon og utvandring
Både gruvedriften og treskipsbyggingen brøt sammen i 1870- og 80-årene. Dette fikk store konsekvenser for sysselsettingen i bygda. Særlig den mannlige del av befolkningen måtte søke lykken i Amerika. Omkring århundreskiftet var Stokken på denne måten i ferd med å bli avfolket. Tendensen fortsatte fram til 1912 da en ny epoke begynte i Stokkens historie: Utbygging av to elektrokjemiske bedrifter på Staksnes.

Den 1. og 2. industrielle revolusjon
Den 1. industrielle revolusjon var i hovedsak et britisk fenomen før 1850. I Norge kom den først i siste halvdel av 1800-tallet og da utgjorde den en heller beskjeden sektor i norsk økonomi. Utviklingen skjedde innenfor treforedlingsindustrien (sagbruk og tremasseproduksjon), tekstilindustri og mekaniske verksteder. All denne industrien var basert på import av "teknologipakker".

Omkring århundreskiftet kom den 2. industrielle revolusjon. Denne var basert på elektrisitet som energibærer, kjemi og tett forbindelse mellom vitenskap, teknologi og industri. Dette krevde betydelige investeringer som kun var mulig ved hjelp av fri bevegelse av kapital og arbeidskraft over landegrensene. I perioden 1870-1914 var Europa på høyden av sin makt, mens USA etter hvert halte innpå. Industrialiseringen resulterte i store rikdommer. Denne kapitalen ble eksportert til Europas utkanter i jakt på nye investeringsobjekter. Spredningen av kapitalen medførte samtidig en spredning av den industrielle revolusjonen.

Den 2. industrielle revolusjon trengte ikke bare ny teknologi, men også ny organisering av kapitalen. Utviklingen gikk i retning av store enheter, truster og kartelldannelser. Dette igjen medførte dannelsen av arbeidsgiver- og arbeidstakerorganisasjoner.

I Norge er det særlig en person som er sterkt knyttet til utviklingen av denne nye industrien og den organiserte kapitalismen rett etter forrige århundreskifte: Samuel Eyde.

Samuel Eyde
Sam Eyde (1866 – 1940) kommer fra en høyborgerlig familie og er født og oppvokst i Arendal. Han brøt med familiens handels- og sjøfartstradisjoner og utdannet seg som bygningsingeniør i Tyskland. Han var en dyktig ingeniør og viste tidlig teft for utvikling av nye forretningskonsepter. I 1889 etablerte han sitt eget ingeniørkontor i Kristiania. I noen år kom Eyde først og fremst til å arbeide med stasjons- og havneanlegg i skandinaviske byer. I jakt på nye oppdrag for ingeniørkontoret sitt, begynte Eyde fra 1902 å interessere seg for gruver og fosser. Han så også at disse kunne gi fortjeneste gjennom kjøp og salg. I årene som fulgte gikk Eyde mer og mer over fra å være ingeniør til å bli forretningsmann.

Sam Eyde malt i 1918

Vannkraftutbygging
Produksjon og bruk av elektrisitet ble praktisk mulig fra begynnelsen av 1890-årene. Utnyttelsen i større målstokk kom først i gang fra århundreskiftet. Norges store naturrikdommer i form av fossekraft ble en ny mulighet, men hva skulle kraften brukes til? Det private forbruket av elektrisitet var minimalt. Derfor var det ofte *vannkraften* som dannet utgangspunktet for en utvikling som endte i industri. I tillegg til vannkraft trengte en mye *kapital*, særlig fordi vannkraftutbyggingen måtte kobles til industrireising for å gi avkastning. En tredje faktor var *teknologi* som kunne resultere i salgbare varer i stor skala. Å få til den rette kombinasjonen av foss, kapital og teknologi var det vanskeligste. Eyde skulle bli den gründeren som framfor noen i sin samtid klarte å spille en nøkkelrolle i få til denne kombinasjonen.

I Arendal ble Arendal Fossekompani stiftet i 1896. Selskapet kjøpte rettighetene til Bøylefoss og Flatenfoss i Froland, men klarte ikke å finne kjøpere til kraften. En av stifterne var Arendalsmannen Ragnvald Blakstad. Han markerte seg som en ivrig fossespekulant og konkurrerte i ulike sammenhenger med Sam Eyde. Et eksempel på dette er forsøket i 1915 på å få til et samarbeid mellom Høgefoss – Bøylefoss – Nitriden. Dette mislykkes fordi *"Blakstad og Eyde ønsker begge å være konger i Arendal, og vi klarer ikke å bringe dem overens."* I 1907 kjøpte Eyde aksjemajoriteten i Arendal Fossekompani.

"Det Norske Aktieselskab for Elektrokemisk Industri"
Sammen med svenske investorer stiftet Eyde i 1904 holdingselskapet "Det Norske Aktieselskab for Elektrokemisk Industri", senere kalt Elkem. Formålet med selskapet var å skape og drive forskjellige foretak, utstede aksjer for å innhente kapital, og evt. selge for å bruke fortjenesten til å grunnlegge nye virksomheter. Selskapet kom i noen år i skyggen av Rjukan-selskapene og Hydro på Notodden. Her markerte Eyde seg som den store gründeren som klarte både å skaffe svensk, fransk og tysk kapital til en storstilt industrireising, samtidig som han sammen med Kristian Birkeland utviklet Birkeland-Eyde metoden for fremstilling av kunstig salpeter. Eyde var generaldirektør i Hydro og direksjonsformann i Rjukanselskapene. Han var imidlertid flinkere til å sette i gang nye prosjekter, enn til å administrere dem etterpå. Han ble derfor presset ut av Rjukan-selskapene i 1910. Som et "plaster på såret" fikk han kjøpe hjem Elektrokemisk i 1911.

Etter å ha lagt Rjukanutbyggingen og problemene der bak seg, var Sam Eyde klar for nye prosjekter. Hans nye store idé var å bygge opp en norsk jern- og stålindustri.

Jernverk på Vindholmen
Fra 1909 satset Eyde på "jernsaken". Dette var i kjølevannet av unionsoppløsningen i 1905 sett på som en nasjonal sak. En nasjon som ville være økonomisk sterk og uavhengig, måtte ha sin egen jern- og stålindustri. For å kunne vise militær styrke og selvstendighet, måtte vi selv kunne produsere jern og stål.

Paradokset var at norsk jernverksindustri hadde bukket under etter midten på 1800-tallet i en tid da den første moderne industrien vokste fram og behovet for jern økte. Norge hadde malmen og den nye energien, men var nødt til å importere jern og stål.

Mange arbeidet med metoder for utvikling av en elektroråjernovn omkring århundreskiftet. Eyde sikret seg rettighetene til en svensk-utviklet metode i 1909. Han var da direktør i Tyssefallene i Hardanger og hadde planer for en stor jern- og stålindustri en rekke steder. Han startet Hardangerverket som et forsøksprosjekt i 1911.

Samtidig kjøpte han opp rettighetene til en rekke jerngruver omkring hjembyen sin Arendal. Eyde ble imidlertid kuppet ut av styret for Tyssefallene og valgte derfor å konsentrere seg om å utvikle et jernverk ved Arendal i stedet. Han brukte Arendal Fossekompani som et redskap for å drive fram jernsaken i distriktet. Fossekompaniet stilte seg bak en aksjeinnbydelse som gjaldt både utbygging av foss og jernverk. Utbyggingen av Bøylefoss startet i 1911. Fossekompaniet kjøpte eiendommer både på Vindholmen og på Staksnes (nåværende Eydehavn).

Eyde hadde imidlertid også andre ideer for prosjekter som kunne benytte Bøylefosskraften i tillegg til et jernverk. Han jobbet parallelt med 4 prosjekter ved siden av jernverksplanene:

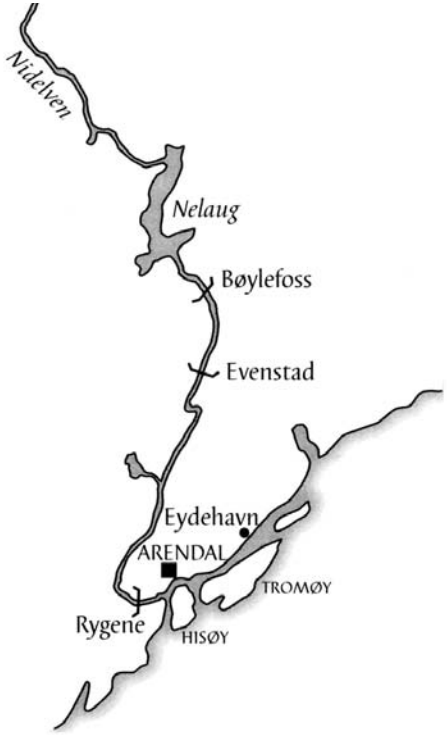

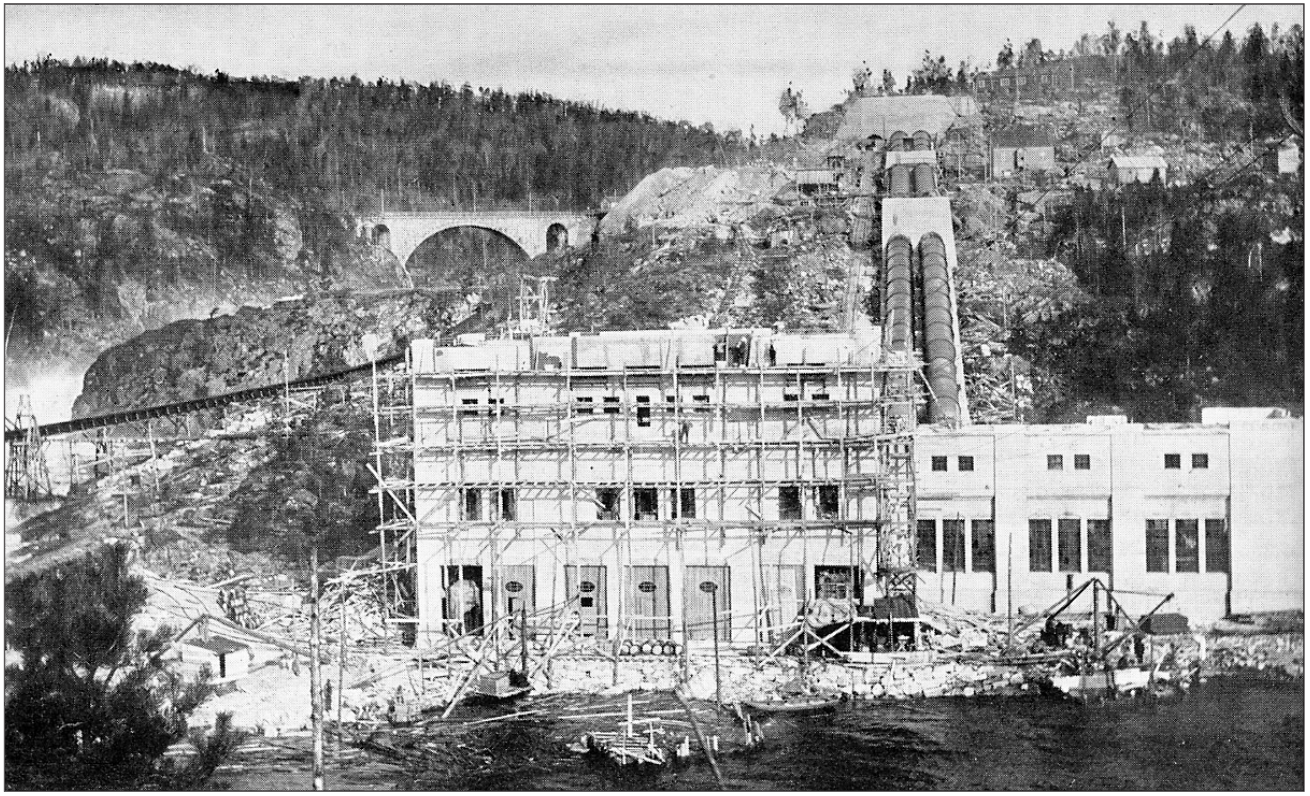

Bøylefoss kraftstasjon under bygging 1913.

- *Planer om å etablere fabrikk for produksjon av silisiumkarbid og kunstig korund. Dette var slipemidler som etter hvert var blitt en ettertraktet vare i industrien. Prosjektet skulle være i samarbeid med tyske interessenter.*
- *Han ønsket å bruke svovelen i Arendalsmalmen til å fremstille ammoniumsulfat av ammoniakk. Ammoniumsulfat kan brukes som et gjødningsmiddel. Han ønsket et samarbeid med britene om dette prosjektet.*
- *Planer om en ferrosilisiumfabrikk, også denne i samarbeid med britiske interessenter.*
- *Aluminiumsindustri i samarbeid med franske interessenter.*

AS Arendal Smelteverk etableres med tysk hjelp

12. mars 1912 ble selskapet A/S Arendal Smelteverk stiftet. Noe over 50 % av kapitalen var norsk, resten tysk. Selskapet fungerte som et datterselskap av Elektrokemisk. Kraftlinja fra Bøylefoss ble bygd ut i retning Vindholmen, samtidig som anleggsbrakkene var på plass. Omtrent samtidig må Eyde ha bestemt seg for å utsette planene for et jernverk i Arendal. Forsøksproduksjonen ved Hardangerverket gikk dårlig. Eyde ønsket å benytte steinkull i stedet for trekull slik svenskene gjorde. Dette gikk dårlig, samtidig som kostnadene ved utbyggingen ble langt større enn forutsatt.

Allerede i 1903 hadde Eyde vært på studietur til Tyskland og Sveits og sett på kjemisk og metallurgisk industri langs øvre Rhinen. Han besøkte Rheinfelden hvor Mayer & Schmidt produserte kunstig korund og silisiumkarbid. Eyde diskuterte ideen om en norsk produksjon av de samme produktene med tyskerne. I 1911 var de på besøk i Norge for å vurdere slike planer. Valget stod mellom Vamma i nedre del av Glommavassdraget eller Bøylefoss. Valget falt på Bøylefoss, for her kunne elektrisiteten skaf-

fes raskt nok. Vindholmen var ikke stort nok for dette prosjektet, derfor ble Staksnes valgt i 1911. Vindholmen var dessuten ansett som det beste stedet for et jernverk. På grunn av nærheten til Arendal by var det der ikke behov for å bygge så mange arbeiderboliger som på Staksnes.

Eyde fikk kjemikeren Ernst Moyat ved Mayer & Schmidt til å slutte i sin jobb i Tyskland og flytte til Norge. Han ble ansatt som administrerende direktør og teknisk leder for den nye fabrikken. Utbyggingen startet sommeren 1912 og fabrikken sto ferdig året etter.

Fra åpningen av Arendal Smelteverk 12. juli 1913.

Franske interesser bak Det Norske Nitridaktieselskap

Eydes planer om produksjon av ammoniumsulfat og ferrosilisium gikk i stå. Derimot hadde han suksess med ideen om å få engasjert franske interessenter i en ny aluminiumsindustri. I 1910 ble det franske selskapet Société Générale des Nitrures (SGN) etablert av Adrien Badien. SGN hadde kjøpt rettighetene til å benytte tsjekkeren Ottokar Serpeks metode. Denne gikk ut på å fremstille både kvelestoff- og aluminiumsprodukter. Ved å blåse luft gjennom en roterende elektrisk ovn fylt med en blanding av kull og bauxitt, ble det dannet aluminiumnitrid. Denne nitriden måtte så behandles videre for å få ut aluminiumoksid og ammoniakk. Amoniakken kunne behandles med svovelsyre og forvandles til ammoniumsulfat som var en kvelestoffgjødning

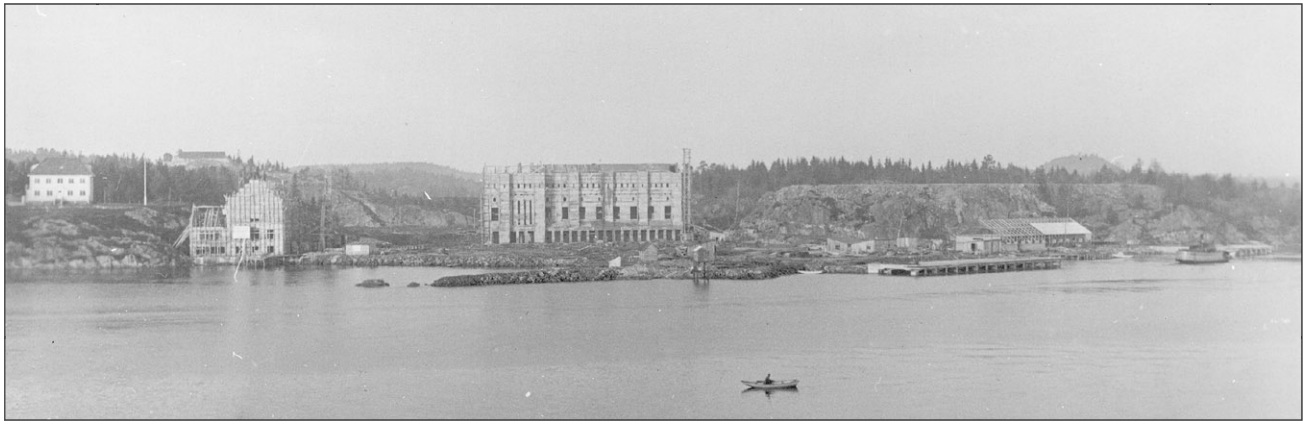

DNN under bygging 1913.

på linje med kalksalpeter som de produserte på Rjukan. Aluminiumoksid var det nødvendige utgangspunktet for å produsere aluminium.

Badien søkte kontakt med Eyde og inngikk våren 1912 en avtale med Elektrokemisk om å danne et selskap som skulle produsere ammoniakk etter Serpekmetoden. Av hensyn til fransk aluminiumsindustri skulle det nye selskapet ikke produsere aluminium. Den 20. august 1912 ble det nye selskapet konstituert og fikk navnet *Société Norvégienne des Nitrures*, på norsk *Det Norske Nitridaktieselskap* – ofte omtalt som Nitriden (DNN). Franskmennene fikk aksjemajoriteten.

Anleggsarbeidet for den nye fabrikken begynte høsten 1912. Bedriften ble anlagt rett øst for Arendal Smelteverk. Planene for et jernverk på Vindholmen var nå skrinlagt for godt. En del av Serpeks metode var som nevnt å bruke svovelsyre for å lage ammoniumsulfat. Kollen øst for selve fabrikktomta ble flatsprengt for å gi plass til en svovelsyrefabrikk. Det skulle imidlertid vise seg at Serpeks metode ikke fungerte godt nok. Det ble derfor aldri bygget noen svovelsyrefabrikk, og tomta har ligget ubrukt fram til i dag.

De franske eierne bestemte seg derfor for å bygge en tradisjonell aluminiumsfabrikk. De franske eierne falt ut med Eyde som ønsket en mer sentral rolle i selskapet. I 1913 kjøpte de ut alle Elektrokemisk sine aksjer. Nitriden var blitt et heleid, fransk selskap. Som følge av at metoden fabrikken var basert på ikke fungerte tilfredsstillende, gikk en av de franske investorene konkurs. Dette gjorde at Nitriden våren 1914 *"startet driftet i sterkt forkrøblet skikkelse og med dårlig økonomi".*

Staksnes får navnet Eydehavn

Før industrien på Eydehavn var Eyde med på å opprette eller utvikle tre industri- og kraftsentra: Notodden, Rjukan og Tysse/Odda. I alle disse prosjektene måtte han dele æren med andre. Eydehavn var på mange vis Eydes verk alene. Han jobbet parallelt med en rekke ideer og veien ble til mens han gikk. Samtidig med innvielsen av Arendal Smelteverk 12. juli 1913 ble Staksnes omdøpt til Eydehavn. Dette ble en stor triumf for Eyde, og kan i følge Ole Kristian Grimnes biografi om Eyde *"sees på som kulminasjonen i hans karriere som industrientreprenør".*

Industrisamfunnet Eydehavn

Arendal Smelteverk og Nitriden måtte i tillegg til fabrikkene bygge opp et helt lite industrisamfunn på Eydehavn. Sam Eyde var opptatt av ideen om "egne hjem". Dette var ikke med utgangspunkt i en likhetstankegang, men var basert på en sosial velferdstanke. Dersom arbeiderne bodde godt, var det ikke grobunn for misnøye, "fyll og umoral". På Rjukan vokste det opp en lokalpatriotisme med en paternalistisk holdning i forhold til grunnleggeren Sam Eyde. Eyde forsvant relativt raskt ut av bilde på Eydehavn, men det vokste også her fram en sterk lokalpatriotisme innen arbeiderbevegelsen. Denne bevegelsen var preget av en moderat,

reformistisk retning med få revolusjonære innslag. Den moderne arbeiderbevegelsen rettet seg i overveiende grad inn på å bygge opp et levelig lokalsamfunn i bygda. Arbeiderbevegelsen fikk politisk makt uten alvorlig politisk motstand, og kunne på grunnlag av skatteinntektene fra industrien bygge opp en sosialdemokratisk mønsterkommune.

Befolkningen i Stokken hadde nesten en 3-dobling fra 704 innbyggere i 1910 til 1701 i 1920. Under anleggsperioden ble det oppført flere brakker for anleggsarbeiderne. Samtidig ble det igangsatt bygging av arbeiderboliger i Nesgata, i Stranda vis a vis Smelteverket, på "Hotellheia" (Elly Eydes vei) og på Omdalsøyra på Tromøy. DNN opprettet Tromø Byggeselskap som stod for bygging av 31 boliger med i alt 81 leiligheter (Omdalsøyra og Nesgata).

På grunn av skiftarbeidet på fabrikkene var det viktig at boligene lå i passe avstand fra fabrikkene. De måtte imidlertid ikke ligge for nærme pga. forurensningen. Særlig DNN hadde industrirøyk med høyt innhold av fluor, noe som bl.a. resulterte i matte vindusglass i nabolaget. Forurensing er trolig grunnen til at kun 8 av i alt 34 regulerte boligtomter langs Elly Eydes vei rett bak fabrikkene ble bygd ut. Eydehavn fikk egen skole i 1915. Folkets hus ble innviet i 1927.

På samme måte som på Rjukan, var det er klart skille mellom arbeidere og funksjonærer. Standsmessige og romslige direktør- og funksjonærboliger ble bygd på Buøya. Denne ble delt mellom de to bedriftene slik at de ansatte fikk like lang vei til hver sin bedrift. Det var imidlertid forbudt for vanlige arbeidere å besøke Buøya!

Det var ikke veiforbindelse mellom Arendal og Eydehavn før i 1921 da det ble anlagt bru innerst i Neskilen. Tromø Dampskibsselskap ble derfor stiftet av M. Blom Bakke i 1913. Båtene "Tromøsund", "Eydehavn", "Torungen" og "Trygg" stod for trafikken inntil rutebilene overtok. Helt fram til slutten av 1970-årene var det egen fergeforbindelse fra Bukkevika over til Omdalsøyra på Tromøya.

Smelteverkets arbeiderboliger i Stranda.

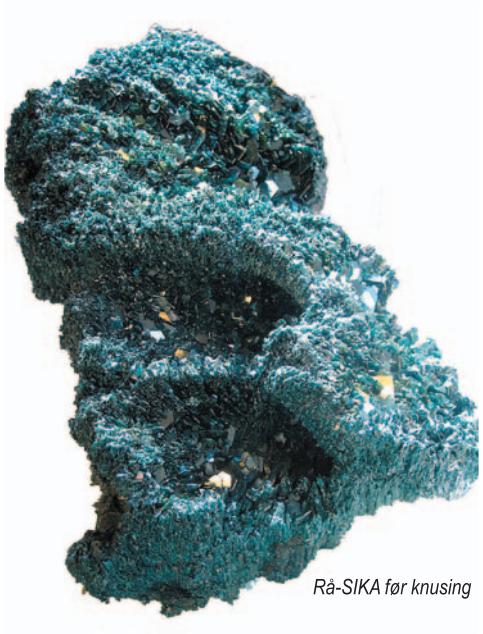

Rå-SIKA før knusing

A/S Arendal Smelteverk: 90 års sammenhengende drift

Produktene:
Arendal Smelteverk har opp gjennom årene produsert 5 ulike produkter:

- Elektrokorund (1913-1927), aluminiumoksyd markedsført under produktnavnet DURUBIT.
- Silisiumkarbid (1913-), markedsført under produktnavnet SIKA. Slipemiddel for industrien. Ulike kvaliteter: SIKA I: lysegrønn, SIKA II: mørkegrønn, SIKA III: sort, kjemisk behandlet, SIKA IV; sort, vannvasket.
- Ferrosilisium (1913-1928)
- Råjern (1917-1919) Mangelvare under 1. verdenskrig
- Søderberg elektrodemasse (1917-1919) for den norske smelteindustrien. Produksjonen overtatt av Fiskaa Verk i Kristiansand.

Silisiumkarbid (SiC) skulle bli bedriftens hovedprodukt. Dette er et syntetisk, keramisk produkt med spesielle egenskaper. Det er hardt og sprøtt, egenskaper som gjør det egnet til slipemiddel (slipeskiver, slipepapir, slipepulver osv.). Benyttes også til saging av granitt og marmor med mer. Det har også gode egenskaper som ildfast materiale og brukes mye som ildfast foringsmateriale i industrien. Sekundær-kvaliteter brukes bl.a. som tilsetningsmiddel ved fremstilling av støpejern og støpestål. Av den samlede norske produksjonen går 35 % som slipemiddel, 35 % til ildfast foringsmateriale og 30 % til metallurgisk industri (1996).

I 1928 klarte bedriften å produsere grønn SIKA, noe som var første gang utenfor USA. I 1930-årene klarte bedriftens ingeniører å utvikle en ny metode for framstilling av mikrokorn, noe som var nytt i europeisk silisiumkarbidproduksjon. Mikrokorn benyttes i bl.a. optisk industri og mekanisk finindustri. Metoden har vært bedriftens hemmelighet i forhold til konkurrentene helt fram til i dag.

Petrolkoksen kom i hovedsak fra oljeraffinerier i USA. Kvartsen ble dels tatt ut i Gloserhei gruver i Froland, diverse småskjerp i distriktet og fra Neslia i Troms.

Produksjonsprosessen:
Forenklet produksjonsløype:

A	Importkai for råstoff (petrolkoks og kvartssand)
B	Silo
C	Silo
D	Blanderi
E	Ovnshus
F	Skillehus, råsika renses for urenheter/dårlige kvaliteter
G	Metallurgen, dårlige kvaliteter brukes som tilsettingsstoffer i metallurgisk industri
H	Mølle for knusing av sika
I	Slemmen for utfelling av finere korninger (100-320)
J	Kjemisk vaskeri der svovelsyre og lut brukes for å fjerne urenheter + tørkeri og pakkeri
K	Lager for ferdigvarer
L	Eksportkai
M	Utfellingskar for mikrostoffer
N	Mikroen, utfelling og tørking av ulike mikrokvaliteter
O	Ferdigvarelager

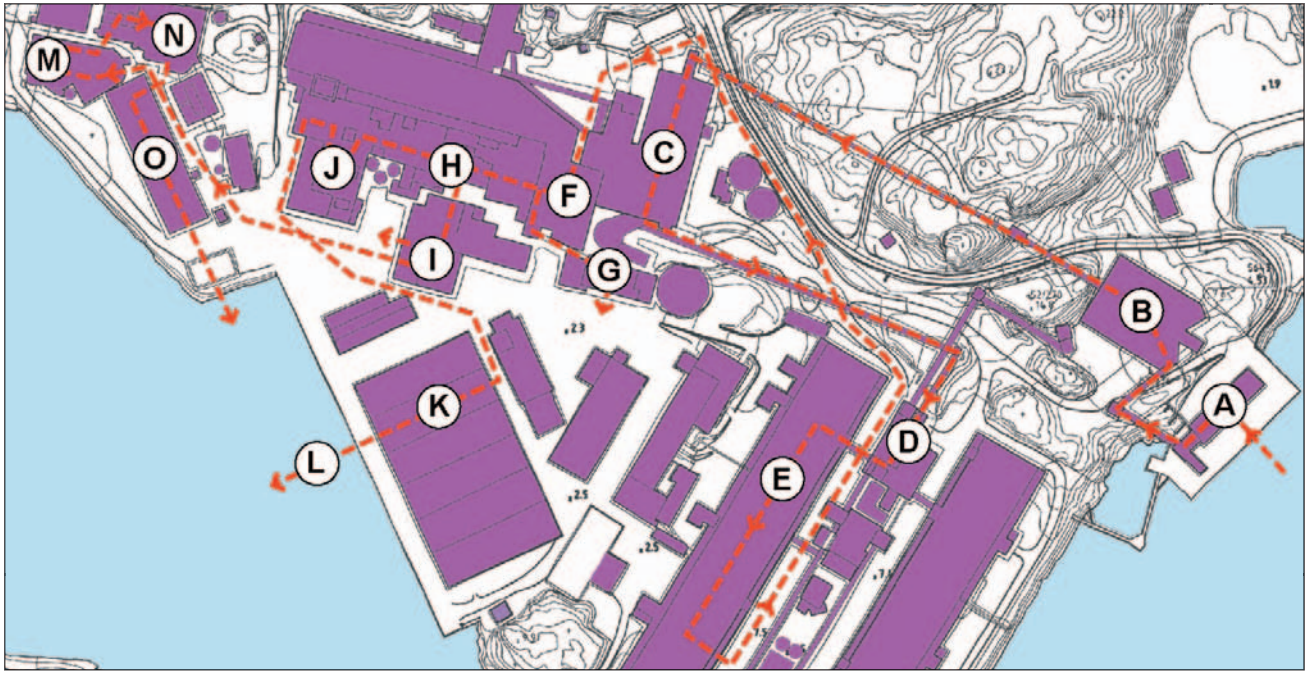

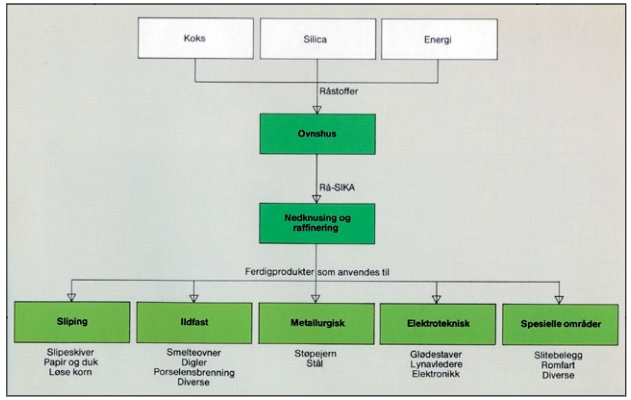

Silisiumkarbid fremstilles fra kvarts og petrolkoks ved oppvarming i elektroovner i 37 timer med en temperatur opptil 2500 °C. Ved prosessen dannes krystallisk SiC, karborundum. Karborundum er det nest hardeste slipestoffet etter diamant.

Fabrikken har i dag kapasitet til 45.000 tonn pr. år

Fra norske aksjonærer til multinasjonale amerikanske selskaper

- 1913 - 1915: Norske og tyske aksjonærer
- 1915 - 1928: Norske aksjonærer, bl.a. Arendal Fossekompani
- 1928 - 1949: The Melltone Corporation, Pittsburgh, Pennsylvania – USA
- 1949 - 1979: The Carborundum Company, Niagara Falls – USA
- 1979 - 1981: Kennecott
- 1981 - 1986: Standard Oil of Ohio (SOHIO)
- 1986 - 1987: British Petroleum (BP)
- 1987 - 1990: Norton Company
- 1990 - 2003: Compagnie de Saint-Gobain

Krigsprofitt og usikre tider

Som en ser av den lange lista av eiere, har bedriften hatt en historie preget skiftende internasjonale konjunkturer og stadig nye oppkjøp fra multinasjonale selskaper. 1. verdenskrig ga stor etterspørsel og bra fortjeneste. Etter krigen kom vanskelighetene p.g.a. overproduksjon, stigende kronekurs og streiker. Nye, amerikanske eiere overtok i 1928. Den økonomiske liberalismen fra før 1. verdenskrig ble erstattet av planøkonomi med importreguleringer, tollforhøyelse og valutakontroll. Bedriften klarte seg likevel godt og styrket sin markedsposisjon gjennom 1930-tallet, bl.a. ved å utvikle en ny metode for produksjon av mikrokorn.

Produksjonen gikk på et minimum gjennom krigsårene 1940-1943. Bedriften kom under tysk forvaltning i 1942. SIKA var egnet for rustningsindustrien. Dette var bakgrunnen for at bedriften ble rammet av en sabotasjeaksjon fra norske sabotører i 1943. Etter dette sto bedriften stille til etter krigen. Krigsårene ble brukt til å bygge nytt mikrobygg i 1941, og til å legge planer for en ny satsning etter krigen.

Kontinuerlig utbygging etter krigen

I 1947 ble ovnshus I totalt ombygd. Det ble bygd ny importkai ut mot Tromøysund med tilhørende ny taubane inn til fabrikken. Det ble også bygd nye lagerskur, velferdsbygg, flytting av snekkerverksted og ny vei.

Koreakrisen i 1951 ga ny, stor etterspørsel. I løpet av 1950-årene skjedde det en kontinuerlig videre utbygging: Nytt dampkjeleanlegg, nye lagerbygg, vaskeri, ombygging og utvidelser av siloer, nytt laboratoriebygg og modernisering av interntransport (vekk fra vogner på jernbaneskinner, over til trucker på betongveier). I 1958 ble første del av ovnshus B bygd på Pålsodden. Fram til 1981 skulle ovnshus B og et nytt ovnshus C utvides hele 5 ganger.

På 1960-tallet ble det bygd nytt kontorbygg og portvakt, eksportkaia utvidet og bukta innenfor Pålsodden fylt igjen. Nye lagerskur, utvidelse av Mikrobygget, vaske- og raffineringsanleggene (Slemmen) og samling av verkstedene. I 1963 ble Bøylefoss kraftverk utvidet. Bedriften klarte å oppnå 25% av det europeiske markedet. På det meste sysselsatte bedriften ca. 450 mennesker som jobbet 3 skift.

2003: Hva nå?

Bedriftens historie ble skrevet til 50-års jubileet i 1962. Stokkens historie slutter også samtidig (kommunesammenslåing av Stokken, Austre Moland og Flosta til Moland kommune i 1962). Bedriftens historie etter den tid er vanskelig å få oversikt over innenfor rammene av et begrenset prosjekt som denne kulturminnekartleggingen er. Situasjonen for bedriften pr. mars 2003 er usikker. 2/3 av produksjonen er stanset opp. Ovnshus A og C er ikke i drift. Ovnshus A avvikles som ovnshus etter 90 års produksjon. Deler av kontorbygget skal leies ut. Det er fare for at Sam Eydes prosjekt fra 1912 vil gjennomgå store endringer på sikt. Hvilken industri eller virksomhet som kan komme i stedet dersom smelteverket legges ned er usikkert. Den store og sammensatte bygningsmassen bygd opp gjennom 90 år er i stor grad skreddersydd for formålet. Det vil trolig være vanskelig å finne alternativ bruk for store deler av den.

Bedriften sitter på et komplett arkivmateriale fra hele bedriftens historie. Bl.a. finnes det omfattende fotodokumentasjon av all utbygging etter siste verdenskrig. Det er også et stort tegningsarkiv med bl.a. tegninger fra Sam Eydes ingeniørkontor helt tilbake til utbyggingen i 1912. Dette er et unikt materiale som fortjener en bedre skjebne enn det som skjedde med DNN´s arkiv da bedriften la ned i 1975: som fyllmasse i gruvene i området. Både bedriften selv og offentlige myndigheter har et ansvar for å sikre denne dokumentasjonen. Den har ikke bare lokal og regional interesse, men også nasjonal og internasjonal.

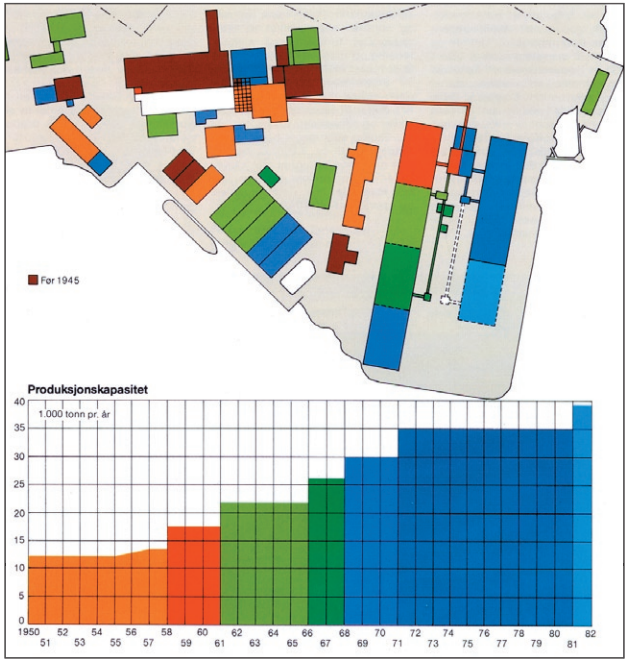

Det Norske Nitridaktieselskap

Produktene:

Aluminium finnes naturlig i bauxitt. Dette er en subtropisk leire som inneholder fra 40 – 70% aluminiumoksyd. Dansken Chr. Ørsted var den første som fikk æren for å ha laget aluminium i 1825. Metoden for utvinning av aluminium på industrielt vis ble oppfunnet av østerrikeren K.J. Bayer i 1889. Det var denne elektrolytiske prosessen som ble valgt på Eydehavn. I tillegg til *aluminium* skulle de produsere *oksyd* og *elektrodemasse*. Arbeidet med en oksydfabrikk ble satt i gang, men arbeidet ble stoppet under 1. verdenskrig, bygget revet og utstyret sendt til Frankriket. Helt fram til Strømmen Stål overtok i 1975 kunne en se restene av runde ekstraksjonskar på området mellom omformerhuset og stekeriet.

Råvarene var foredlet bauxitt, aluminiumoksid ("aluminiamel") som kom fra Jamaica, Brasil og Afrika, i tillegg til petrolkoks. Teoretisk var det mulig å fremstille 99,88% ren aluminium. På Eydehavn klarte de på det beste å produsere med 99,8% renhet. Produktene var "wire bars", "rollig slabs" og "ingot", barrer og stenger med ulike kvaliteter.

Ovnene for aluminiumsproduksjon trengte elektroder (+ anoder og – katoder) . Katodene ble importert mens anodene ble produsert på Eydehavn. Disse var en blanding av antrasittkoks og bek.

Produksjonsprosessen:

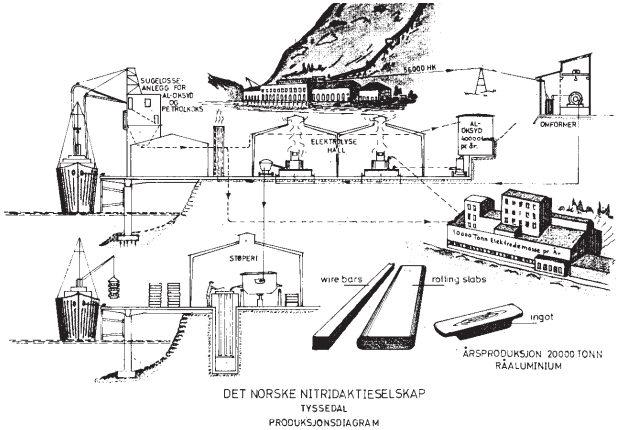

Eiere:

- 1912 - 1913: Société Générale des Nitrures (SGN) og Elektrokemisk
- 1913 - 1917: SGN
- 1917 - 1923: Pechiney og SGN
- 1923 - 1958: Pechiney, Aluminium Company of Amerika (Alcoa) og The British Aluminium Company Limited (Baco)
- 1958 - 1975: Alcoa og Baco
- 1970: Navnet endret til DNN Aluminium AS
- 1975: Produksjonen på Eydehavn og i Tyssedal legges ned
- 1976: Heleid norsk statsselskap
- 1983: Nytt selskap: Ilmenittsmelteverket AS
- 1984: Navnet endret til DNN Industrier AS, selskapet har 5/6 andel i ilmenittsmelteverket
- 1986: Illmenittsmelteverket startet opp med Staten, Kronos Titan, Titania og Atle Jebsen som eiere
- 1988: Tinfos Jernverk AS overtar statens andel

Oppsving for DNN

Den første verdenskrig startet i november 1914. Dette skulle bli redningen for Nitriden. Etterspørselen etter aluminium økte utover i 1915 og SGN bestemte seg for å bygge ny fabrikk i Tyssedal og utvide Eydehavn med to nye ovnshus i 1916. SGN hadde overtatt Eydes Hardangerverk i 1913. DNN's to anlegg i Tyssedal og Eydehavn ble drevet parallelt. Til sammen hadde de en årlig produksjonskapasitet på 11.000 tonn aluminium. Eydehavn produserte elektroder for begge fabrikkene.

Den russiske revolusjonen i 1917 betydde nesten konkurs for bedriften fordi den ikke fikk betalt for tidligere leveranser. Etter krigen ble det streiker i 1920 og 1921 og vanskelig verdensøkonomi. Driften stanset opp og alle arbeiderne ble sagt opp. Nye eiere og ny drift fra 1923. DNN skulle i mellomkrigsårene bli landets største aluminiumsbedrift. Særlig slutten av 1930-årene ble gode år (rustningsindustrien gikk for fullt). DNN på Eydehavn var den første fabrikken i verden som fikk likestrøm via omformere. Dette fordi avstanden til Bøylefoss var for stor, slik at kraften måtte overføres som vekselstrøm. Omformerbygget er bevart den dag i dag, dessverre uten teknisk utstyr.

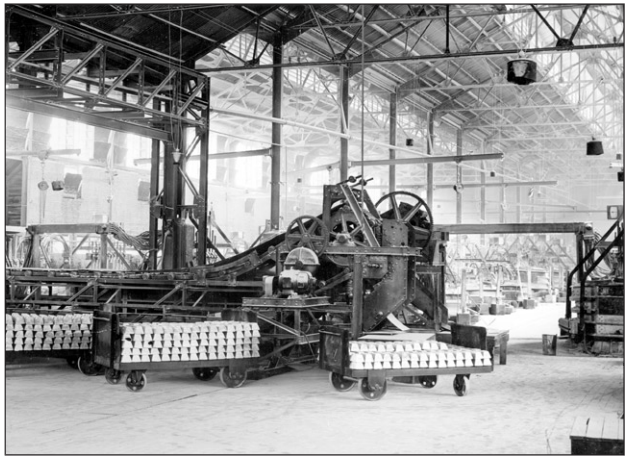

Bilde fra en av ovnshallene, trolig fra 1915.

Tysk administrasjon under krigen
Under krigen ble også DNN satt under tysk administrasjon. Tyskerne fryktet allierte angrep på fabrikken, og det ble bygget tilfluktsrom og kanonstillinger. Vaktholdet ble styrket. Fabrikkene på Eydehavn unngikk bombeangrep, men Smelteverket ble rammet av sabotasje.

Etter krigen var det igjen full drift. I 1948 var det planer for utvidelse, men Tyssedal ble prioritert. Eydehavn overtok gamle ovner fra Tyssedal. I 1953 ble det bygget nytt støperi, nytt pneaumatisk transportanlegg fra importkaia til silo og utvidelse av silokapasiteten. I 1956 ble det bygget nytt velferdsbygg og kontor. Utover 1960-tallet var det en vekst i aluminiumsindustrien. Støperiet ble utvidet i 1969, mens stekeriet for elektroder brant samme år.

Planer om utvidelse
DNN på Eydehavn ble mer og mer nedslitt og uten renseanelgg. Eierne satset først og fremst i Tyssedal der de hadde kjøpt seg inn i Tyssefallene. Utvidelsesmulighetene var imidlertid størst på Eydehavn. I 1969 produserte Eydehavn 14.000 tonn aluminium. I 1971 ble det lagt fram planer om en storstilt utbygging utover Langenes med tanke på en 3-dobbling av kapasiteten. Eierne Alcan og Baco var uenige seg imellom, og det ble også problemer med å skaffe nok kraft. Det var ikke ønskelig å gi konsesjon på billig kraft til et helt utenlandsk selskap. DNN besluttet derfor å legge ned driften i 1973.

Modell av utvidelsesplanene for DNN på Eydehavn

DNN Tyssedal omkring 1960.

Slutt for aluminiumsproduksjonen
Det ble satt i gang arbeid for å finne ny industri som kunne overta. Strømmen Stål kom på banen og det ble bevilget offentlige omstillingsmidler. DNN trappet gradvis ned etter hvert som de ansatte ble omskolert til sveisere og platearbeidere. De fleste som begynte på Strømmen Stål kom fra DNN. I 1975 var det slutt på 61 års aluminiumsproduksjon på Eydehavn. Samme år ble det også slutt i Tyssedal. Staten overtok eierskapet og etablerte et nytt ilmenittsmelteverk der i 1986.

Ny usikre tider
Strømmen Stål bygde en ny produksjonshall med tilhørende kran. Det ble også bygd en stor glødeovn. Planene var å produsere forskip og akterskip. Oljekrisen i 1973 resulterte i langvarige problemer for norsk industri og skipsfart. Dette rammet Strømmen Stål før de var kommet ordentlig i gang på Eydehavn. Allerede i 1980 gikk bedriften inn. På nytt ble offentlige midler sprøytet inn og Eydehavn Industrier ble etablert. Det ble produsert 60 lektere for Sudan i samarbeid med NYMO i Grimstad. Deler av betalingen for lekterne uteble og bedriften gikk konkurs i 1984.

I en periode på slutten av 1980-tallet lå virksomheten nede. Husø Verft, Tønsberg overtok, senere Norheim-Larsen, uten at dette tilførte bedriften noe, snarere tvert i mot. NYMO i Grimstad overtok fra 1991. Siden den gang har bedriften spesialisert seg på undersjøisk utstyr for oljeproduksjon. I 1997/98 ble det bygd en ny testhall ved siden av produksjonshallen. I 1999 ble det bygd en ny rørhall. Omformerbygget fra DNN er i bruk som lager, mens ovsnhus I og III er revet. Mesteparten av de bærende konstruksjonene for ovshus II fra 1916 er bevart og tatt i bruk som komponenthall. Det gamle lagerbygget fra 1914 benyttes som kontorer og lager.

Ny havn for Arendal
På mange måter kan ringen sies å være sluttet. På 1600-tallet var Neskilen den største utskipingshavna mellom Risør og Kristiansand. I 2002 ble den nye havna for utskiping av trelast tatt i bruk ytterst på Langnes. Gamle funksjonærboliger for DNN måtte vike for utsprengning av en ny havn.

Denne utredningen er et ledd i planlegging av en ny havn for Arendal. Heiområdet mellom Smelteverket og gamle DNN skal sprenges ut og Bukkevika fylles igjen. Det skal bygges en ny, sammenhengende kai fra NYMO til Smelteverkets importkai.

Kilder:

”Det Norske Nitridaktieselskap 1912 -1962”
”A/S Arendal Smelteverk 1912 – 1962”
”Trekk av Stokkens historie ca. 1600 – 1962”
Ole Kristian Grimnes: ”Sam Eyde – den grenseløse gründer”
”Aktieselskapet Arendals Fossekompani 1896 – 1961”
”Grunntrekk i Norsk Historie – fra vikingetid til våre dager”
”Agders Historie 1920 – 1945”
Diverse årganger av DNN’s bedriftsorgan ”Nitriden”
Fotosamling ved Eydehavn Museet og ved Arendal Smelteverk
Kartmateriale fra Arendal Smelteverks arkiv

Samtaler med:
Oddvar Moland (f. 1933), tidligere mekaniker og lagerarbeider, nå styrer på Eydehavn Museum. Jobbet på Arendal Smelteverk: 1949 - 2000.
Gunnar Berntzen (f. 1932), elektriker. Jobbet på DNN Eydehavn: 1947 – 1975, senere ansatt på Strømmen Stål.
Roar Helgesen (f. 1932), ovnshusarbeider og formann. Jobbet på DNN Eydehavn: 1952 – 1975, senere ansatt på Strømmen Stål.
Oddvar André Enggrav (f. 1931). Kontorleder på Arendal Smelteverk 1951 - 1993.
Helga Lid Ball, styreformann i Eydehavnmuseet

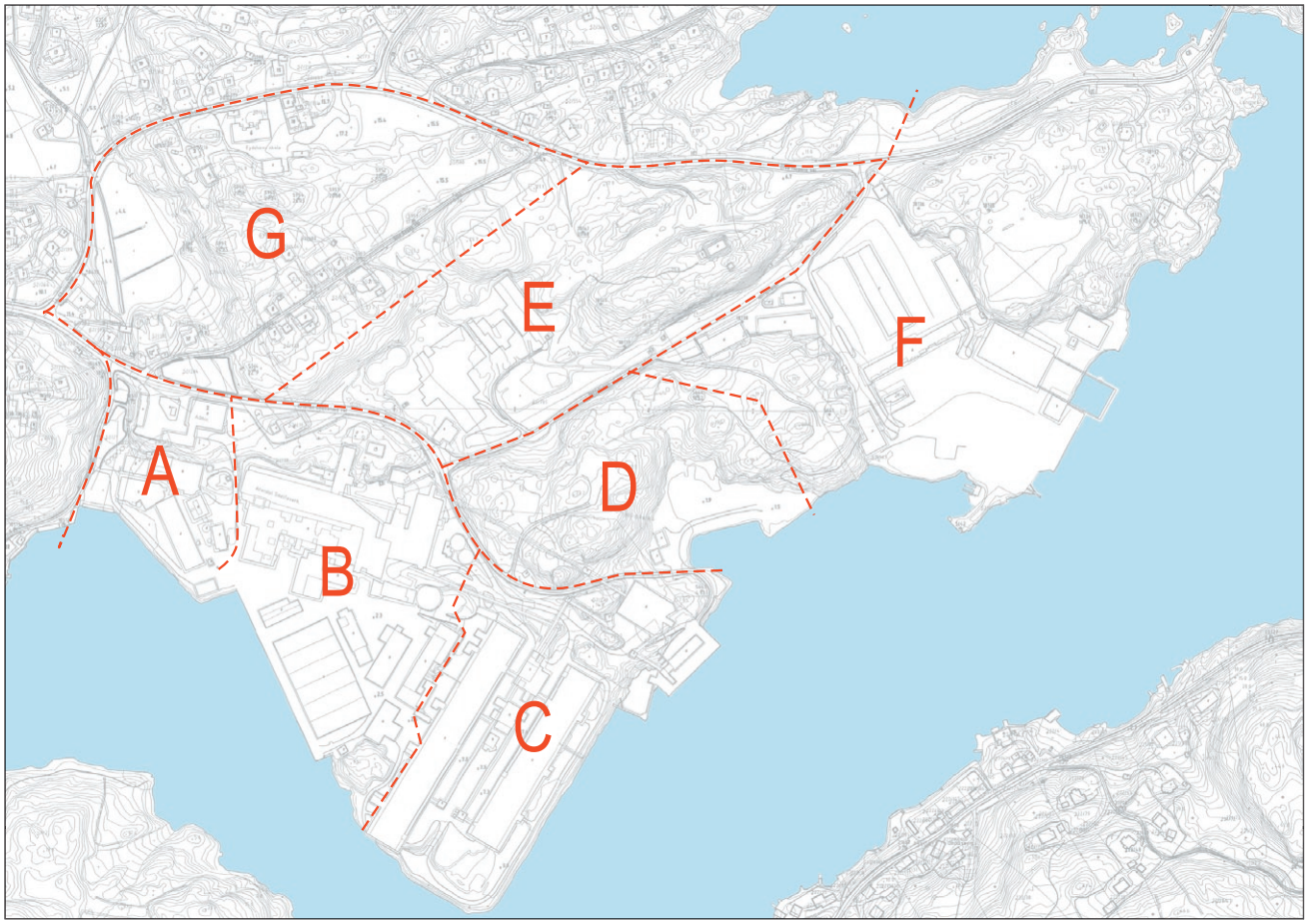

Forklaring til registrering og kart

Alle registrerte objekter, både de som er bevart den dag i dag og de som er revet, er gitt et løpenummer. Løpenummer som er merket med stiplet sirkel på kartene er bevarte ruiner eller objekter som er bygget og revet siden forrige (tidligere) kart.

For å lette framfinningen er området delt inn i 7 delområder med bokstavene A-G. I registreringen er områdebokstaven tatt med i tillegg til løpenummeret. Registreringen er ordnet områdevis med stigende løpenummer.

Dateringene for byggeår og revet er angitt slik:

- 1956:	før 1956
1960 - 1965:	mellom 1960 og 1965
1970 - :	etter 1970
?:	datering usikker

Alle udaterte foto er fotografert med digitalkamera i 2003.

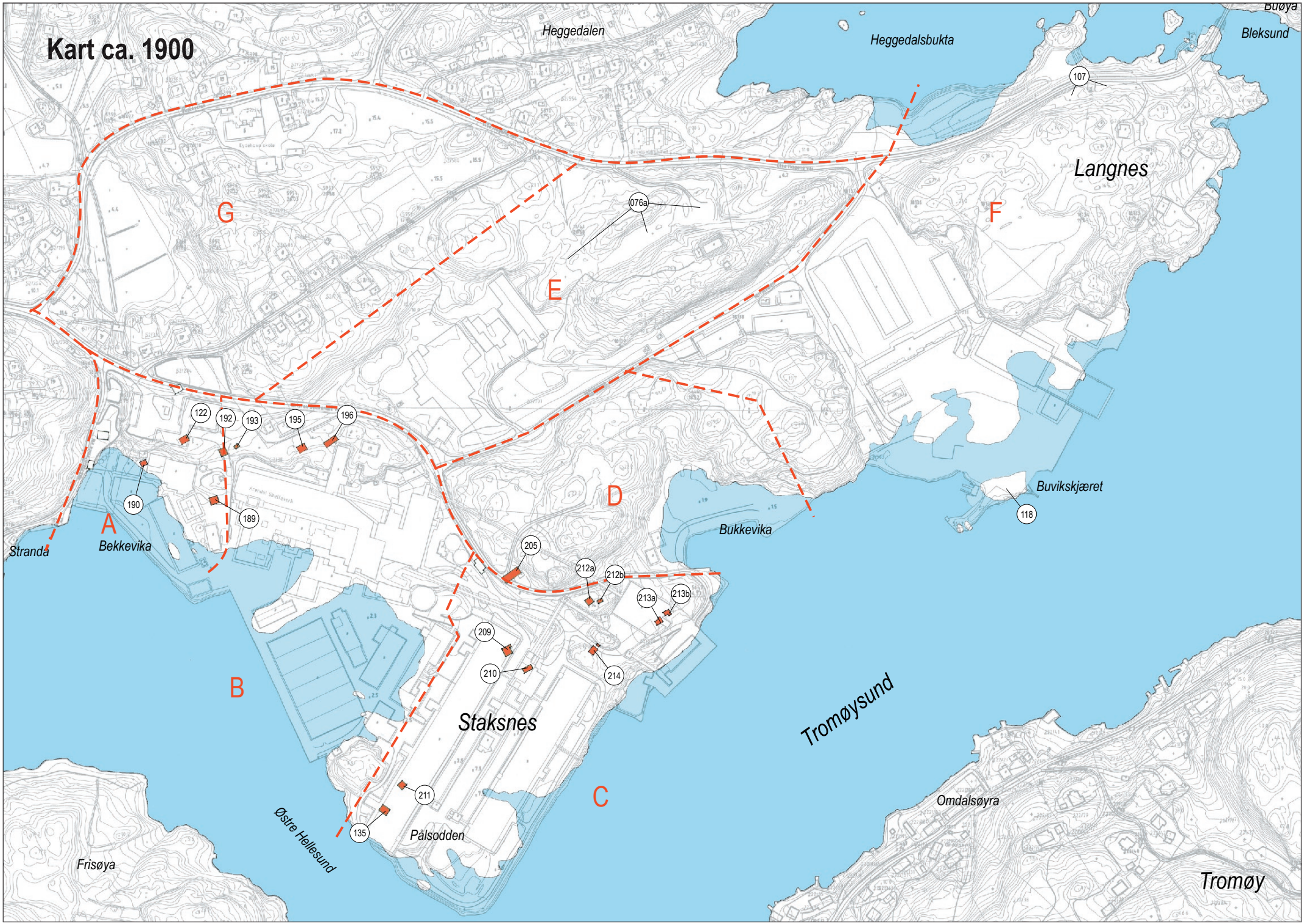
Kart ca. 1900
Heggedalen
Heggedalsbukta
Bleksund
Buøya
Langnes
Buvikskjæret
Bukkevika
Bekkevika
Stranda
Staksnes
Pålsodden
Østre Hellesund
Frisøya
Tromøysund
Omdalsøyra
Tromøy
A
B
C
D
E
F
G
107
076a
122
192
193
195
196
190
189
205
212a
212b
213a
213b
209
210
214
211
135
118

Kart ca. 1920

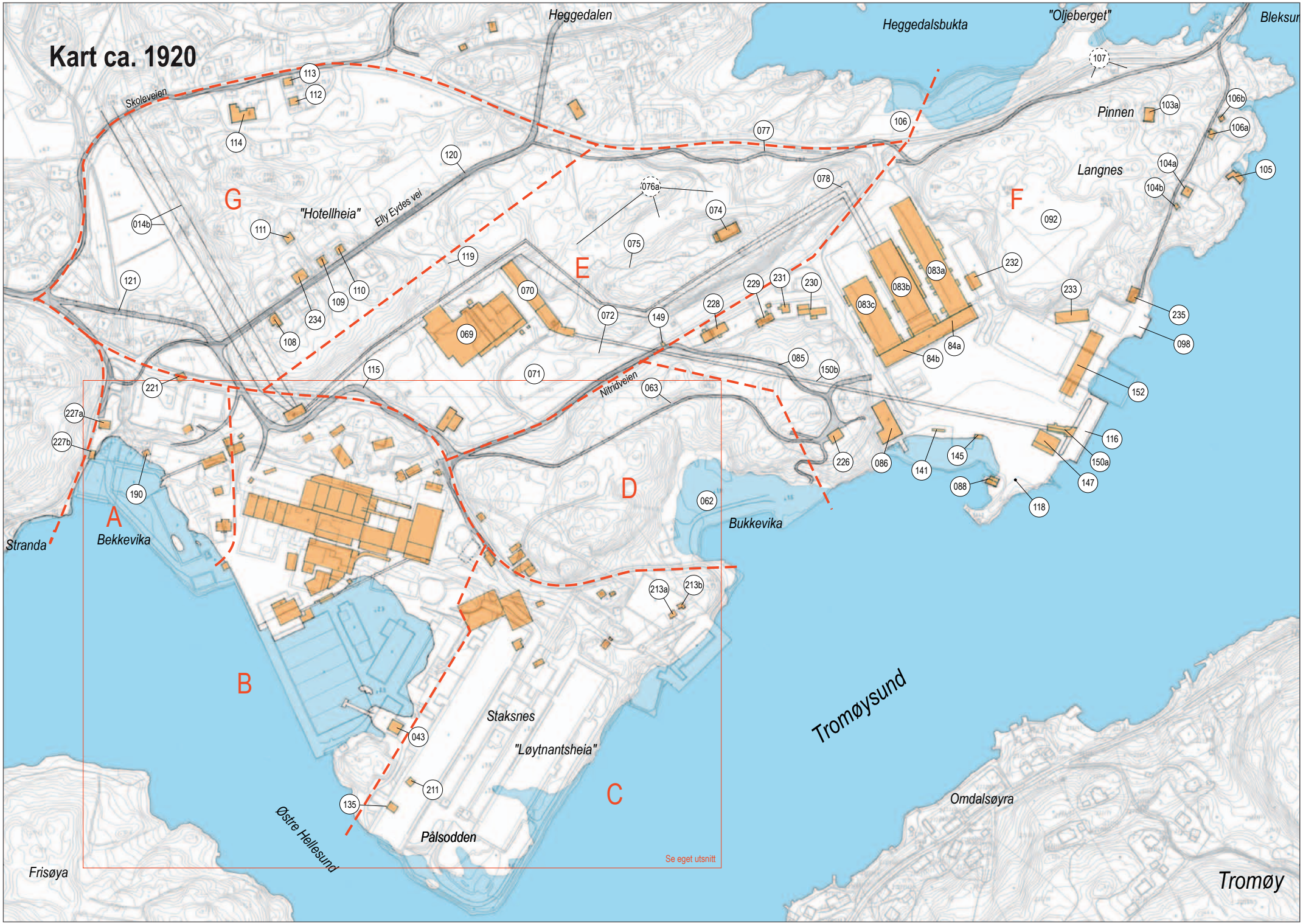
Heggedalen
Heggedalsbukta
"Oljeberget"
Bleksur
Skoleveien
Elly Eydes vei
"Hotellheia"
Pinnen
Langnes
Nitridveien
Bukkevika
Bekkevika
Stranda
Staksnes
"Løytnantsheia"
Østre Hellesund
Pålsodden
Tromøysund
Omdalsøyra
Frisøya
Tromøy
A
B
C
D
E
F
G
Se eget utsnitt
113
112
114
120
107
106
077
103a
106b
106a
104a
104b
105
078
076a
074
075
014b
111
119
121
109
110
234
108
070
069
072
149
228
229
231
230
083a
083b
083c
232
233
235
098
84a
84b
085
150b
115
071
063
221
227a
227b
190
226
086
141
145
088
118
116
150a
147
152
062
213a
213b
043
211
135

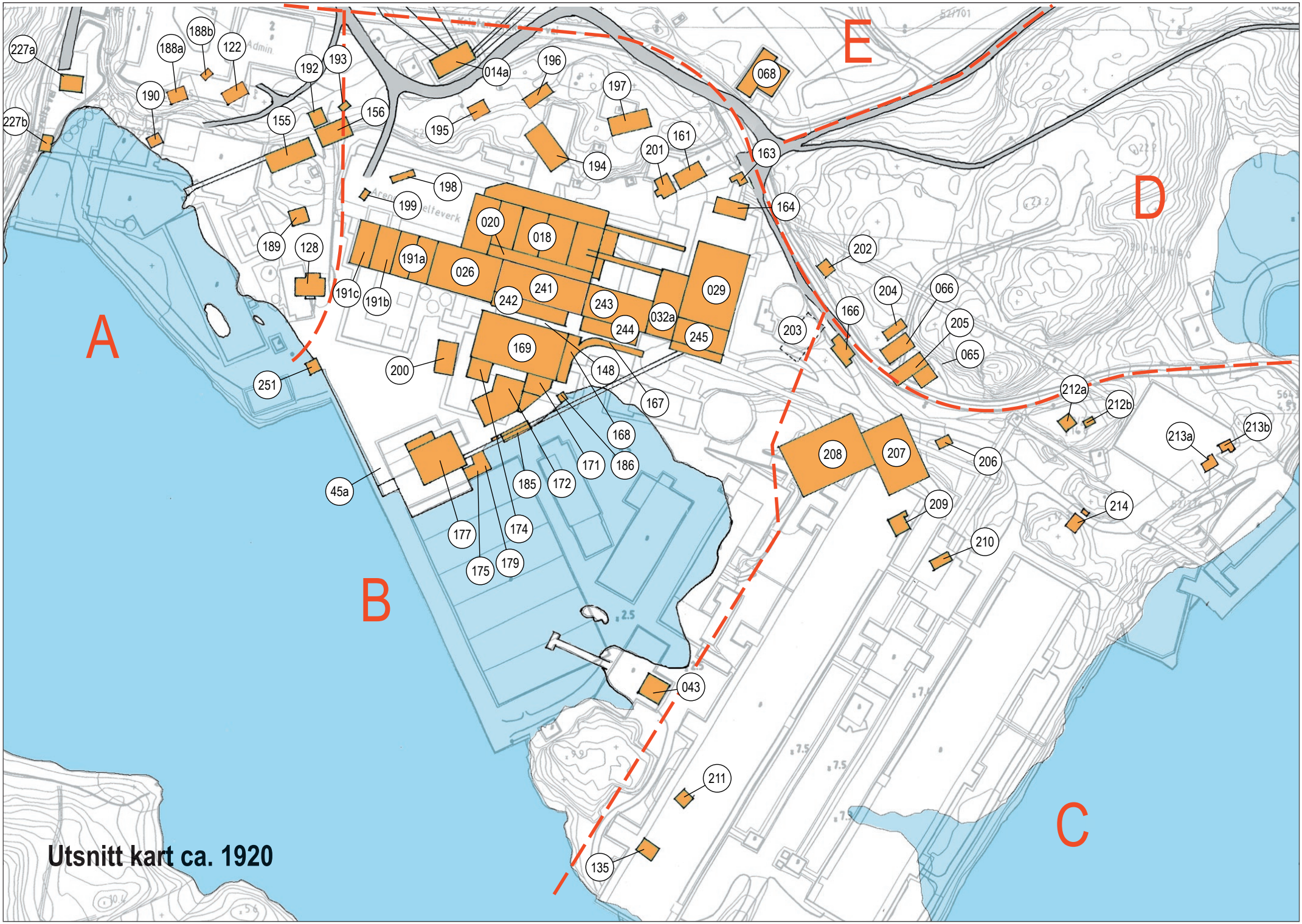
A
B
C
D
E
227a
227b
188a
188b
122
190
155
192
193
156
014a
196
197
195
194
201
161
163
068
198
199
164
189
128
020
018
191a
026
241
242
243
244
032a
029
245
191c
191b
202
204
066
205
065
166
203
169
200
251
148
167
168
171
186
185
172
45a
177
174
175
179
208
207
206
209
210
212a
212b
213a
213b
214
043
211
135
Admin
Arendal Smelteverk
Kristiansandsveien
Utsnitt kart ca. 1920

Kart ca.1940

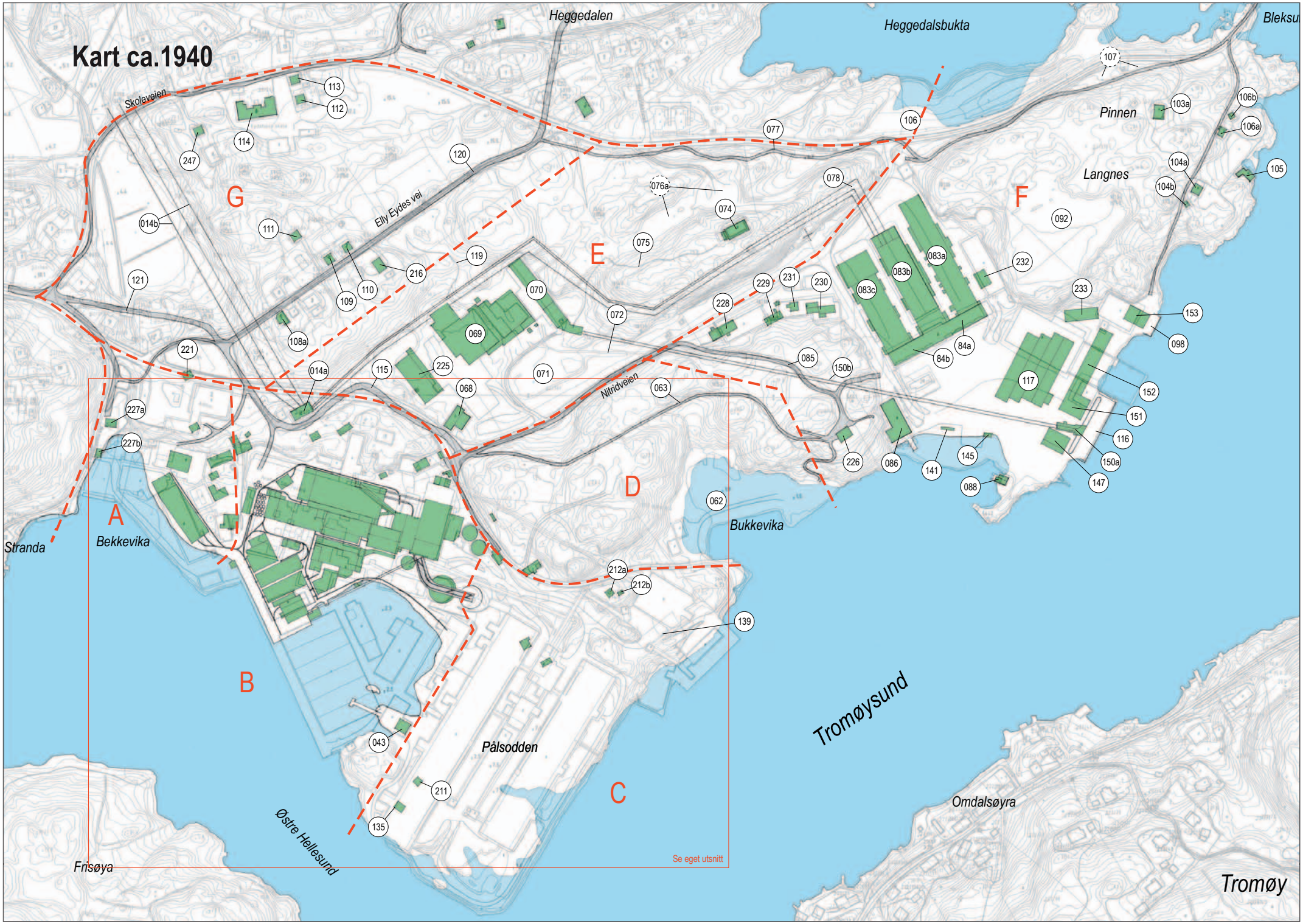
Heggedalen
Heggedalsbukta
Bleksu
Skoleveien
Elly Eydes vei
Nitridveien
Pinnen
Langnes
Bekkevika
Stranda
Bukkevika
Pålsodden
Tromøysund
Omdalsøyra
Østre Hellesund
Frisøya
Tromøy
A
B
C
D
E
F
G
Se eget utsnitt
107
113
112
114
247
120
106
077
076a
078
074
075
014b
111
119
216
121
109
110
070
072
069
108a
221
014a
115
225
071
068
063
085
150b
228
229
231
230
083a
083b
083c
232
233
153
098
84a
84b
117
152
151
116
150a
147
226
086
141
145
088
062
227a
227b
212a
212b
139
043
211
135
103a
106b
106a
104a
104b
105

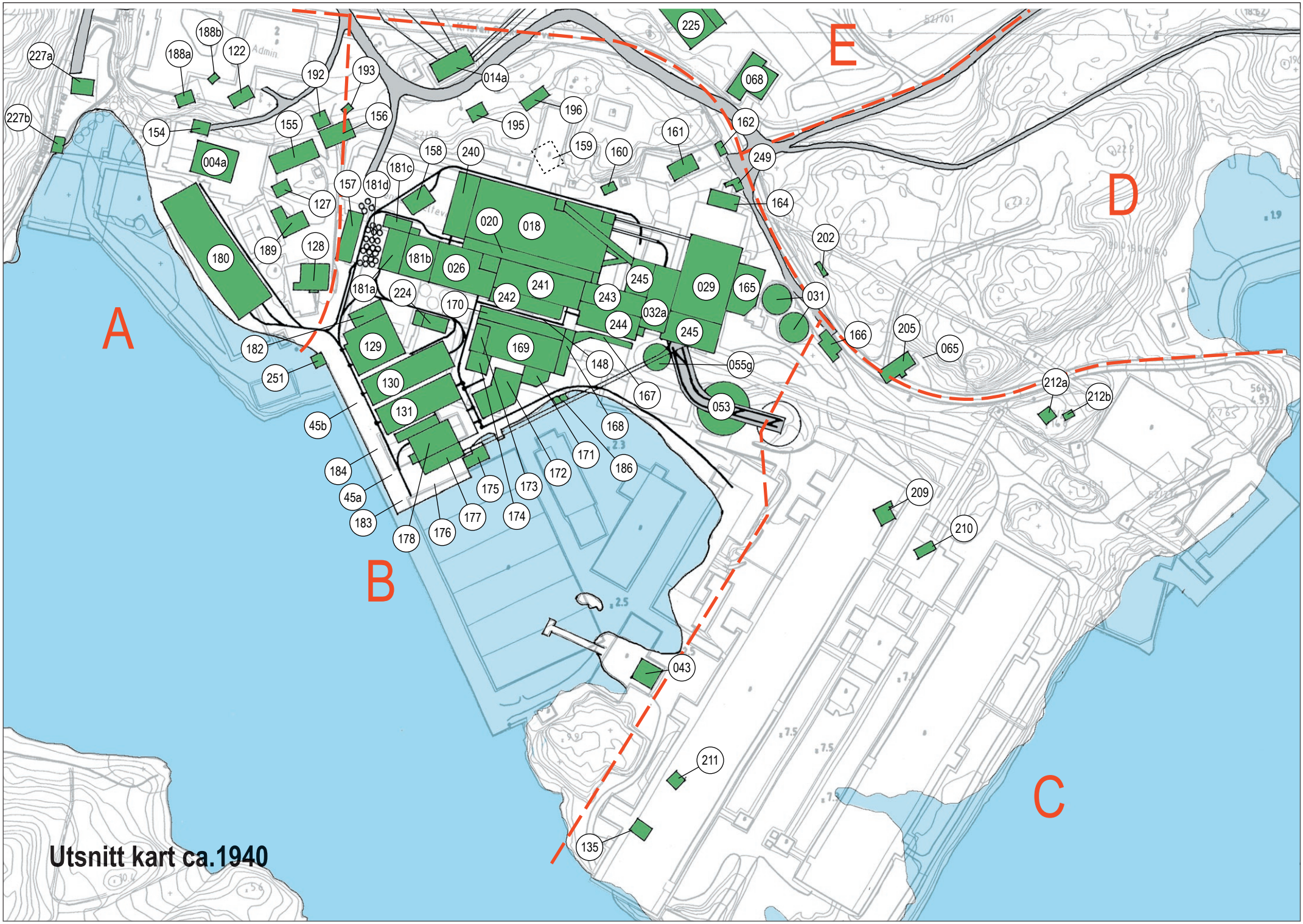

Utsnitt kart ca.1940

Kart ca.1960

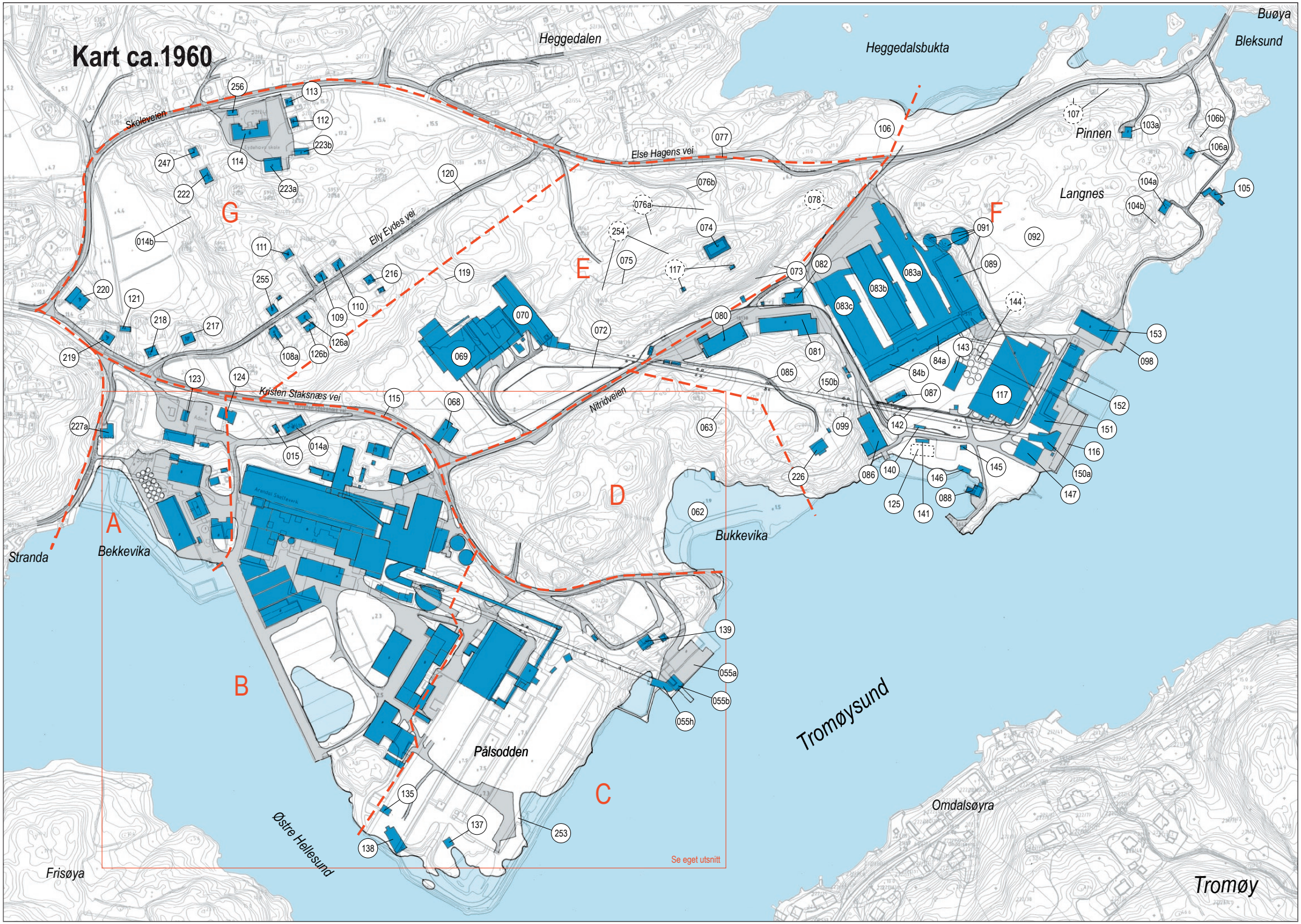
Heggedalen
Heggedalsbukta
Buøya
Bleksund
Skoleveien
Else Hagens vei
Elly Eydes vei
Kristen Staksnæs vei
Nitridveien
Pinnen
Langnes
Bekkevika
Stranda
Bukkevika
Pålsodden
Tromøysund
Omdalsøyra
Tromøy
Østre Hellesund
Frisøya
A
B
C
D
E
F
G
Se eget utsnitt

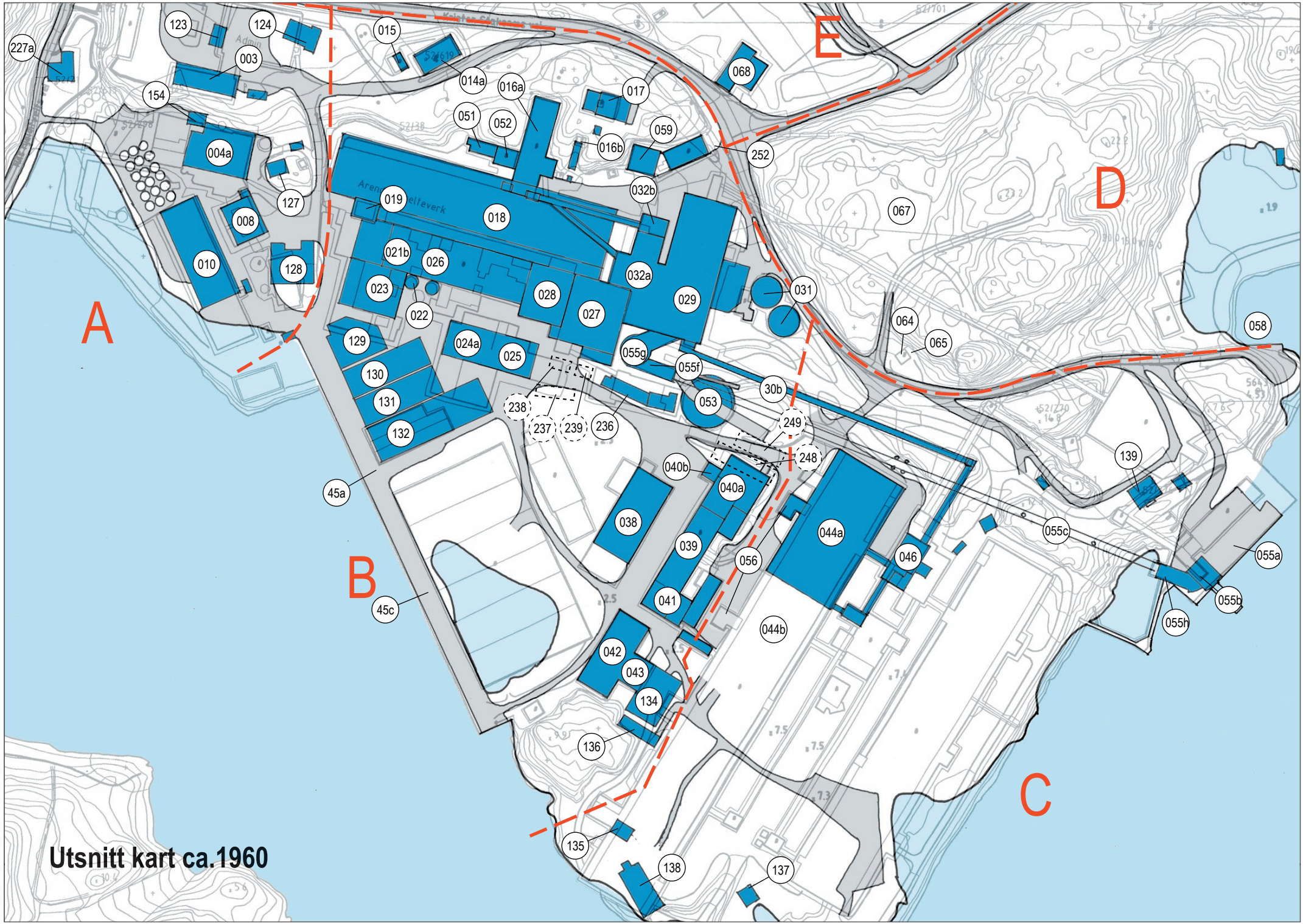
A
B
C
D
E
123
124
015
227a
003
014a
016a
017
068
154
051
052
016b
059
252
004a
019
018
032b
067
127
008
021b
026
032a
031
010
128
023
022
028
027
029
064
065
058
129
024a
025
055g
055f
130
131
238
237
239
236
053
30b
249
248
132
139
040b
040a
045a
038
044a
055c
039
056
046
055a
045c
041
055b
055h
044b
042
043
134
136
135
138
137
Utsnitt kart ca.1960

Kart ca. 2000

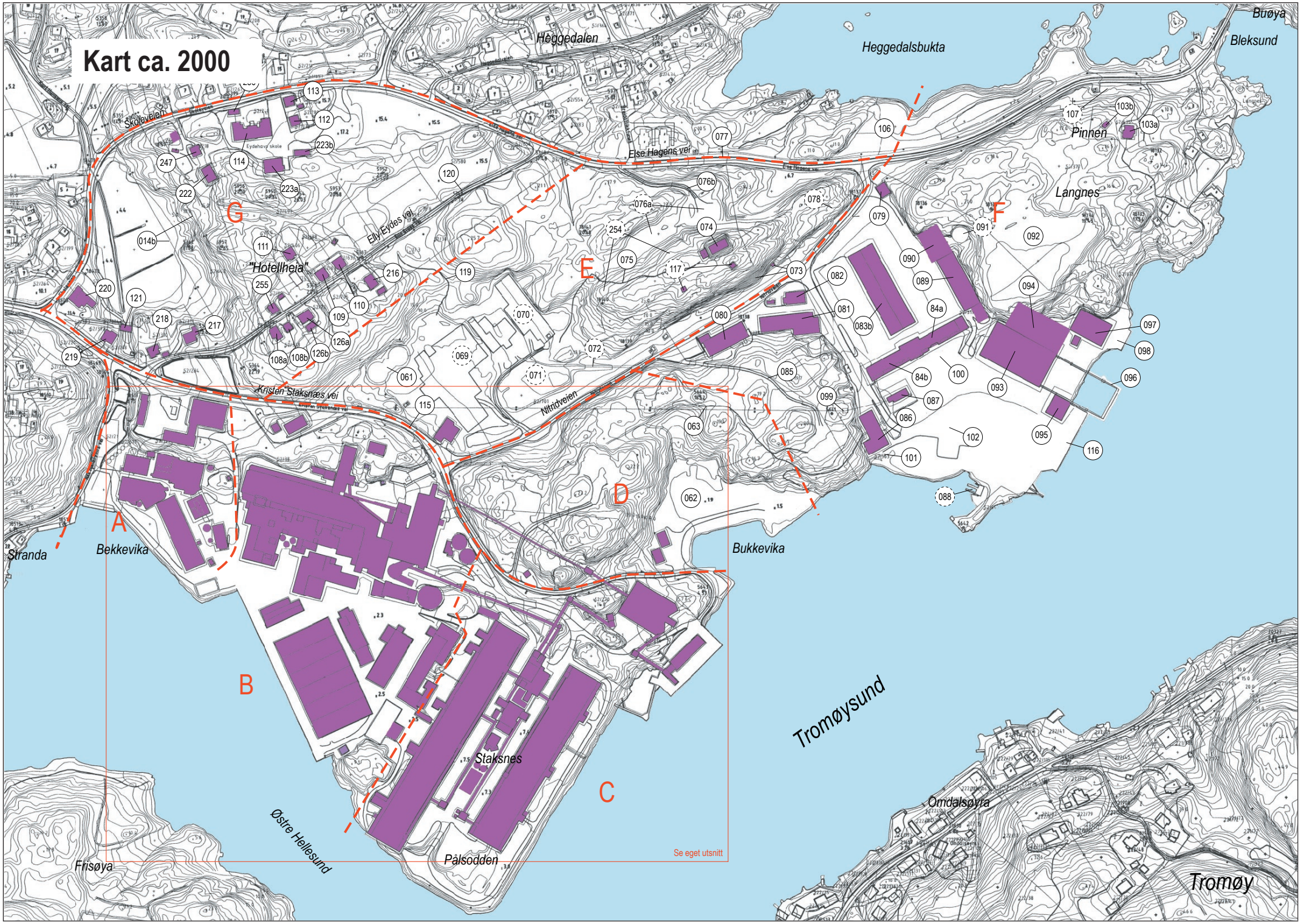
Heggedalen
Heggedalsbukta
Buøya
Bleksund
Skolevegen
Else Hagens vei
Pinnen
Langnes
Elly Eydes vei
"Hotellheia"
Kristen Staksnæs vei
Nitridveien
Stranda
Bekkevika
Bukkevika
Staksnes
Tromøysund
Østre Hellesund
Pålsodden
Frisøya
Omdalsøyra
Tromøy
A
B
C
D
E
F
G
Se eget utsnitt

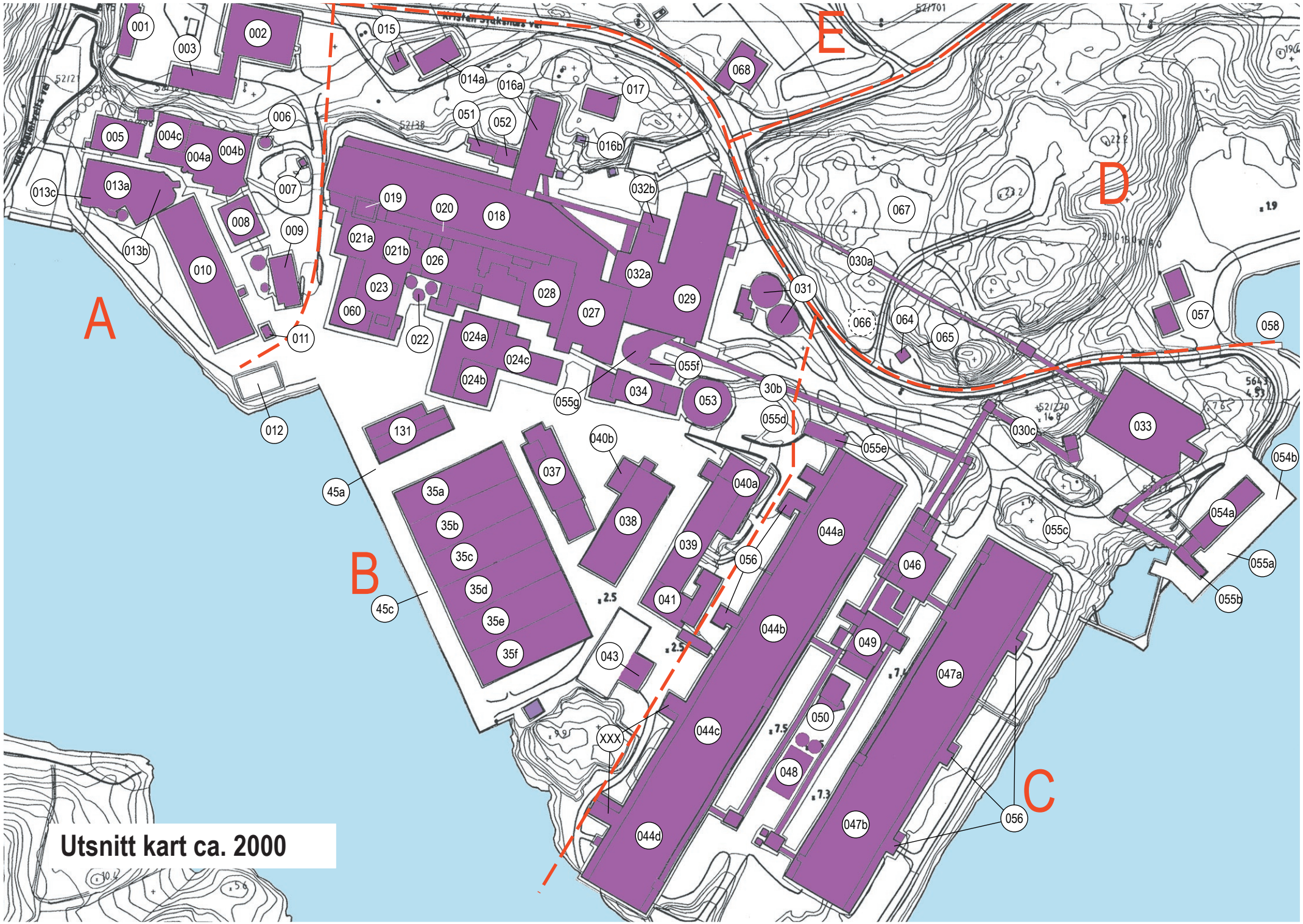

Utsnitt kart ca. 2000

Flyfoto 1936

Flyfoto 1953

Flyfoto 1953

Flyfoto 1973

Flyfoto 1990

A-001

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1964
Revet:
Navn:
Oppr. funksjon: Garasje/ sykkelstall
Nåv. Funksjon: Garasje/ sykkelstall
Merknad: Entreprenør Otto Nærdal

A-002

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1964
Revet:
Navn: “Administrasjonsbygget”
Oppr. funksjon: Kontor
Nåv. Funksjon: Kontor
Merknad: Entreprenør Otto Nærdal. Arkitekt: THV & Henning Astrup og Eivind Helleren, Oslo

A-003

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1964
Revet:
Navn: “Portvakten”
Oppr. funksjon: Portvakt
Nåv. Funksjon: Portvakt
Merknad: Entreprenør Otto Nærdal. Arkitekt: THV & Henning Astrup og Eivind Helleren, Oslo

A-004a

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1941
Revet:
Navn: “Mikroen”
Oppr. funksjon: Prod.lokaler for finmateriale
Nåv. Funksjon: Prod.lokaler for finmateriale
Merknad: Anlegg for produksjon av de fineste kvalitetene av SIKA (400-1200)

Mikroen 1962

A-004b

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1961
Revet:
Navn: “Mikroen”
Oppr. funksjon: Prod.lokaler for finmateriale
Nåv. Funksjon: Prod.lokaler for finmateriale
Merknad: Østre del (nederste etasjer). Øvre del påbygd i 1966.

A-004c

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1983
Revet:
Navn: ”Mikroen”
Oppr. funksjon: Prod.lokaler for finmateriale
Nåv. Funksjon: Prod.lokaler for finmateriale
Merknad: Vestre del

A-005

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: Etter 1990
Revet:
Navn: “JIS-bygget”
Oppr. funksjon: Prod.lokaler for finmateriale
Nåv. Funksjon: Prod.lokaler for finmateriale
Merknad: Anlegg for produksjon av de fineste kvalitetene av SIKA ihht Japansk industristandard (JIS)

A-006

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår:
Revet:
Navn:
Oppr. funksjon: Sparevannstank
Nåv. Funksjon: Sparevannstank
Merknad:

A-007

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: Omkring 1965
Revet:
Navn:
Oppr. funksjon: Sykkelbu
Nåv. Funksjon: Sykkelbu
Merknad: Bu for sykler som teknikerne brukte for å komme rundt på fabrikken.

A-008

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1956
Revet:
Navn: “Laboratoriebygget”
Oppr. funksjon: Laboratorie + kontorer for fagforening
Nåv. Funksjon: Laboratorie + kontorer for fagforening
Merknad: Lite laboratorievirksomhet i dag.

Laboratoriet 1959

A-009

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1979
Revet:
Navn:
Oppr. funksjon: Lasterampe
Nåv. Funksjon: Lasterampe
Merknad: Overdekket lasterampe.

A-010

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1953-1958?
Revet:
Navn:
Oppr. funksjon: Lager
Nåv. Funksjon: Lager
Merknad: For ferdigprodukter. Forlenget mot sør-øst mellom 1979-1985. Utfylling i sjøen i samme periode.

A-011

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1987
Revet:
Navn:
Oppr. funksjon: Pumpestasjon
Nåv. Funksjon: Pumpestasjon
Merknad: For renseanlegg

A-012

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår:
Revet:
Navn:
Oppr. funksjon: Slambinge
Nåv. Funksjon: Slambinge
Merknad:

A-013a

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår:
Revet:
Navn:
Oppr. funksjon: Utfellingskar
Nåv. Funksjon: Utfellingskar
Merknad: Utfelling av finstoffer for videre bearb. i Microen

A-013b

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår:
Revet:
Navn: “Syklonen”
Oppr. funksjon: Pumpehus
Nåv. Funksjon: Pumpehus
Merknad: Fordeler slam til utfellingskarene i 3 graderinger

A-013c

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår:
Revet:
Navn: “Operaen”
Oppr. funksjon: Pumpehus
Nåv. Funksjon: Pumpehus
Merknad: Pumpe for transport av slam til ”flotta” i Microen

A-122

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1914
Revet: 1962
Navn: ”Messen”
Oppr. funksjon: Kantine
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad: Bindingsverkshus.

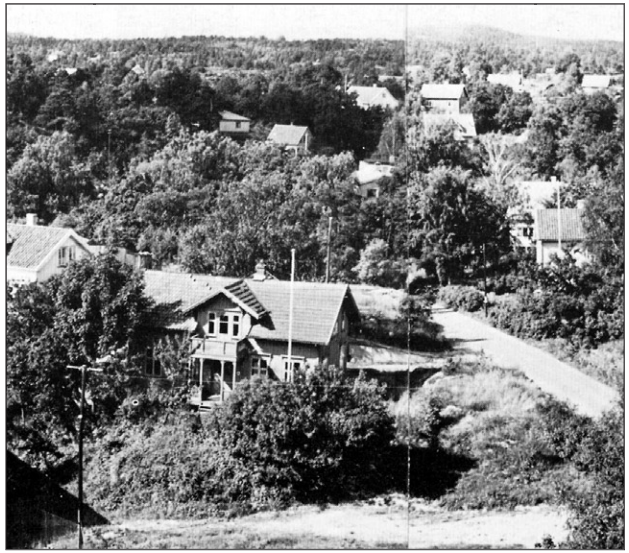

A-123

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1960?
Revet: 1962
Navn:
Oppr. funksjon: Anleggsbrakke?
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad:

A-124

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1953
Revet: 1963
Navn:
Oppr. funksjon: Vaskeri
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad: Klesvaskeri for ansatte og for Eydehavns befolkning

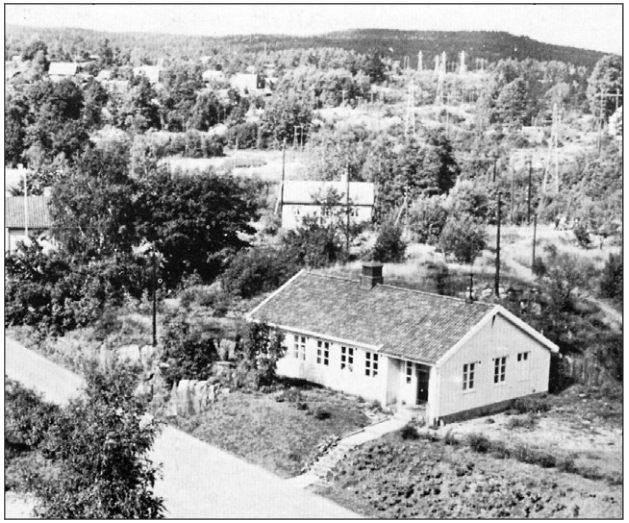

Vaskeriet 1961

A-127

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1936-1947
Revet: 1961-1968
Navn:
Oppr. funksjon: Optikkhus
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad:

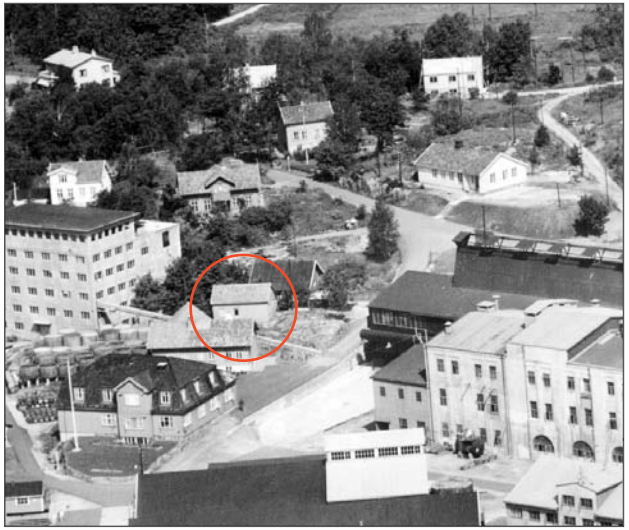

Flyfoto 1953

A-128

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1912
Revet: 1965
Navn: ”Administrasjonsbygget”
Oppr. funksjon: Kontor
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad: Ombygd/utvidet: 1918, 1926, 1947, 1950, 1958

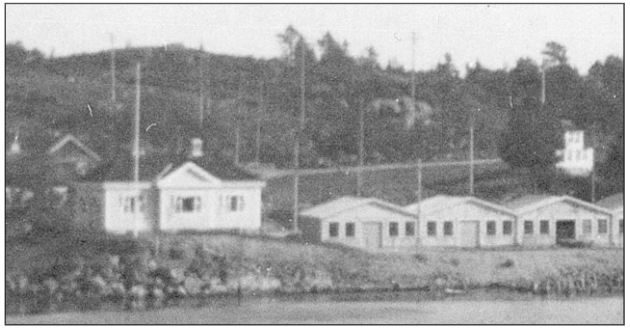

Kontoret 1913

Kontoret 1962

A-154

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1941?
Revet: ?
Navn:
Oppr. funksjon: Vibrator mølle?
Nåv. Funksjon: Revet?
Merknad: Bygget samtidig med Mikroen?

A-155

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1913-1921
Revet: 1947
Navn:
Oppr. funksjon: Sag
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad: Sag med kjerrat opp fra sjøen. Østre del revet før 1953. Tollvesenet hadde rom her og senere kom det første legekontoret hit.

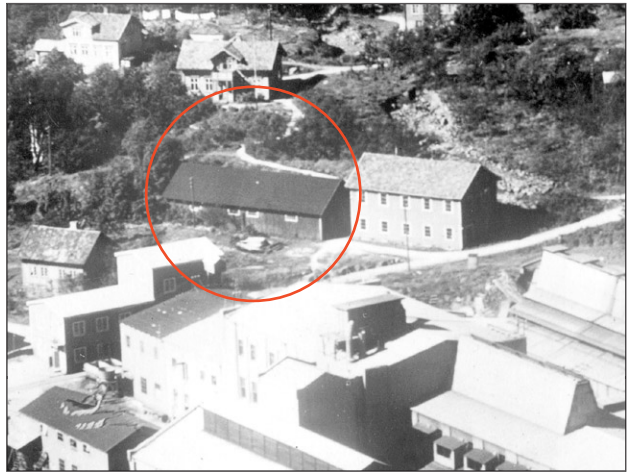

Flyfoto 1936

A-180

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1936-1947
Revet: 1953-1958
Navn:
Oppr. funksjon: Lager
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad: RåSIKAlager

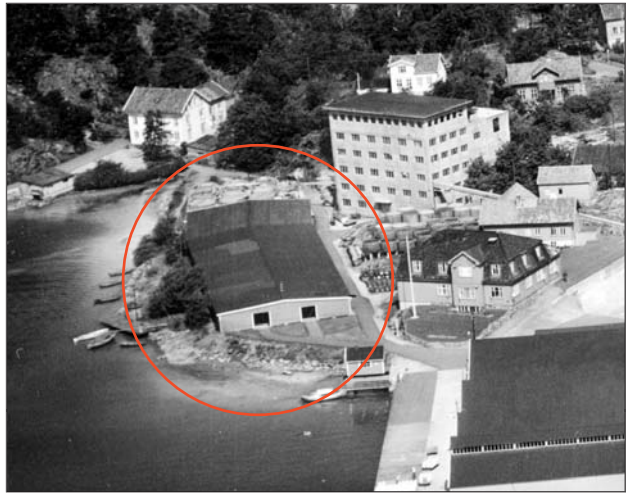

Flyfoto 1953

A-188a

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1914
Revet: 1962-
Navn:
Oppr. funksjon: Bolig
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad: Laftet 4. vinduers hus. Ole Jørgensen bodde der fram til 1962. Hans kone drev vevstue i huset.

1962

A-188b

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: -1919
Revet: 1962-
Navn:
Oppr. funksjon: Uthus
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad: Uthus til (A-188a)

A-189

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1840-1870 antatt
Revet: 1956
Navn:
Oppr. funksjon: Bolig
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad: 4-vinduers hus. Tatt i bruk som laboratorium, utvidet mellom 1936 og ca 1940. Ole Johansen eide huset i 1912. Nicolai Jacobsen bodde der de første årene.

Laboratoriet 1955

A-190

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår:
Revet:
Navn:
Oppr. funksjon: Sjøbod
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad:

A-192

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: -1913
Revet: -1936
Navn:
Oppr. funksjon: Bolig
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad: P.G. Pedersen eier før 1913

A-193

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: -1913
Revet: -1936
Navn:
Oppr. funksjon: Uthus
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad: Uthus til (A-192)

A-227a

Bedrift:
Byggeår: 1910-1911
Revet: 1960-
Navn: ”Harstens butikk”
Oppr. funksjon: Bolig + div.
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad: Poståpneri, landhandel, systue og senere hybelhus/leiligheter

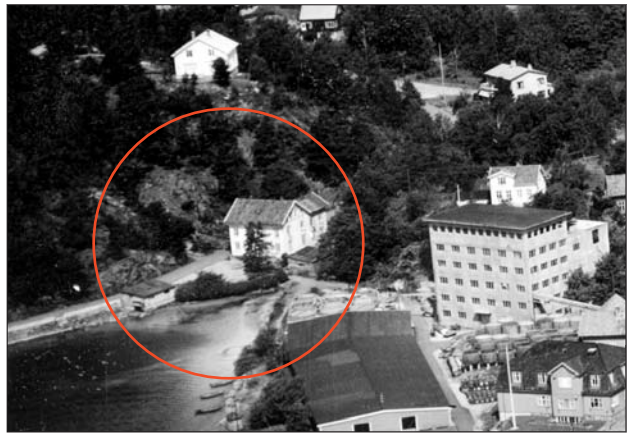

A-227b

Bedrift:
Byggeår: 1912
Revet: 1940-1960
Navn:
Oppr. funksjon: Sjøbod, båtbu, lager
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad:

B-014a

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1913
Revet:
Navn: “Osten”
Oppr. funksjon: Omkoblingsstasjon
Nåv. Funksjon: Omkoblingsstasjon/lager
Merknad: Fordeler strømmen til de to bedriftene Arendal Smelteverk og NYMO (tidligere DNN)

B-015

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: Etter 1962
Revet:
Navn:
Oppr. funksjon: Trafo?
Nåv. Funksjon: Trafo?
Merknad:

B-016a

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1946
Revet:
Navn: “Gamle massen”
Oppr. funksjon: Lager
Nåv. Funksjon: Lager
Merknad: Mellomlagring av gammelmasse fra ovnene som skal brukes på nytt. Bomberommet under siste krig (1940-45) ligger ved siden av (i fjellet)

B-016b

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1940-1945
Revet:
Navn:
Oppr. funksjon: Bomberom
Nåv. Funksjon: Ute av bruk
Merknad: Tunnel i fjellet. Bygget under siste krig (1940-45)

B-017

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: - 1953
Revet:
Navn: “Prøveovnshuset”
Oppr. funksjon: Testbygg
Nåv. Funksjon: Lager
Merknad: Hus for utprøving av ovnsteknologi

B-018

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1947
Revet:
Navn: ”Ovnshus A”
Oppr. funksjon: Ovnshus
Nåv. Funksjon: Ovnshus
Merknad: Opprinnelig ovnshus I. Elektroovner for produksjon av silisiumkarbid. Ovnshus oppført 1913, totalombygd 1947, siste produksjon 2002, ovnene rives nå for å gi plass til utfellingskar.

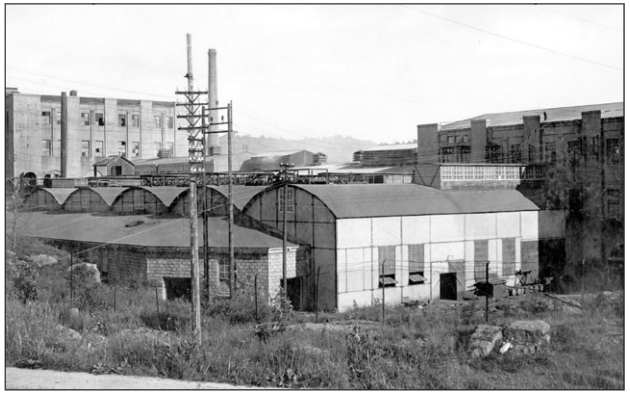

Ovnshus I 1924

B-019

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1958
Revet:
Navn:
Oppr. funksjon: Høyspenttårn
Nåv. Funksjon: Høyspenttårn
Merknad: Inntak for høyspenning

B-020

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1913
Revet:
Navn:
Oppr. funksjon: Transformatorrom
Nåv. Funksjon: Ute av bruk?
Merknad: Transformatorer for ovnshus A, sabotert i november 1943

B-021a

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1981
Revet:
Navn:
Oppr. funksjon: Tørke/pakkeri
Nåv. Funksjon: Produksjonslokaler
Merknad: Tørke/pakkeri for SIKA ferdigprodukter

B-021b

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1981
Revet:
Navn:
Oppr. funksjon: Vaskeri
Nåv. Funksjon: Produksjonslokaler
Merknad: Vaskeri for vasking av SIKA

B-022

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår:
Revet:
Navn:
Oppr. funksjon: Sparevannstanker
Nåv. Funksjon: Sparevannstanker
Merknad:

B-023

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1981
Revet:
Navn:
Oppr. funksjon: Kjemisk vaskeri
Nåv. Funksjon: Kjemisk vaskeri
Merknad: Kjemisk vasking av SIKA med svovelsyre og lut for å fjerne jern og silisium

Kjemisk vaskeri til venstre, sparevannstanker i midten.

B-024a

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1951
Revet:
Navn: “Slemmen 51”
Oppr. funksjon: Produksjonslokaler
Nåv. Funksjon: Produksjonslokaler
Merknad: Slemmeanlegg for utfelling av mellomfine kvaliteter med gradering fra 100 – 300. Oppført av byggmester Mykland

B-024a i midten, B-024b til høyre

B-024b

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1965
Revet:
Navn: “Slemmen”
Oppr. funksjon: Produksjonslokaler
Nåv. Funksjon: Produksjonslokaler
Merknad: Slemmeanlegg for utfelling av mellomfine kvaliteter med gradering fra 100 - 300

B-024c

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1981
Revet:
Navn: “Kulemølla”
Oppr. funksjon: Produksjonslokaler
Nåv. Funksjon: Produksjonslokaler
Merknad: Slemmeanlegg for utfelling av mellomfine kvaliteter med gradering fra 100 - 300

Flyfoto 1990.

B-025

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1947
Revet: ?
Navn: “Kulemølla”
Oppr. funksjon: Kulemølle
Nåv. Funksjon: revet
Merknad: For knusing av SIKA

Flyfoto 1953.

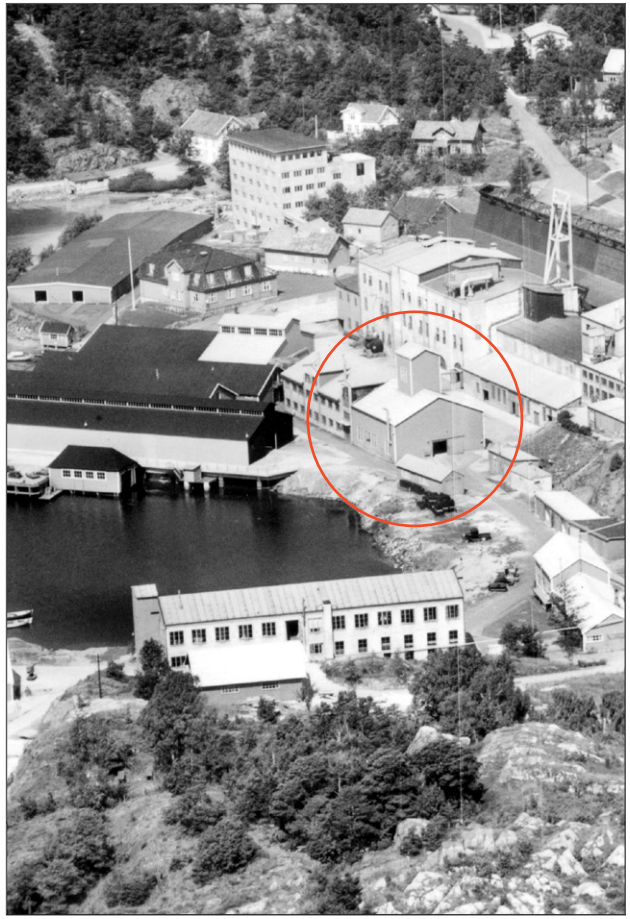

B-026

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1913
Revet:
Navn: “Mølle 2”
Oppr. funksjon: Mølle
Nåv. Funksjon: Mølle
Merknad: Mølle for knusing av SIKA, sterkt ombygd. Snekkerverksted i 3. etg. i den første perioden.

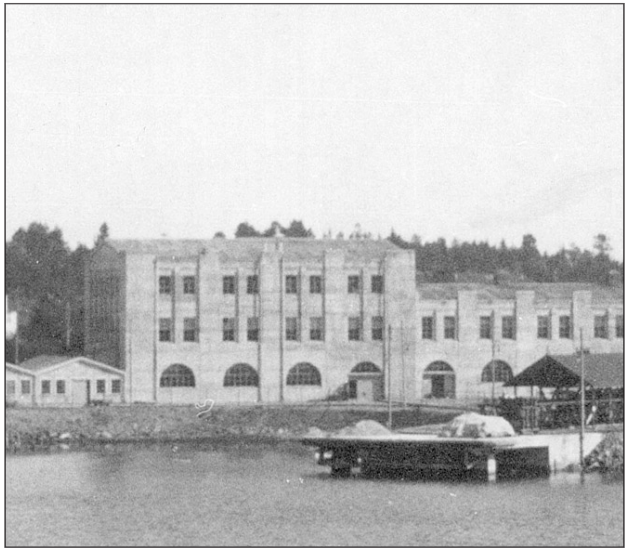

Mølle II 1913.

B-027

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1952
Revet:
Navn: “Skillehuset”
Oppr. funksjon: Skillehus
Nåv. Funksjon: Skillehus
Merknad: RåSIKA i hele klumper transporteres fra ovnshus B og C hit for skilling, grovrensing og knusing

RåSIKA fra ovnshusene renses i dag maskinelt for urenheter. Tidligere ble dette arbeidet utført manuelt slik bildet fra 1952 viser.

B-028

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1954/1962
Revet:
Navn:
Oppr. funksjon: Silo
Nåv. Funksjon: Silo
Merknad: Siloer for råSIKA

B-029

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1956
Revet:
Navn:
Oppr. funksjon: Silo
Nåv. Funksjon: Silo
Merknad: Siloer for petrolkoks og kvartssand

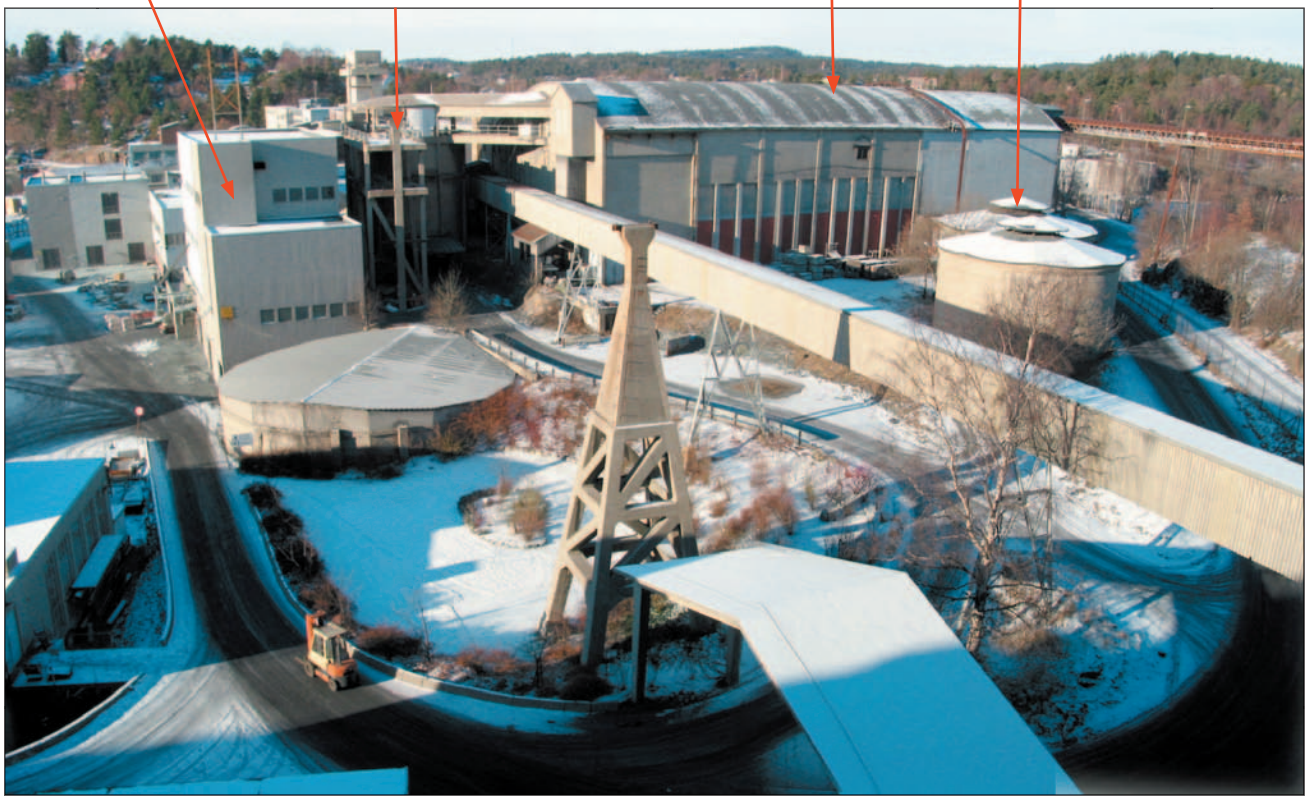

Utsikt mot vest fra ovnshus B

B-030b

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1958
Revet:
Navn:
Oppr. funksjon: Beltebro
Nåv. Funksjon: Beltebro
Merknad: Innebygde transportbelter for transport av petrolkoks og kvartssand fra silo (B-029) til ovnshus B og C

Beltebro fra silo (029) til ovnshus B og C sett mot øst. Ovnshus B til høyre.

B-031

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1935-1936?
Revet:
Navn:
Oppr. funksjon: Siloer
Nåv. Funksjon: Siloer
Merknad: 2 stk. Opprinnelig for lagring av sagflis. Det er nå slått hull i veggen for å brukes som lager.

B-032a

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1913
Revet:
Navn: ”Mølle 1”
Oppr. funksjon: Mølle/silo
Nåv. Funksjon: Mølle/silo
Merknad: Siloer og møller for knusing av kvarts og koks. Sterkt ombygd.

Mølle I anno 1913

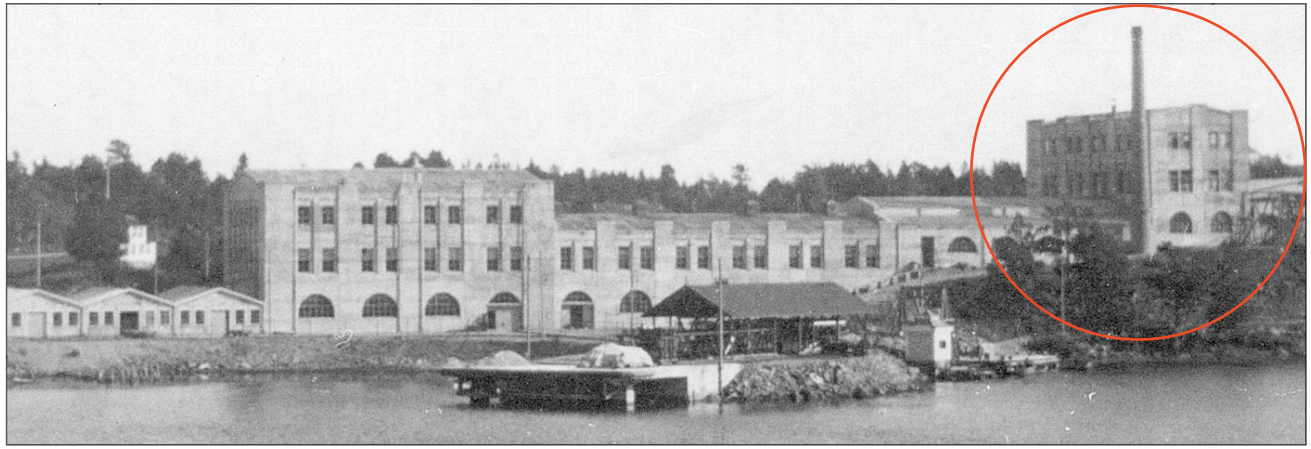

B-032b

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1947
Revet:
Navn: ”Blanderi A”
Oppr. funksjon: Prod.lokaler
Nåv. Funksjon: Prod.lokaler
Merknad: Veiing og blanding av kvarts, koks og sagflis

B-034

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1987
Revet:
Navn: ”Metallurgen”
Oppr. funksjon: Produksjonslokaler
Nåv. Funksjon: Produksjonslokaler
Merknad: Avfallstoffer fra skillehuset bearbeides for salg til metallurgisk industri

B-035a

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1963
Revet:
Navn:
Oppr. funksjon: Lager
Nåv. Funksjon: Lager
Merknad: Lager for ferdigvarer

B-035b

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1964
Revet:
Navn:
Oppr. funksjon: Lager
Nåv. Funksjon: Lager
Merknad: Lager for ferdigvarer

B-035c

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1965
Revet:
Navn:
Oppr. funksjon: Lager
Nåv. Funksjon: Lager
Merknad: Lager for ferdigvarer

B-035d

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1963
Revet:
Navn:
Oppr. funksjon: Lager
Nåv. Funksjon: Lager
Merknad: Lager for ferdigvarer

B-035e

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1968
Revet:
Navn:
Oppr. funksjon: Lager
Nåv. Funksjon: Lager
Merknad: Lager for ferdigvarer

B-035f

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1979-1985
Revet:
Navn:
Oppr. funksjon: Lager
Nåv. Funksjon: Lager
Merknad: Lager for ferdigvarer

Flyfoto 1990

B-037

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1981
Revet:
Navn:
Oppr. funksjon: Kantine, bilverksted, garasjer
Nåv. Funksjon: Kantine, bilverksted, garasjer
Merknad:

B-038

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1963-1966?
Revet:
Navn:
Oppr. funksjon: Lager
Nåv. Funksjon: Lager
Merknad: Lager for rekvisita, jernvareforretning. På enden av lageret lå det smørebu med “oljebar”.

B-039

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1950
Revet:
Navn:
Oppr. funksjon: Snekker- og mekanisk verksted
Nåv. Funksjon: Snekker- og mekanisk verksted
Merknad:

B-040a

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1960
Revet:
Navn:
Oppr. funksjon: Elektrikerverksted
Nåv. Funksjon: Elektrikerverksted
Merknad:

B-040b

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1960?
Revet:
Navn:
Oppr. funksjon: Kontor
Nåv. Funksjon: Kontor
Merknad: Formannskontor

B-041

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1957
Revet:
Navn:
Oppr. funksjon: Lager
Nåv. Funksjon: Lager
Merknad: For materialer

B-042

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1947ca.
Revet: 2000-2003?
Navn: ”Museet”
Oppr. funksjon: Lager
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad: Lager for utrangerte ting

B-043

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1917-1921?
Revet:
Navn:
Oppr. funksjon: Lager
Nåv. Funksjon: Lager
Merknad: Opprinnelig oppført som oljelager i god avstand fra fabrikken. Lageret hadde egen brygge med oljeledning fra brygga og inn til lageret. Fra lageret gikk det en oljeledning videre inn til fabrikken langs stranda. Nå brukes bygget for lagring av motorer.

Bilde fra 1926. Oljelageret til høyre. I forgrunnen Georg Bulls (teknisk direktør) seilbåt.

B-045a

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1913
Revet: ?
Navn:
Oppr. funksjon: Kai
Nåv. Funksjon: revet
Merknad: Opprinnelig kai lå på tuppen av en odde og fungerte både til import og eksport

Foto 1913.

B-045b

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1917
Revet:
Navn: "Eksportkaia"
Oppr. funksjon: Kai
Nåv. Funksjon: Ombygd?
Merknad: Bukt inn på nord-vestsiden fylt igjen mellom 1917 og 1921.

B-045c

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1961
Revet:
Navn: "Eksportkaia"
Oppr. funksjon: Kai
Nåv. Funksjon: Kai
Merknad: Etter utbygging av kaia ble bukta på innsiden fylt igjen (1962)

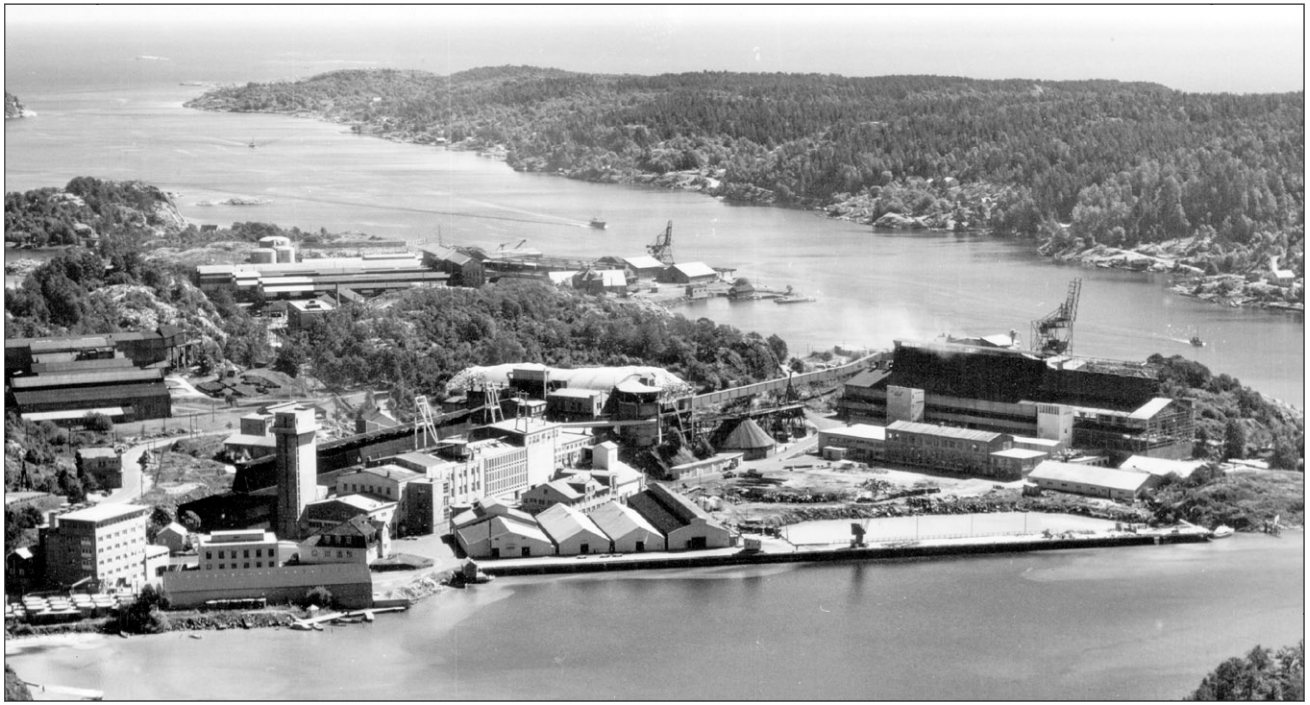

Flyfoto 1961. Eksportkaia forlenges mot sør-øst og bukta fylles igjen.

B-051

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1946-
Revet:
Navn: ”Pusterommet”
Oppr. funksjon: Hvilerom
Nåv. Funksjon: Hvilerom
Merknad: Hvilerom for arbeidere i ovnshus A

B-052

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1946-
Revet:
Navn:
Oppr. funksjon: Kjelerom
Nåv. Funksjon: Kjelerom
Merknad: Dampkjele. Varmen kom dels fra gassen i ovnene (Ovnshus A), dels fra olje/elektrisitet. Dampen ble brukt

B-053

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1936-1947?
Revet:
Navn:
Oppr. funksjon: Silo
Nåv. Funksjon: Lager
Merknad: Opprinnelig silo for koks. Lå i forbindelse med en trallebane fra råstoffsiloen.

”Pusterommet” i forgrunnen, kjelerom bak.

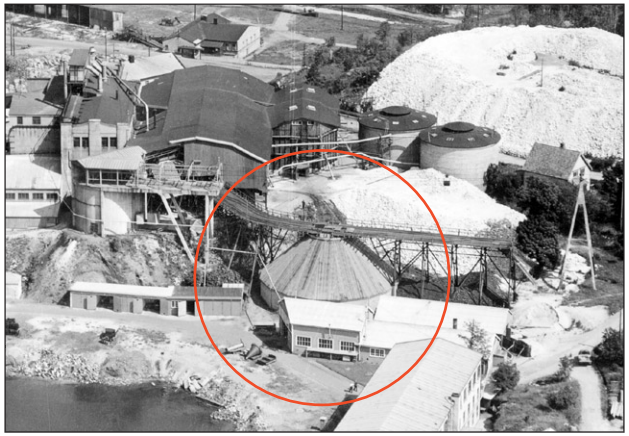

Flyfoto 1953

B-055f

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1947
Revet:
Navn:
Oppr. funksjon: Taubanestasjon
Nåv. Funksjon: Ute av bruk
Merknad: Taubanestasjonen påbygd i høyden da råstoffsiloen (B-029) ble ombygd/nybygd 1956. Ute av bruk fra 1987.

Taubanestasjonen i 1952

B-055g

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1936-1947?
Revet:
Navn:
Oppr. funksjon: Silo
Nåv. Funksjon: Silo
Merknad: Antrasittsilo, senere petrolkoks. Taket brukt som taubanelanding både for den eldste og den nyeste taubanen.

B-059

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1961
Revet: ca. 2000
Navn: ”Nye velferdsbygget”
Oppr. funksjon: Garderobe
Nåv. Funksjon: revet
Merknad: Bygg for omkledning/dusj. 1.byggetrinn 1949. Legekontor fram til 1964, senere fagforening.

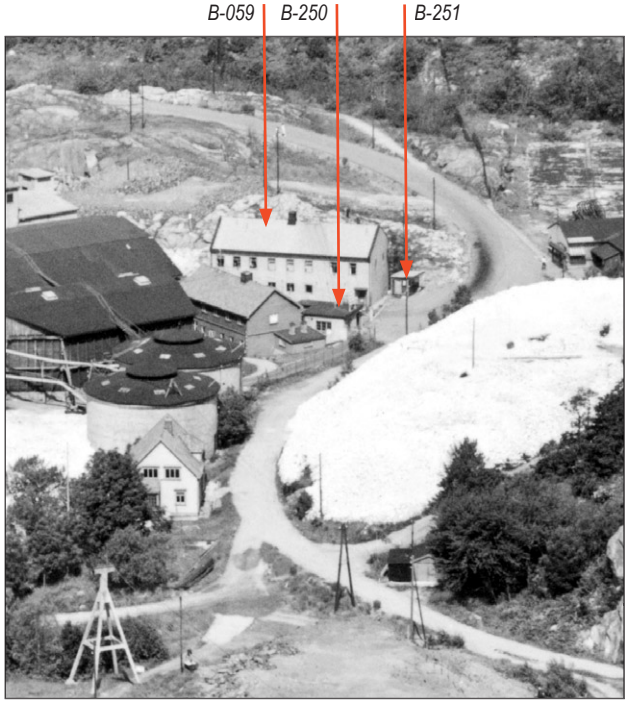

Flyfoto 1953

B-060

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1987
Revet:
Navn:
Oppr. funksjon: Renseanlegg
Nåv. Funksjon: Renseanlegg
Merknad: Renseanlegg for prosessvann. Vannet pumpes videre opp til utfellingskar (E-061) nord for Kristen Staksnesvei.

B-115

Bedrift:
Byggeår: 1912-1962
Revet:
Navn: ”Kristen Staksnæs vei”
Oppr. funksjon: Fylkesvei
Nåv. Funksjon: Fylkesvei
Merknad: Oppkalt etter Kristen Staksnæs som bodde på Staksnes gården (C-209). Fra ca. 1912 – ca. 1937 gikk veien sør og vest for omkoblingsstasjonen (B-014) og over bru (G-121). Fra ca. 1937 ble veien rettet opp og med ny fylling mot vest. I fyllingen ble det anlagt tilfluktsrom. Fra 1963 gikk veien bak omkoblingsstasjonen.

Flyfoto 1936

B-129

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: -1930
Revet: 1970-1972
Navn: ”Lager 4”
Oppr. funksjon: Lager
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad: Ferdigvarelager

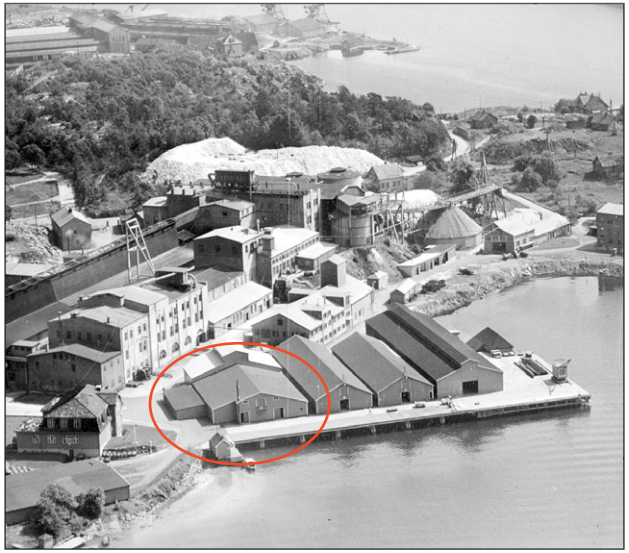

Flyfoto 1953

B-130

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: -1930
Revet: 1979-1985
Navn: ”Lager 3”
Oppr. funksjon: Lager
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad: Ferdigvarelager utvidet i perioden 1947-1953

B-131

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: -1930
Revet: 1985-1990
Navn: ”Lager 2”
Oppr. funksjon: Lager
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad: Ferdigvarelager

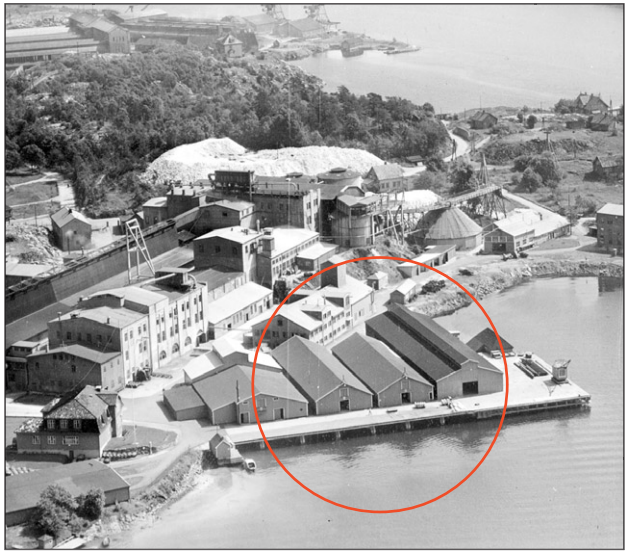

Flyfoto 1953

B-132

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1947-1953
Revet:
Navn: ”Lager 1”
Oppr. funksjon: Lager
Nåv. Funksjon:
Merknad: Ferdigvarelager oppført da den gml. taubanen ble revet

B-134

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1947-1953
Revet: 1965
Navn:
Oppr. funksjon: Lager
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad: Lager for mekanisk avdeling.

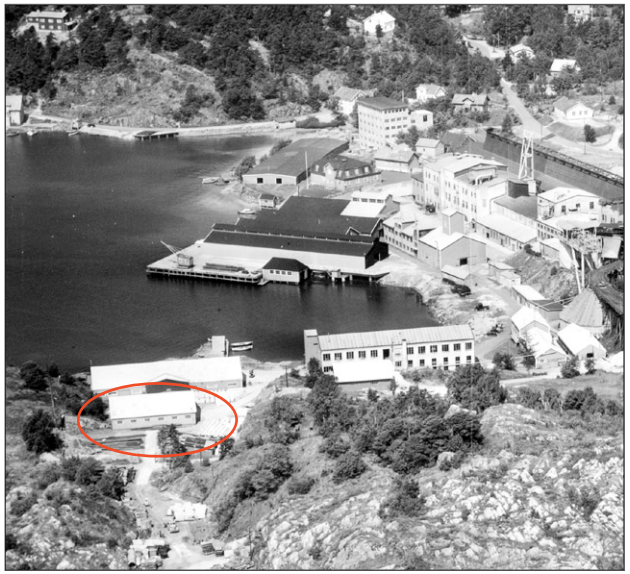

Flyfoto 1953

B-148

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår:
Revet:
Navn: ”Karl Olsens gate”
Oppr. funksjon: ”gate”
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad: Smuget mellom ovnshus II og ferroovnshuset.

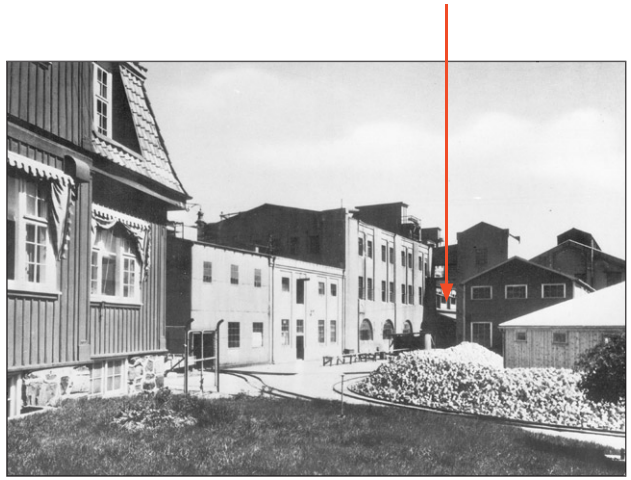

Foto ca. 1930. Kontoret til venstre, mølle II i midten.

B-156

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1928-1936
Revet: 1947-1953
Navn:
Oppr. funksjon: Snekkerverksted
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad:

B-157

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1930-1936
Revet: 1947-1953
Navn: ”Gamle slem”
Oppr. funksjon: Mikroanlegg
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad: Det første anlegget for produksjon av mikrostoffer. Erstattet av nytt bygg (A-004) i 1941.

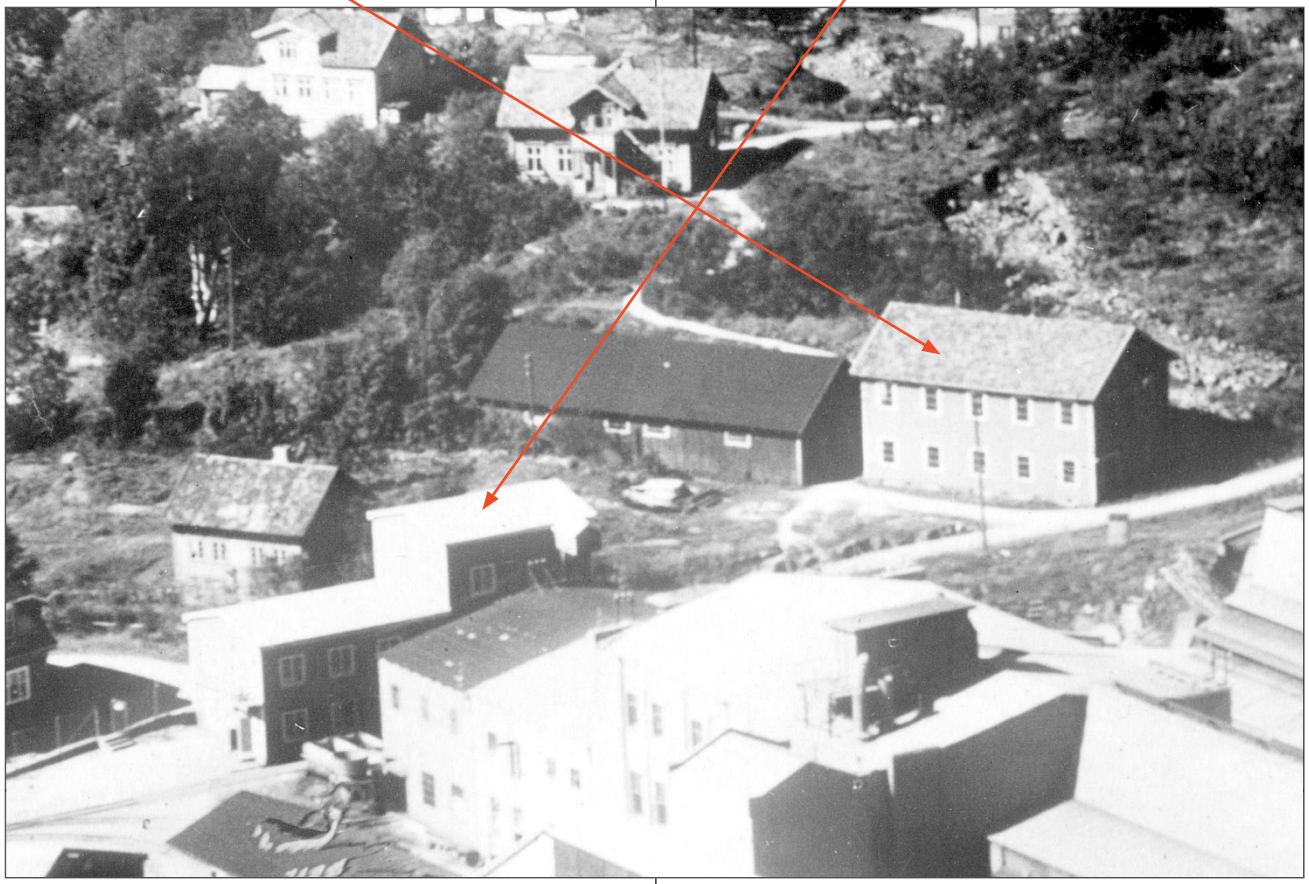

Flyfoto 1936

B-158

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1930-
Revet: 1947
Navn:
Oppr. funksjon: Støperi
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad: Støperi for ovnsdeler. Revet ved utvidelse av ovnshus I (A)

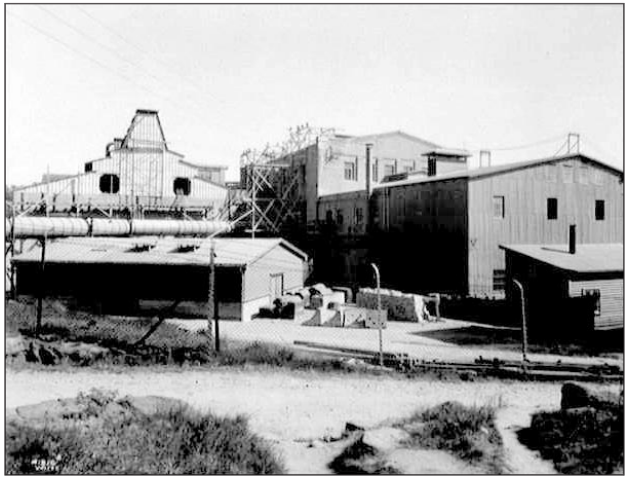

Foto 1935. Støperi i forgrunnen til venstre.

B-159

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1930-?
Revet: 1935-1947
Navn: ”B.S.R.”
Oppr. funksjon: ?
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad:

B-160

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1930-?
Revet: 1935-1947
Navn:
Oppr. funksjon: WC
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad:

B-161

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1913-1917
Revet: 1947-1953
Navn:
Oppr. funksjon: Bod
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad: Revet da nytt velferdsbygg ble bygd. Rennerfeldtovn omkring 1930.

B-162

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: -1930
Revet: 1947-1953
Navn:
Oppr. funksjon: Sykkelstall
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad: For parkering av sykler ved inngangsporten til fabrikken

B-163

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1913
Revet: 1936-
Navn: ”Portvakten”
Oppr. funksjon: Portvakt
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad: Inngangen til fabrikken for arbeiderne. Ny portvakt oppført etter 1936, revet ca. 1964 (se bilde B-059)

B-164

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1913-1917
Revet: 1956
Navn:
Oppr. funksjon:
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad: Spisebrakke. Erstattet av ”Gamle velferden” med garderobe og dusj i 1936.

B-165

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår:
Revet:
Navn:
Oppr. funksjon: Sagflisbinge
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad:

B-167

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår:
Revet: 1947
Navn:
Oppr. funksjon: Transportbro
Nåv. Funksjon: Revet (brent)
Merknad: Opp til ferroovnshuset (B-169)

B-168

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår:
Revet: 1947
Navn:
Oppr. funksjon: Siloer
Nåv. Funksjon: Revet (brent)
Merknad: Tilknyttet ferroovnshuset

B-169

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår:
Revet: 1947
Navn:
Oppr. funksjon: Ferrovnshus
Nåv. Funksjon: Revet (brent)
Merknad:

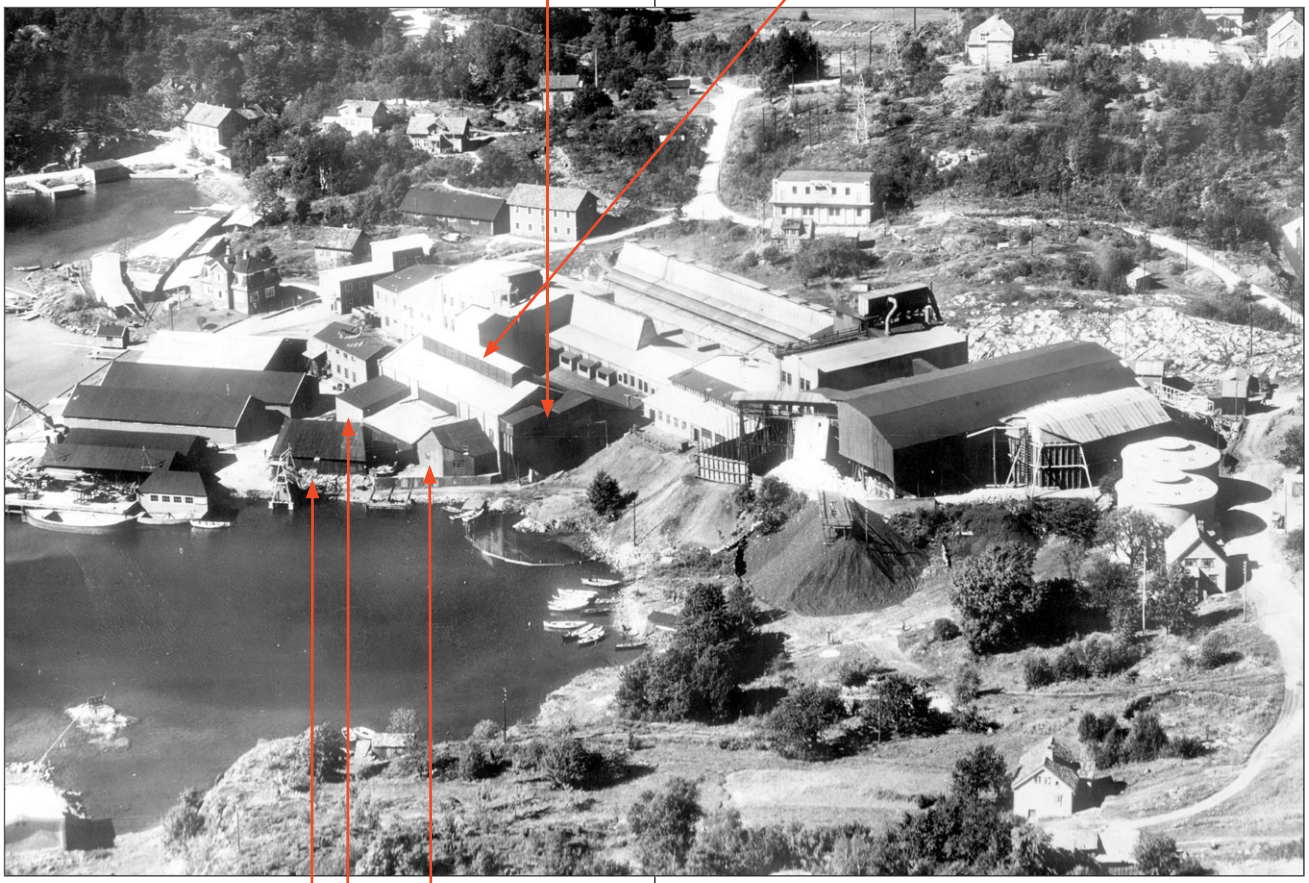

Flyfoto 1936. *B-172* *B-174* *B-171*

B-170

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår:
Revet: 1947
Navn:
Oppr. funksjon: Transformator
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad: Tilknyttet ferroovnshuset

B-171

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår:
Revet: 1947
Navn:
Oppr. funksjon: Verksted
Nåv. Funksjon: Revet (brent)
Merknad:

B-172

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår:
Revet: 1947
Navn:
Oppr. funksjon: Pakkeri/lager
Nåv. Funksjon: Revet (brent)
Merknad: Lager for ovnsdeler til ferroovn.

B-173

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår:
Revet: 1947
Navn:
Oppr. funksjon: Blikkenslagerverksted
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad: Revet når kulemølle og slemmen ble bygd

B-174

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår:
Revet: 1947
Navn:
Oppr. funksjon: Plateverksted
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad: Tidligere tappehall for ferrovonshus

B-175

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår:
Revet:
Navn:
Oppr. funksjon: Båthus
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad: Båthus for motorbåtene ”Knut” og ”Durubit” (32 fots skyssbåt fra 1914).

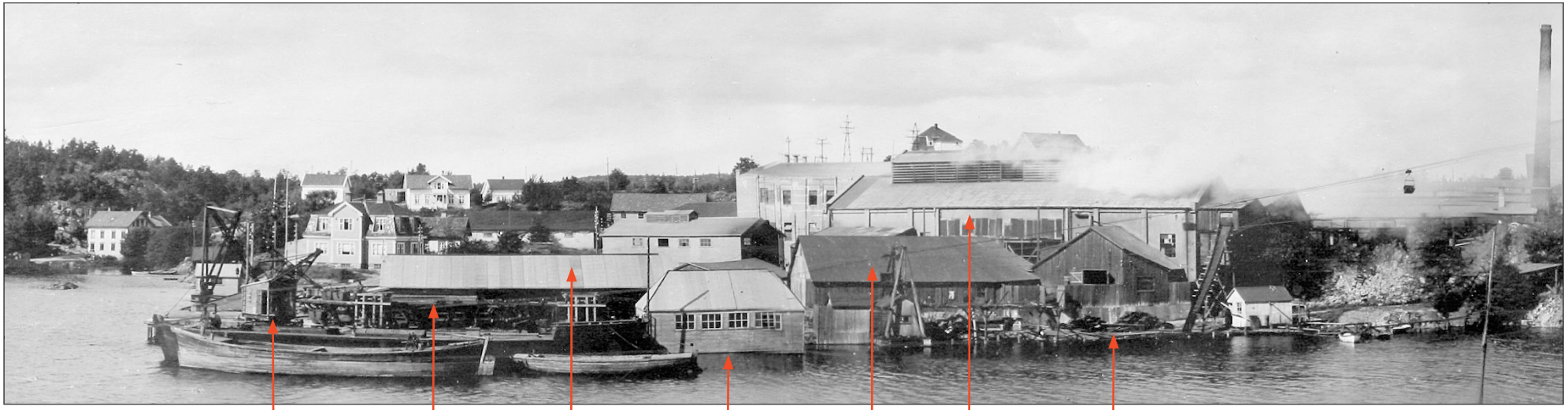

Foto 1926. Kvartslekter til venstre.

B-176

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår:
Revet: 1947-1953
Navn:
Oppr. funksjon: Losseapparat
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad: Losseapparat på importkai i tilknytning til taubane opp til siloanlegg.

B-177

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår:
Revet: 1947-1953
Navn:
Oppr. funksjon: Taubanestasjon
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad: Taubane fra importkai til silo

B-178

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår:
Revet: 1947-1953
Navn: ”Lager 1”
Oppr. funksjon: Lager
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad: Ferdigvarelager

B-179

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1913
Revet: -1926
Navn:
Oppr. funksjon: Pumpehus
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad:

Pumpehus anno 1913

B-181a

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: Ca. 1925
Revet: 1981?
Navn:
Oppr. funksjon: Pakkeri
Nåv. Funksjon: Revet?
Merknad: Pakkeri for ferdigvarer. Ombygd flere ganger.

B-181b

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: Ca. 1925
Revet: 1981?
Navn:
Oppr. funksjon: Vaskeri
Nåv. Funksjon: Revet?
Merknad: Vaskeri for rensing av silisiumkarbid. Ombygd flere ganger

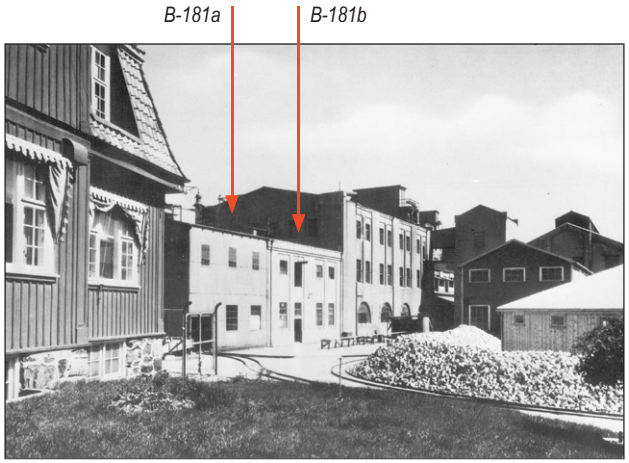

Foto ca. 1930. Kontoret til venstre, mølle II i midten.

B-181c

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår:
Revet:
Navn: ”Fines”
Oppr. funksjon: Lagringskar
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad:

B-181d

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår:
Revet:
Navn:
Oppr. funksjon: Klarningskar
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad:

B-182

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår:
Revet:
Navn:
Oppr. funksjon: Lager
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad: Provisorisk lager

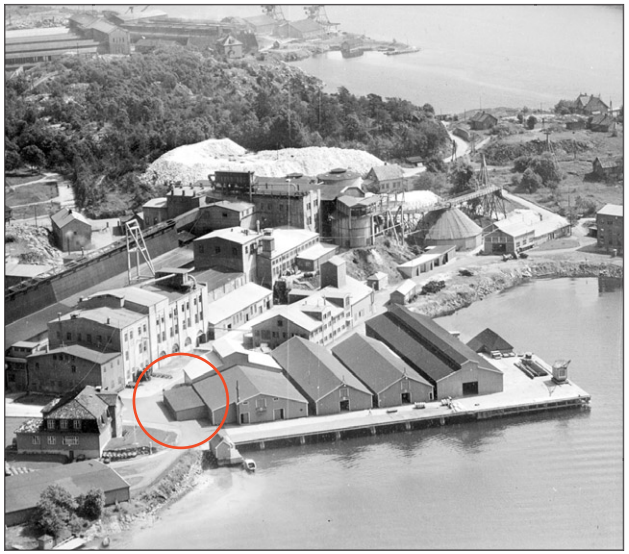

Flyfoto 1953

B-183

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår:
Revet:
Navn:
Oppr. funksjon: Kran
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad: 5 t kran på eksportkai

B-184

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår:
Revet:
Navn:
Oppr. funksjon: Kran
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad: 12 ½ t kran på eksportkai

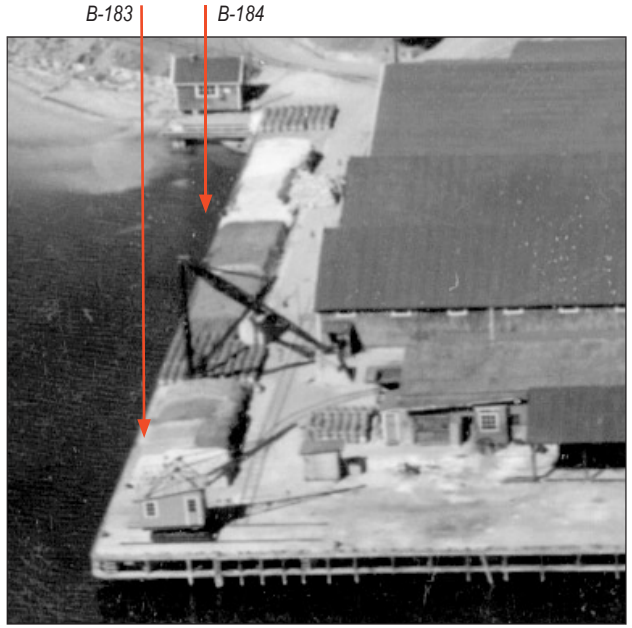

B-185

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår:
Revet:
Navn:
Oppr. funksjon: WC
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad:

B-186

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår:
Revet:
Navn:
Oppr. funksjon: Pumpehus
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad:

Foto 1926

B-191a

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1913
Revet: 1924
Navn:
Oppr. funksjon: Vaskeri
Nåv. Funksjon: Brent
Merknad: Eksportlager/materiallager

B-191b

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1930-1940
Revet: 1924
Navn:
Oppr. funksjon: Slemanlegg/lager/pakkeri
Nåv. Funksjon: Brent
Merknad:

Foto 1913

B-191c

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1930-1940
Revet: 1924
Navn:
Oppr. funksjon: Lager
Nåv. Funksjon: Brent
Merknad: Materialforvalterens lager

Foto tatt før brannen i 1924

B-194

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1913
Revet:
Navn:
Oppr. funksjon: Brakke
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad:

B-195

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1800-1850
Revet: 1947
Navn:
Oppr. funksjon: Bolig
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad: Eier før Arendal Smelteverk: Martin Johansen. Suppekjøkken under krigen. Gustav Moberg bodde her lenge.

B-196

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1800-1850
Revet: 1928-1936
Navn:
Oppr. funksjon: Uthus
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad: Eier før Arendal Smelteverk: Martin Johansen

Foto 1913 før omkoblingsstasjonen (B-014a) ble bygget

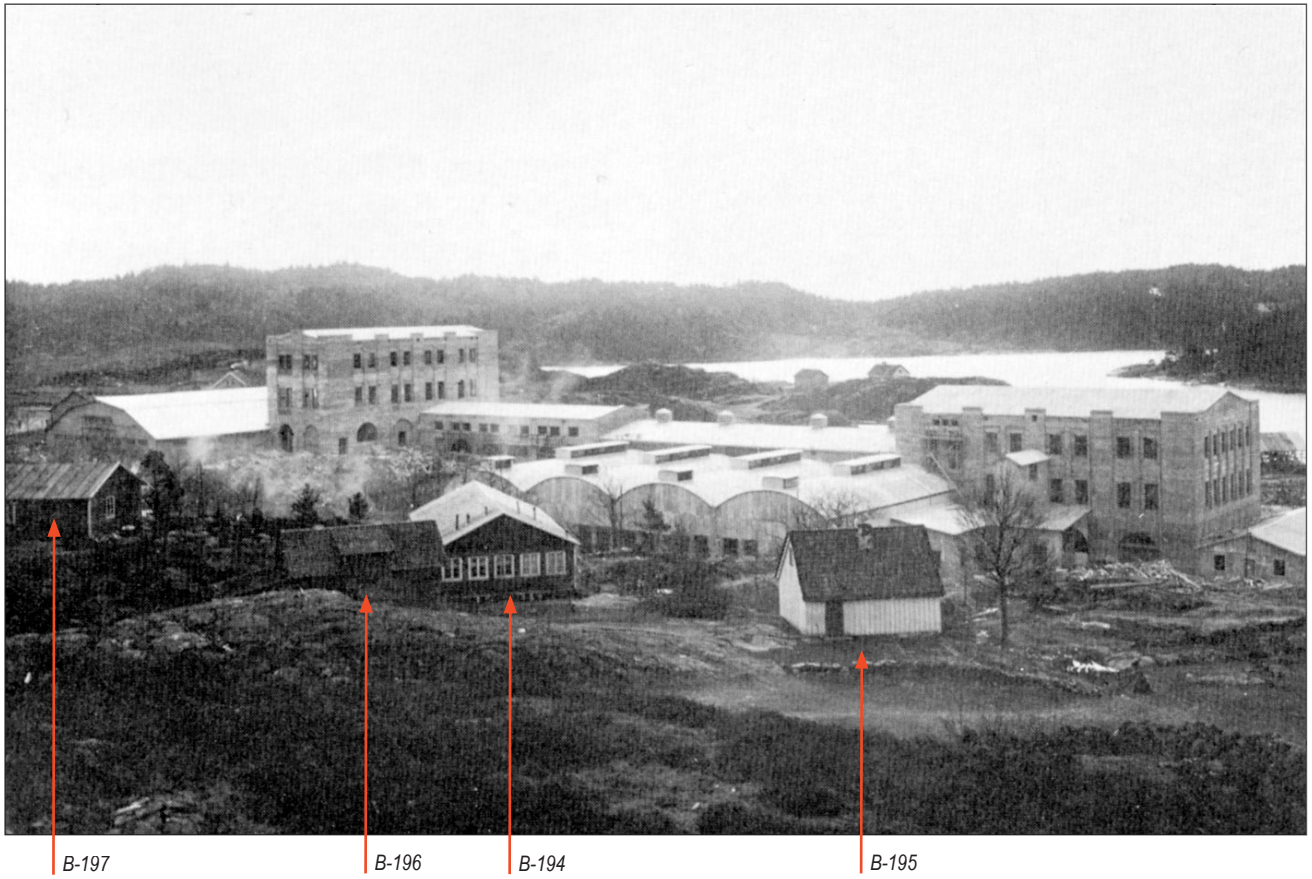

Flyfoto 1936. Bygning B-195 markert.

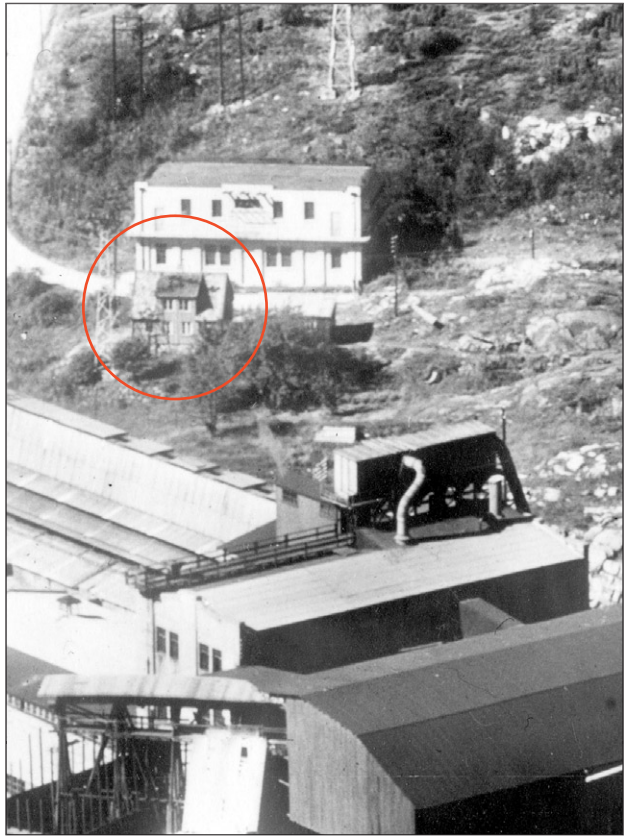

B-197

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1913
Revet:
Navn:
Oppr. funksjon: Brakke
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad:

Foto: se forrige side.

B-198

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1913?
Revet: 1930-1947
Navn:
Oppr. funksjon: Skur
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad:

B-199

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1913?
Revet: 1947
Navn:
Oppr. funksjon: Brannsprøyte
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad:

B-200

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1913-1925
Revet:
Navn:
Oppr. funksjon: Lager
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad:

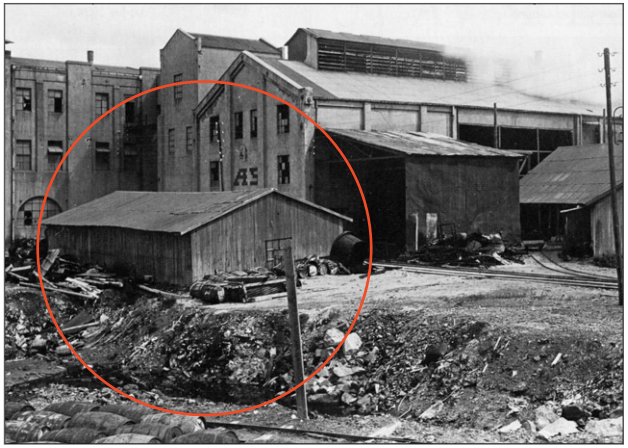

Foto før 1924. Ferroovnshuset (B-169) i bakgrunnen til høyre.

B-201

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår:
Revet: -1930
Navn:
Oppr. funksjon: Lager
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad:

B-203

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår:
Revet:
Navn:
Oppr. funksjon: Sagflislager
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad:

B-224

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: -1928
Revet: 1950
Navn:
Oppr. funksjon: Lager/kompressor
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad: Materiallager/kompressorrom, elektroverksted i 2. etg.

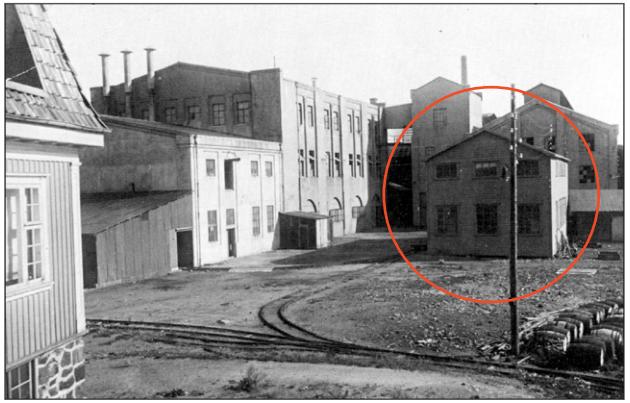

B-236

Bedrift: AS
Byggeår: 1947-1953
Revet: 1975-1987
Navn:
Oppr. funksjon: Garasje/mek.verksted
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad: For gaffeltrucker.

B-237

Bedrift: AS
Byggeår: 1947-1953
Revet: 1975-1987
Navn:
Oppr. funksjon: Sementbu
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad:

B-238

Bedrift: AS
Byggeår: 1947-1953
Revet: -1960
Navn:
Oppr. funksjon: Brannstasjon/garasje
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad: Også brukt som ladestasjon for Randsomes-traller

B-239

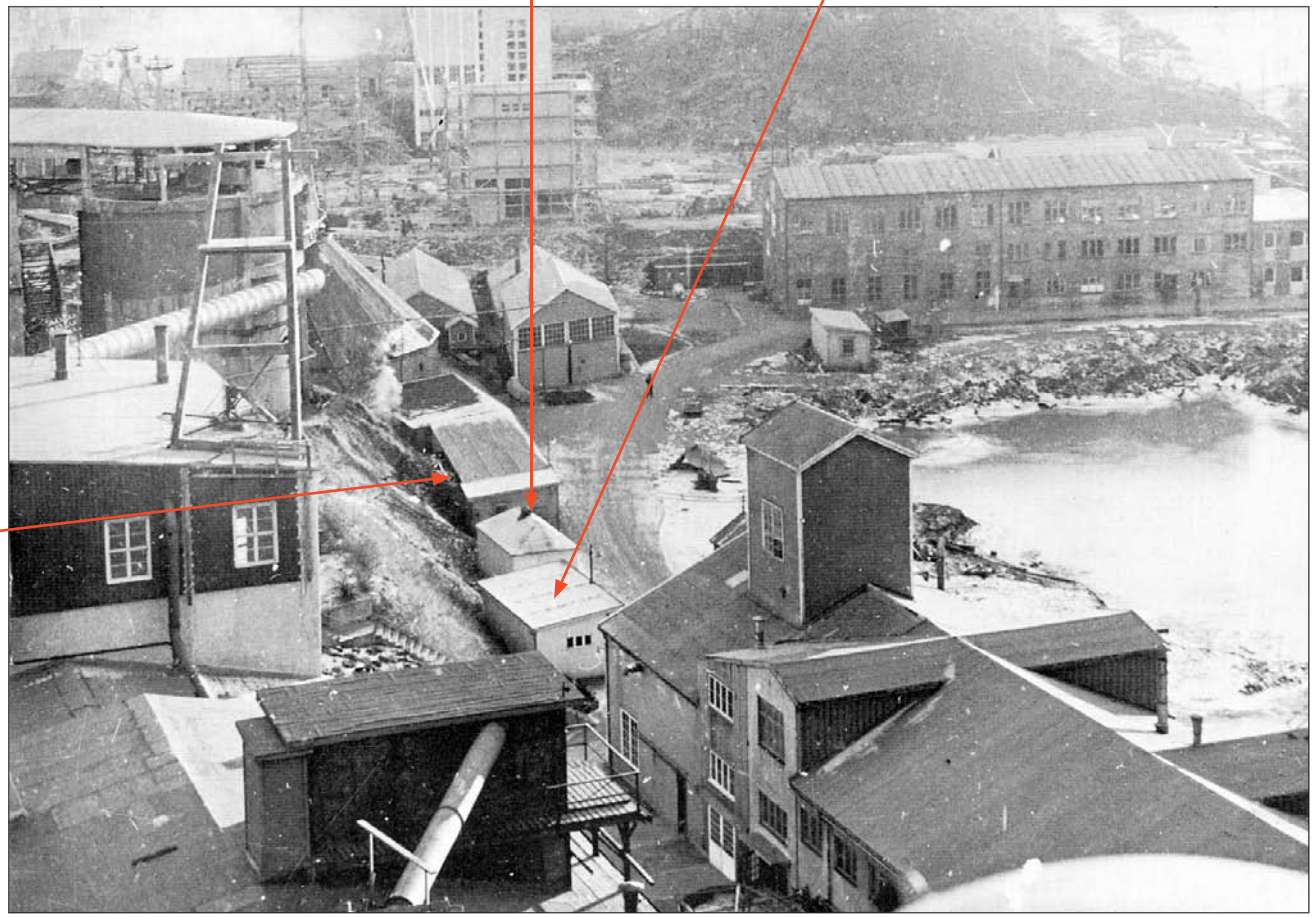

Foto tatt fra høyspenttårnet mot øst i 1958.

B-239

Bedrift: AS
Byggeår: 1947-1953
Revet: -1960
Navn:
Oppr. funksjon: Pissoar
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad:

Foto: Se forrige side.

B-240

Bedrift: AS
Byggeår: 1930-
Revet: -1947
Navn:
Oppr. funksjon: RåSIKAlager
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad:

B-241

Bedrift: AS
Byggeår: 1913
Revet:
Navn: ”Ovshus II”
Oppr. funksjon: Ovshus
Nåv. Funksjon: Ombygd
Merknad: I perioden 1913-1927 ble det produsert ”Durubitt” her (elektrokorund/aluminiumoksyd)

B-242

Bedrift: AS
Byggeår: 1913
Revet:
Navn: ”Skillehus II”
Oppr. funksjon: Skillehus
Nåv. Funksjon: Ombygd
Merknad: Skillehus for rensing av råSIKA fra ovnshus II. Tidligere kjølehus.

B-243

Bedrift: AS
Byggeår:
Revet:
Navn:
Oppr. funksjon: Beltehus
Nåv. Funksjon: Ombygd
Merknad: Transportbelte for transport av råvarer fra silo til ovnshus II. I perioden 1913-1927 stod det her en roterende rørovn for produksjon av ”Durubitt” (elektrokorund).

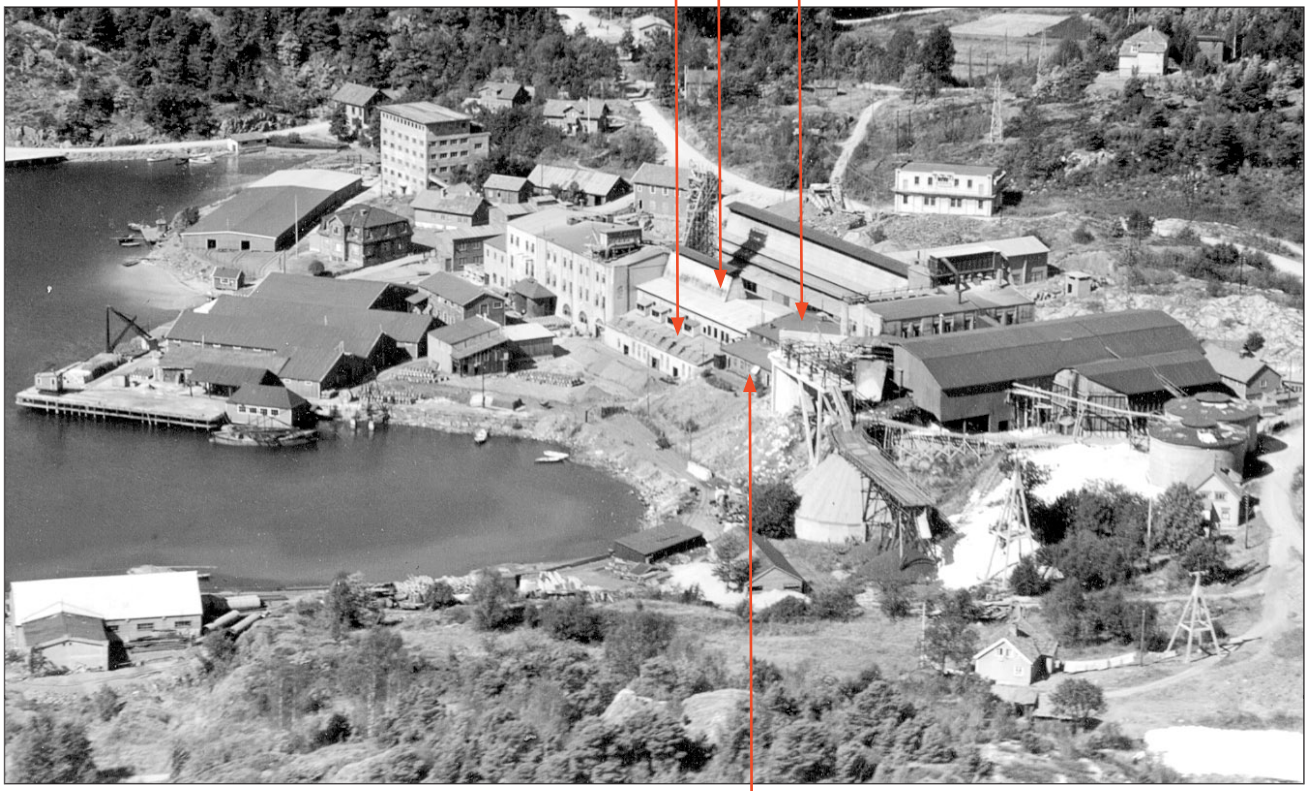

Flyfoto 1947

B-244

Bedrift: AS
Byggeår:
Revet:
Navn:
Oppr. funksjon: Mekanisk verksted/smie
Nåv. Funksjon: Ombygd
Merknad: 1917-1919: elektrodefabrikk for Søderbergs elektrodemasse. Produksjonen overtatt av Fiskå verk ved Kristiansand.

Foto: Se forrige side.

B-245

Bedrift: AS
Byggeår:
Revet:
Navn:
Oppr. funksjon: Kurvstasjon
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad: Stasjon for fordeling av kurver fra taubanen inn til siloen.

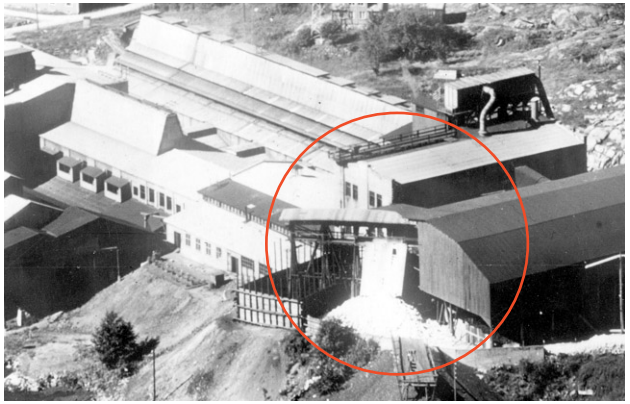

Flyfoto 1936

B-248

Bedrift: AS
Byggeår: 1947-
Revet: 1957
Navn:
Oppr. funksjon: Blikkenslagerverksted, smørebod,sveisebod
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad: Revet da nytt verksted ble bygget i 1957.

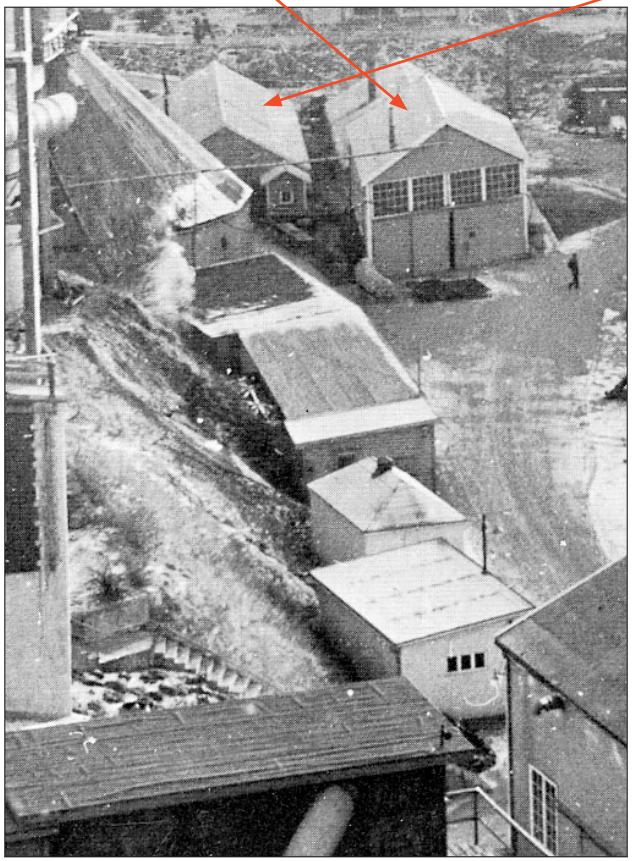

Foto tatt fra høyspenttårnet mot øst i 1958.

B-249

Bedrift: AS
Byggeår: 1936-1947
Revet: 1957
Navn:
Oppr. funksjon: Seeementstøperi
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad: Støperi for ovnsdeler. Revet da nytt verksted ble bygget i 1957.

B-250

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1936-
Revet: Ca. 1964
Navn:
Oppr. funksjon: Portvakt
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad: Erstattet den opprinnelige portvakten (B-163) som ble revet etter 1936. For bilde se B-059.

B-251

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1917?
Revet: 1961 -1973
Navn:
Oppr. funksjon: Seilmakerverksted
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad: Senere brukt som seilmakerverksted av Smith Olsen. Brygga ved siden av ble kalt “Honørbrygga”.

B-252

Bedrift:
Byggeår: 1950-tallet
Revet: Ca. 1970
Navn:
Oppr. funksjon: Kiosk
Nåv. Funksjon:
Merknad: Oppført av fru Sundsdal midt på 1950-tallet. Senere drevet av Tore Christiansen fram til ca. 1970. For bilde se B-059.

C-030c

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1987
Revet:
Navn:
Oppr. funksjon: Beltebro
Nåv. Funksjon: Beltebro
Merknad: Innebygde transportbelter for transport av petrolkoks og kvartssand fra silo importkai til ovnshus B og C

C-033

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1982
Revet:
Navn:
Oppr. funksjon: Silo
Nåv. Funksjon: Silo
Merknad: Lagring av petrolkoks og kvartssand

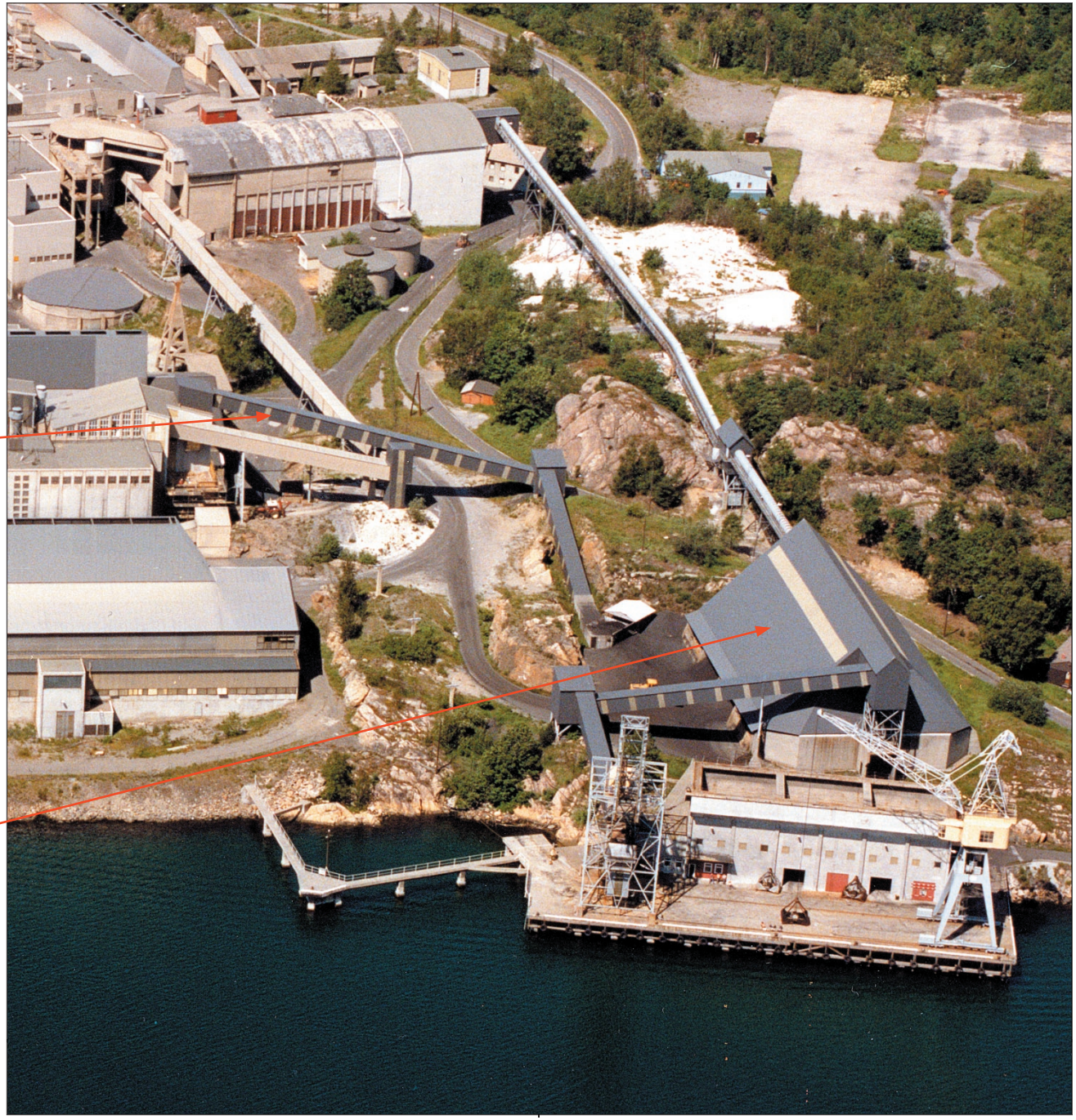

Flyfoto 1990

C-044a

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1958
Revet:
Navn: “Ovnshus B”
Oppr. funksjon: Ovnshus
Nåv. Funksjon: Ovnshus
Merknad: Elektroovner for produksjon av silisiumkarbid. Fullrenset på slutten av 1990-tallet.

C-044b

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1962
Revet:
Navn: “Ovnshus B”
Oppr. funksjon: Ovnshus
Nåv. Funksjon: Ovnshus
Merknad: Elektroovner for produksjon av silisiumkarbid. Fullrenset på slutten av 1990-tallet.

C-044c

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1966
Revet:
Navn: “Ovnshus B”
Oppr. funksjon: Ovnshus
Nåv. Funksjon: Ovnshus
Merknad: Elektroovner for produksjon av silisiumkarbid. Fullrenset på slutten av 1990-tallet.

C-044d

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1968
Revet:
Navn: “Ovnshus B”
Oppr. funksjon: Ovnshus
Nåv. Funksjon: Ovnshus
Merknad: Elektroovner for produksjon av silisiumkarbid. Fullrenset på slutten av 1990-tallet.

C-046

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1957
Revet:
Navn: “Blanderi B”
Oppr. funksjon: Blanderi
Nåv. Funksjon: Blanderi
Merknad: Blanding av petrolkoks, kvartssand og sagflis for ovnshus B og C

Flyfoto 1990

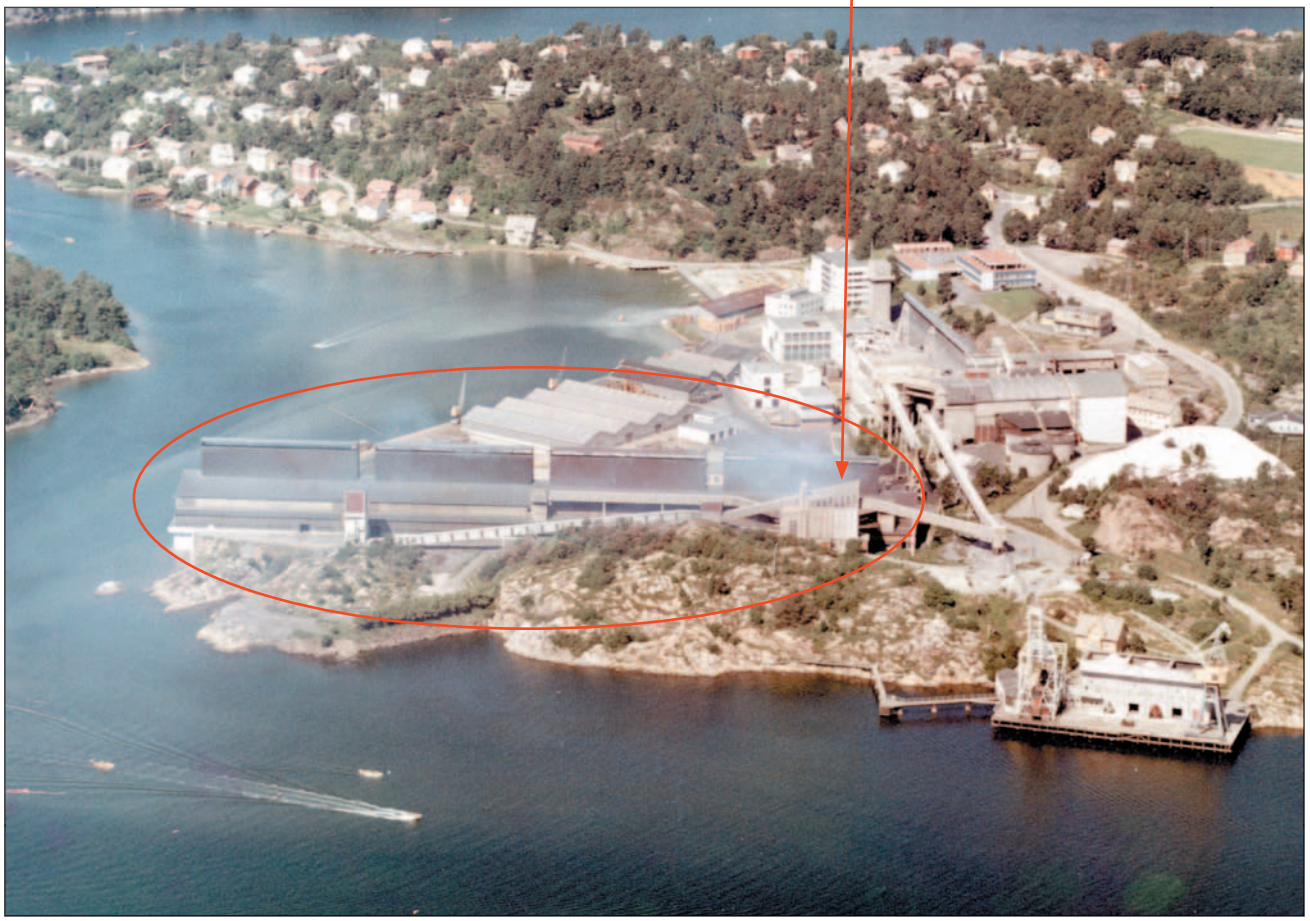

C-047a

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1971
Revet:
Navn: “Ovnshus C”
Oppr. funksjon: Ovnshus
Nåv. Funksjon: Ovnshus
Merknad: Elektroovner for produksjon av silisiumkarbid.

C-047b

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1981
Revet:
Navn: “Ovnshus C”
Oppr. funksjon: Ovnshus
Nåv. Funksjon: Ovnshus
Merknad: Elektroovner for produksjon av silisiumkarbid.

C-048

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1995-1997?
Revet:
Navn:
Oppr. funksjon: Renseanlegg
Nåv. Funksjon: Renseanlegg
Merknad: Filter for renseanlegg til ovnshus B

C-049

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: ?
Revet:
Navn: “Kontor” ”Pusterom”
Oppr. funksjon: Kontor/ hvilerom
Nåv. Funksjon: Kontor/ hvilerom
Merknad: Kontor for formenn, hvilerom for ovnsarbeidere

C-050

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: ?
Revet:
Navn:
Oppr. funksjon: Trafo
Nåv. Funksjon: Trafo
Merknad:

C-054a

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1961-1967
Revet:
Navn:
Oppr. funksjon: Silo
Nåv. Funksjon: Silo
Merknad: Siloanlegg på importkai. Kaia fra 1947 ble utvidet samtidig.

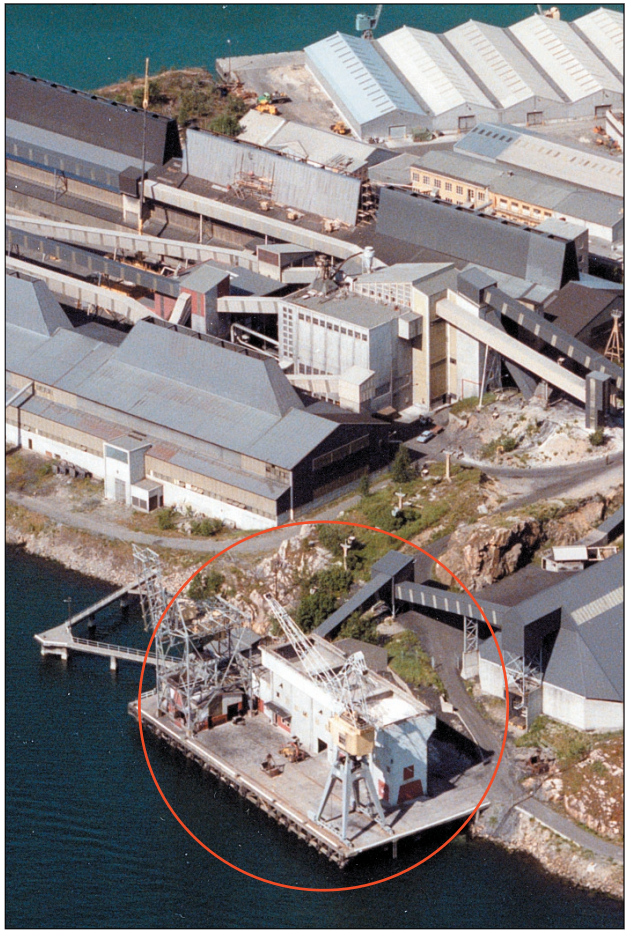

C-054b

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1963
Revet:
Navn: ”Moldekrana”
Oppr. funksjon: Kran
Nåv. Funksjon: Kran
Merknad: 7 tonns kran for losing av råmaterialer.

C-055a

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1947
Revet:
Navn: “Importkaia”
Oppr. funksjon: Kai
Nåv. Funksjon: Kai
Merknad: Kai for mottak av petrolkoks og kvartssand. Opprinnelig bygd med taubaneforbindelse til råstoffsilo (B-029)

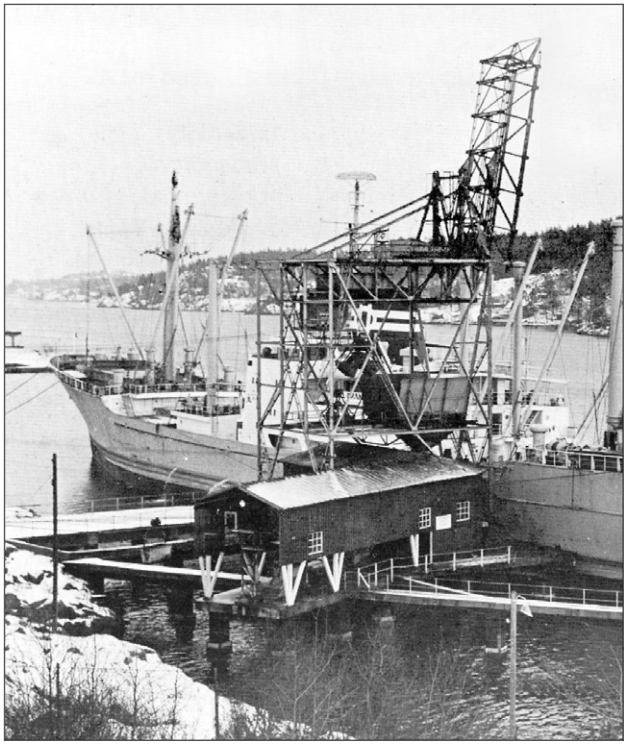

Importkaia med losseapparat og taubanestasjon fotografert 1961

C-055b

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1936-1940
Revet:
Navn: “Wisbech-krana”
Oppr. funksjon: Kran
Nåv. Funksjon: Ute av bruk
Merknad: Losseapparat. Flyttet fra eksportkaia i 1947.

C-055c

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1947
Revet:
Navn:
Oppr. funksjon: Taubanebro for selvtipp
Nåv. Funksjon: Ute av bruk/ revet
Merknad: Forhøyet i forbindelse med ombygd/nybygging av silo i 1956. Ute av bruk fra 1987 da beltebro (B-030b) fra ny silo (C-033) overtok. 3 betongmaster bevart i tillegg til (C-055d)

Flyfoto 1985

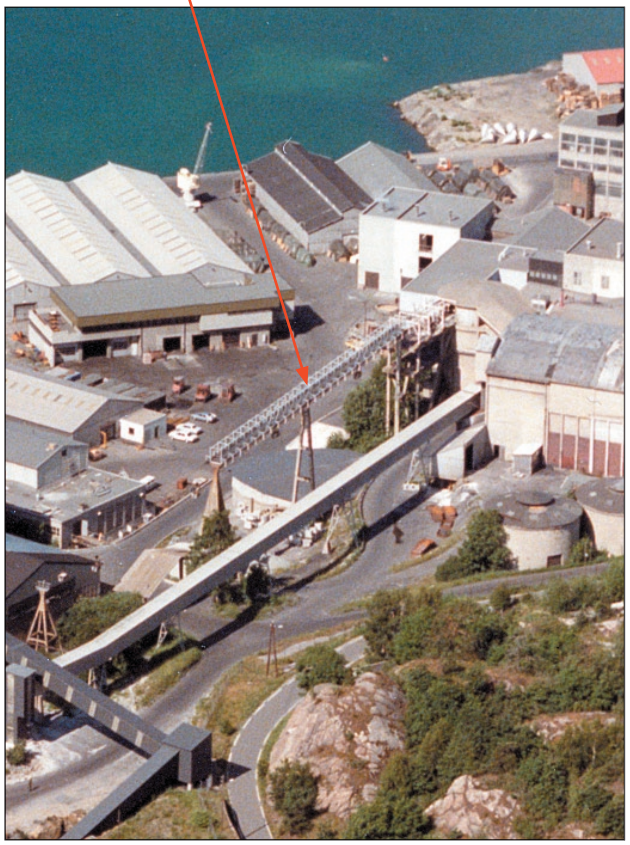

C-055d

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1961-1967?
Revet:
Navn:
Oppr. funksjon: Taubane, betongmast
Nåv. Funksjon: Ute av bruk
Merknad: Betongmast for taubanebro. Vaggene kunne tømmes automatisk fra brua rett ned i silo (B-053) eller i dagdeponi. Ute av bruk fra 1987 da beltebro (30) fra ny silo (33) overtok.

C-055e

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1973-1975?
Revet:
Navn:
Oppr. funksjon: Taubane, beskyttelsestak
Nåv. Funksjon: Ute av bruk
Merknad: Betongkonstruksjon til beskyttelse av vei som krysser under taubanen. Ute av bruk fra 1987.

C-056

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår:
Revet:
Navn:
Oppr. funksjon: Transformatorrom
Nåv. Funksjon: Transformatorrom
Merknad: Forsyner de ulike ovnene i ovnshus B og C

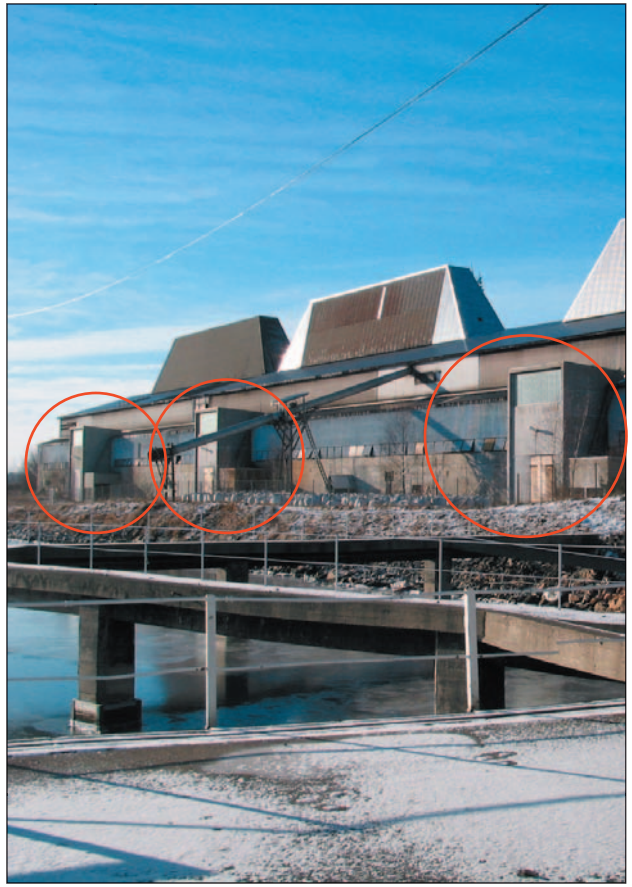

C-135

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: -1913
Revet: 1961-1968
Navn:
Oppr. funksjon: Bolig
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad: Gunder Andeasen bodde her i 1913. Senere bodde materialforvalter Blom Bohre her lenge. Rett sør-øst for huset ble det bygd ei skute så sent som i 1919.

C-136

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1953-1961
Revet: 1961-1968
Navn:
Oppr. funksjon: Lager?
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad: Revet da ovnshus B ble bygd ut.

Flyfoto 1961

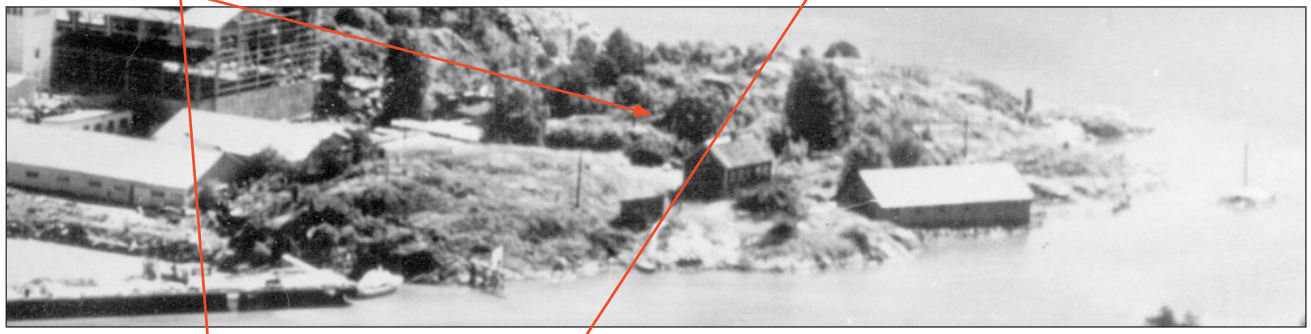

Flyfoto 1961

C-138 *C-137* *C-253*

C-137

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1947-1953
Revet: 1968-1970
Navn:
Oppr. funksjon: Båthus
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad:

Foto: Se forrige side.

C-138

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1947-1953
Revet: 1965-1968
Navn:
Oppr. funksjon: Båthus
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad: Båtbu for funksjonærenes fritidsbåter.

Foto: Se forrige side.

C-139

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1917
Revet: 1972-1975
Navn:
Oppr. funksjon: Bolig
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad: Leieboere (1950-tallet): Tekniker Øyvind Anker Karlsen og kjemiker Peder Harr-Olsen. Tidligere bodde Alex Henriksen og Jensen (toller) her. Modernisert 1950.

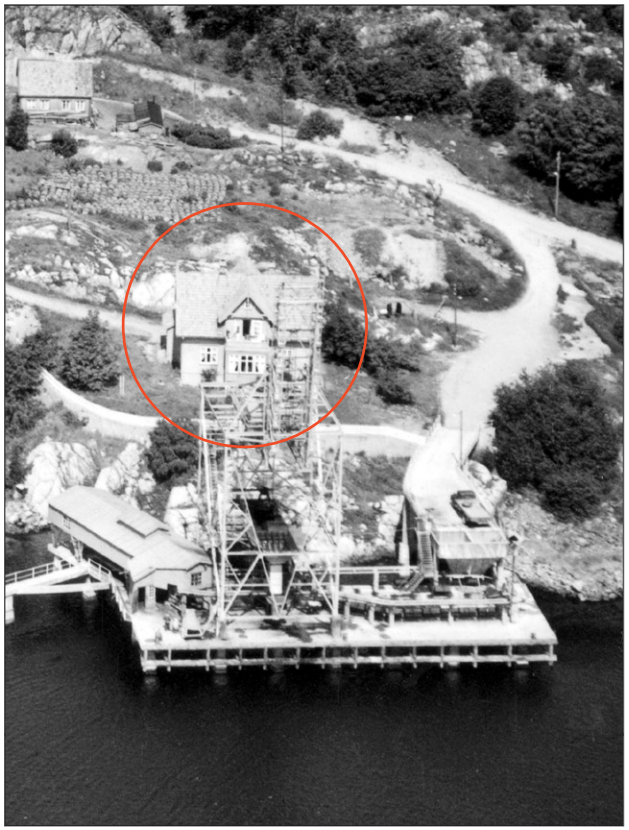

Flyfoto 1953

C-166

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: Ca. 1912?
Revet: 1956-1958
Navn: ”Mokastets hus”
Oppr. funksjon: Bolig
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad: Materialforvalter Christian Mokastet.

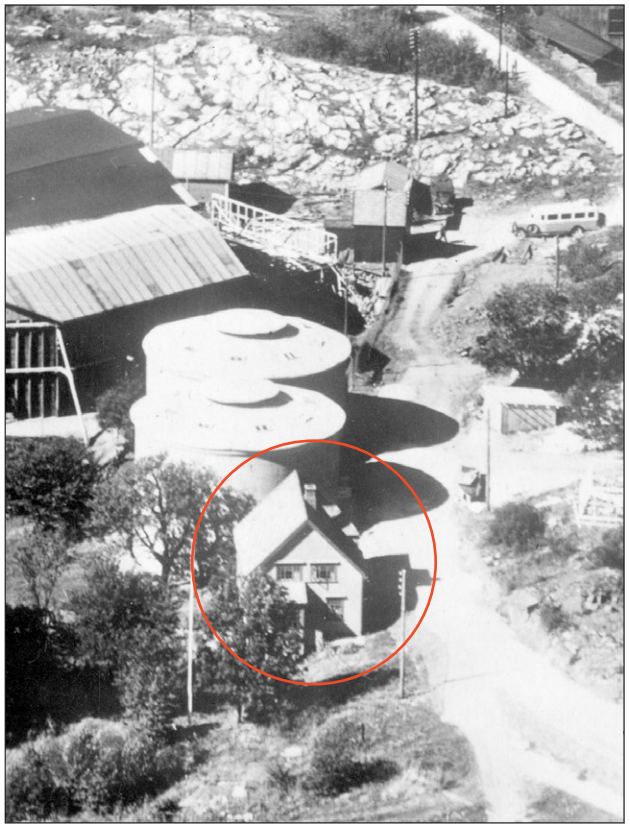

Flyfoto 1936

C-206

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1913-1919
Revet: -1936
Navn:
Oppr. funksjon: Skur
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad:

C-207

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1913-1919
Revet: -1928
Navn:
Oppr. funksjon: Trekull-lager
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad:

C-208

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1913-1919
Revet: -1928
Navn:
Oppr. funksjon: Trekull-lager
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad:

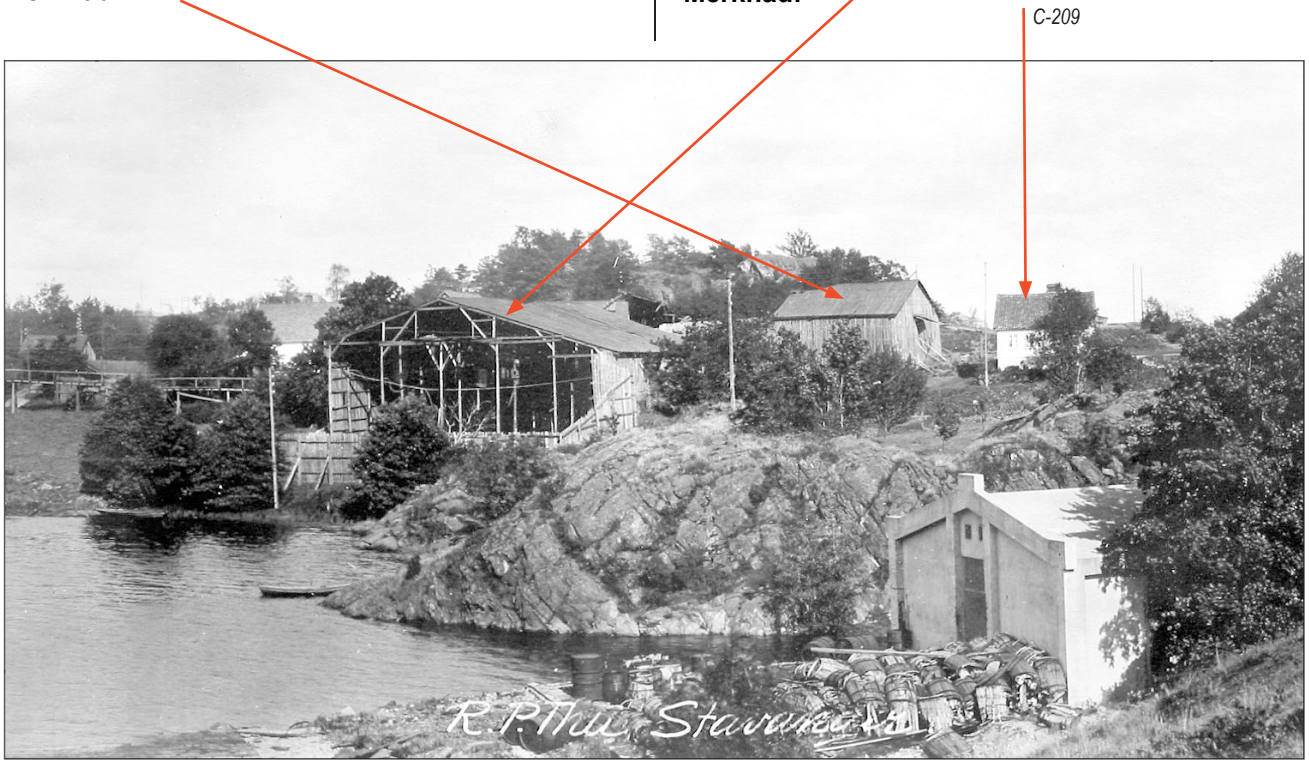

Foto 1926.

C-209

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1869
Revet: 1953-
Navn: ”Staksnes”
Oppr. funksjon: Bolig
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad: Oppført i bindingsverk. Terkel Larsen eide huset før 1912. Leieboer 1950-tallet: Ingeborg og Gunnerius Johnsen.

C-210

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: -1912
Revet: 1953-
Navn:
Oppr. funksjon: Uthus
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad: Uthus til (C-209)

Flyfoto 1936

C-211

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: -1912
Revet: -1953
Navn:
Oppr. funksjon: Uthus?
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad: Uthus til (C-135)

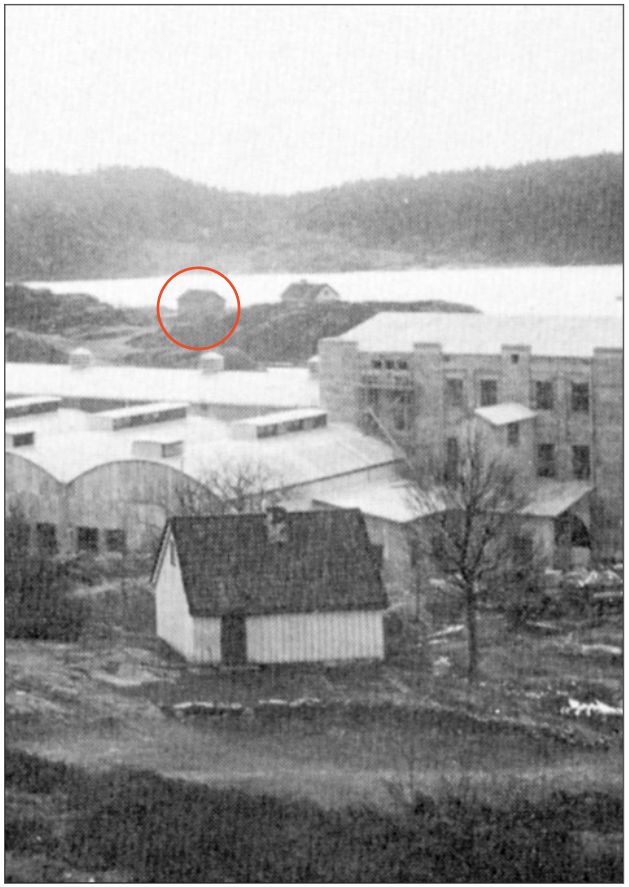

Foto 1912

C-212a

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1870
Revet: 1959
Navn:
Oppr. funksjon: Bolig
Nåv. Funksjon: Brent
Merknad: Andreas Larsen eide huset før 1912. Karen og Johan Fuchs bodde der før huset brant i januar 1959.

C-212b

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: -1912
Revet: 1953-
Navn:
Oppr. funksjon: Uthus
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad: Uthus til (C-212 a)

Flyfoto 1953. C-212a markert.

C-213a

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: -1912
Revet: 1953-
Navn:
Oppr. funksjon: Bolig
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad: Aanon Olsen eide huset før 1912

C-213b

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: -1912
Revet: 1953-
Navn:
Oppr. funksjon: Uthus
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad: Uthus til (C-213 a)

C-214

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1860
Revet: -1640
Navn:
Oppr. funksjon: Bolig
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad: Aaste Knudsen eide huset før 1912. Leieboer 1950-tallet: Tyra og Per Andersson. Hjørnet på huset måtte kuttes da taubanen kom.

C-253

Bedrift:
Byggeår:
Revet: Ca. 1960
Navn:
Oppr. funksjon: Søppelplass
Nåv. Funksjon:
Merknad: Kommunal søppelfylling fram til ca. 1960. For bilde se C-136.

Flyfoto 1947

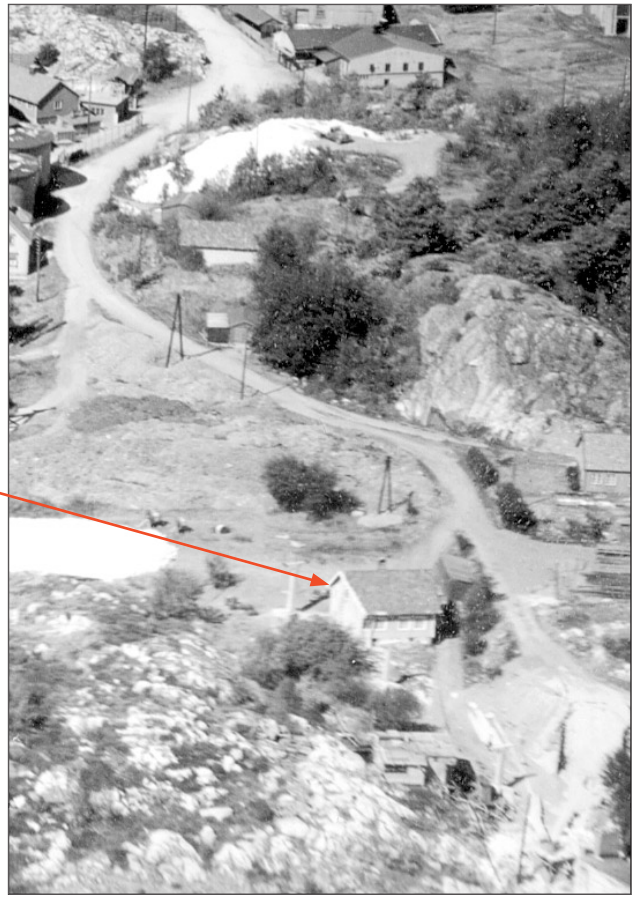

D-030a

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1987
Revet:
Navn:
Oppr. funksjon: Beltebro
Nåv. Funksjon: Beltebro
Merknad: Innebygde transportbelter for transport av petrolkoks og kvartssand fra silo ved importkai

Flyfoto 1990

D-057

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1970-1972?
Revet: Revet?
Navn:
Oppr. funksjon: Hybelhus
Nåv. Funksjon: Ute av bruk
Merknad: I bruk på 1970-tallet

Bukkevika 1969-70 med ferga "Eydehavn" som gikk til Omdalsøyra fram til 1984. Elektrodefabrikken i bakgrunnen. Kommunal badestrand til høyre.

D-058

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår:
Revet:
Navn:
Oppr. funksjon: Kai
Nåv. Funksjon: revet
Merknad: Fergeforbindelse over til Omdalsøyren på Tromøya fram til 1984. Fylt igjen.

D-062

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1970-1972?
Revet:
Navn: "Bukkevika"
Oppr. funksjon: Vik
Nåv. Funksjon: Utfylling
Merknad: Utfylling pågår fortsatt. Gammel fergekai (D-058) fylt igjen.

Bukkevika 1985.

D-063

Bedrift: DNN
Byggeår: 1912
Revet:
Navn:
Oppr. funksjon: Gangvei
Nåv. Funksjon: Ute av bruk
Merknad: Enkel gangvei/sti til DNN's kontor. Stien er delvis planert og oppbygd med natursteinsmurer.

D-064

Bedrift: Arendal Smelteverk?
Byggeår: -1947?
Revet:
Navn:
Oppr. funksjon: Garasje
Nåv. Funksjon: Ute av bruk?
Merknad: Enkel garasje i tre eid av Tellnes.

D-065

Bedrift: Arendal Smelteverk?
Byggeår: ?
Revet:
Navn:
Oppr. funksjon: Gruveskjerp
Nåv. Funksjon: Gjenfylt
Merknad: Granatgruve

D-066

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1912
Revet: -1936
Navn:
Oppr. funksjon: Fjøs
Nåv. Funksjon: revet
Merknad: Rester etter grunnmuren til fjøset. Øst for denne lå en stall. Tvers over veien lå materialforvalterens bolig.

D-067

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår:
Revet: 1990-2003?
Navn: ”Kvartsheia”
Oppr. funksjon: Dagdeponi
Nåv. Funksjon: Ute av bruk
Merknad: Tidligere område for dagdeponi av kvarts.

Flyfoto 1953

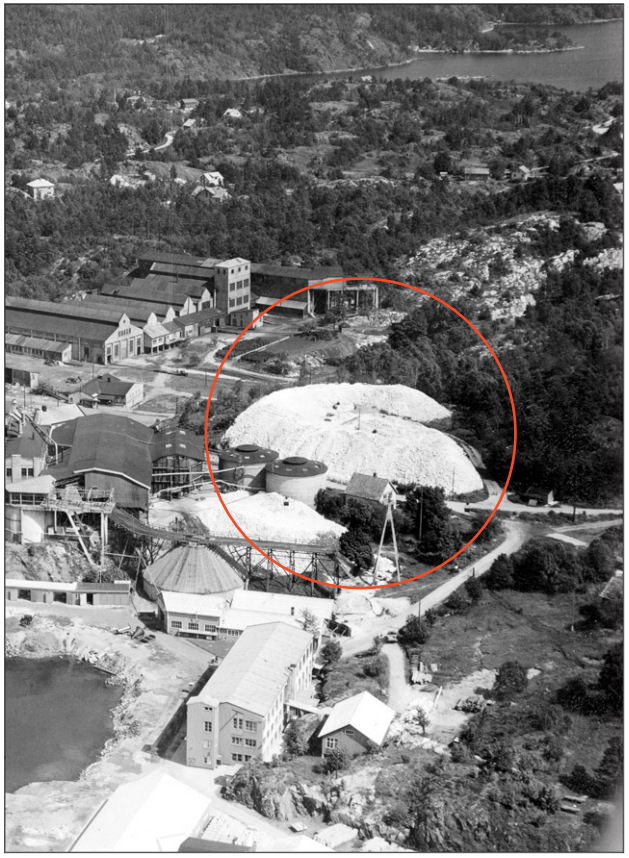

D-202

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: -1920
Revet: 1940-1960
Navn:
Oppr. funksjon: Skur
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad:

D-204

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1917-1919
Revet: 1947-1953
Navn:
Oppr. funksjon: Uthus
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad:

Flyfoto 1936

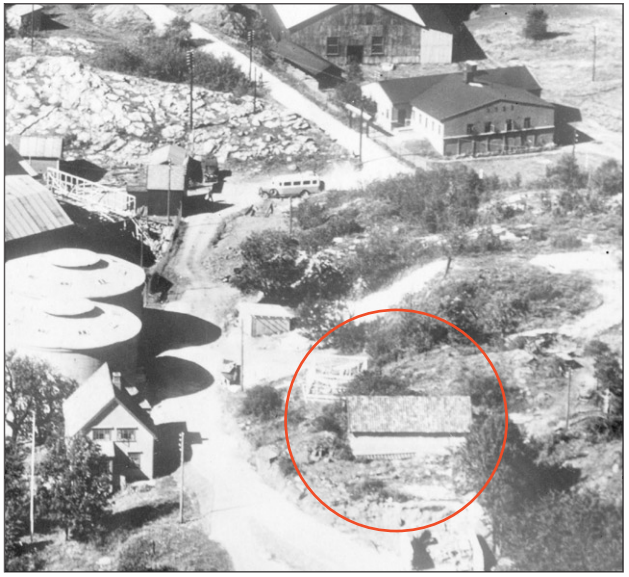

D-205

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: -1913
Revet: -1936
Navn:
Oppr. funksjon: Stall
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad: Til materialforvalterens bolig (C-166)

E-061

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår:
Revet:
Navn:
Oppr. funksjon: Renseanlegg
Nåv. Funksjon: Renseanlegg
Merknad: Utfellingskar for prosessvann. Etter rensing slippes vannet ut i Bekkevika.

E-068

Bedrift: DNN
Byggeår: 1927
Revet:
Navn: ”Badet”
Oppr. funksjon: Garderobe/ portvakt
Nåv. Funksjon: Klubblokale
Merknad: Portvakt og garderobe for DNN.

E-069

Bedrift: DNN
Byggeår: 1913/1916
Revet: 1977
Navn: ”Elektrodefabrikken”
Oppr. funksjon: Elektrodefabrikk
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad: Fabrikk for produksjon av elektroder både til Eydehavn og til Tyssedal. Elektrodene ble transportert med smalsporet jernbane ned til stekeriet (F-116) for steking.

E-070

Elektrodefabrikken i 1953

Fundamentene til elektrodefabrikken sees fortsatt.

E-070

Bedrift: DNN
Byggeår: 1913/16
Revet: 1977
Navn:
Oppr. funksjon: Silo
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad: Silo for antrasittkoks til produksjon av elektroder. Taubane fra importkai (F-115).

Foto: Se forrige side.

E-071

Bedrift: DNN
Byggeår: 1913/16?
Revet: 1977
Navn:
Oppr. funksjon: Lager for bek
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad: Fundamenter etter lager for beketønner. Beken ble brukt i produksjonen av elektroder.

E-072

Bedrift: DNN
Byggeår: 1913
Revet:
Navn:
Oppr. funksjon: Jernbanetrasé
Nåv. Funksjon: Ute av bruk
Merknad: Interntransporten foregikk med smalsporet jernbane. Opp til beklageret (E-071) ble vognene trukket med vinsj. Traséen er bevart.

E-073

Bedrift: DNN
Byggeår: 1940-1945?
Revet:
Navn:
Oppr. funksjon: Tilfluktsrom
Nåv. Funksjon: Ute av bruk
Merknad: 2 innganger til tilflukstrom beskyttet med natursteinsmurer foran. Vestre inngang gjenmurt.

E-074

Bedrift: Arendal Smelteverk/DNN
Byggeår: 1913
Revet:
Navn:
Oppr. funksjon: Høydebasseng
Nåv. Funksjon: Høydebasseng
Merknad: Bygget for å forsyne begge bedriftene med vann. "Navnedåpen" av Eydehavn ble foretatt her av Sam og Elly Eyde den 12.07.1913.

Den 12.07.1913 omdøpes Staksnes til Eydehavn.

E-075

Bedrift: Arendal Smelteverk/DNN
Byggeår: 1913
Revet:
Navn:
Oppr. funksjon: Sti
Nåv. Funksjon: Sti
Merknad: Sti opp til vannbasseng

E-076a

Bedrift:
Byggeår:
Revet:
Navn:
Oppr. funksjon: Gruver
Nåv. Funksjon: Gjenfylt
Merknad: To store synker omgitt av noen mindre synker og skjerp. Trolig Nes granatbrudd. Den største synken gjenfylt med avfall fra industrien.

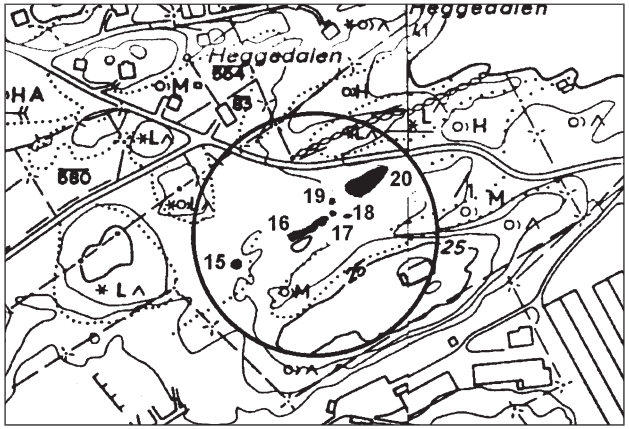

E-076b

Bedrift:
Byggeår:
Revet:
Navn:
Oppr. funksjon: Vei
Nåv. Funksjon:
Merknad: Vei opp til gruver. Brukt til dumping av avfall i gruvene.

E-077

Bedrift:
Byggeår: 1975
Revet:
Navn: ”Else Hagens vei”
Oppr. funksjon: Vei
Nåv. Funksjon: Vei
Merknad: Den gamle veien til Buøya ble lagt om i forbindelse med etableringen av Strømmen stål i 1975. Oppkalt etter billedkunstner Else Hagen (f. 1914). Hennes far var tolk for franskmennene på DNN.

E-078

Bedrift: DNN
Byggeår: 1913
Revet: 1975-2003?
Navn:
Oppr. funksjon: Høyspentmast
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad: Fundamentet bevart. Høyspenten kom fra omkoblerstasjonen (B-014) og gikk videre inn under overdekket tak midt på omformerstasjonen (F-084). Revet da ny koblingssatsjon ble bygget i 1962.

E-117

Bedrift:
Byggeår: 1940-45
Revet:
Navn:
Oppr. funksjon: Kanonstillinger
Nåv. Funksjon: Revet, fundamentene bevart
Merknad:

E-149

Bedrift: DNN
Byggeår: 1913
Revet: ?
Navn:
Oppr. funksjon: Portvakt
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad: Den opprinnelige portvakten for DNN

E-225

Bedrift: DNN
Byggeår: 1919-1921
Revet: 1947-1953
Navn:
Oppr. funksjon: Kapselfabrikk
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad:

Kapselfabrikken i 1922

E-254

Bedrift:
Byggeår: 1940-1945
Revet: 1950-tallet?
Navn:
Oppr. funksjon: Brakker
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad: Fundamenter etter varmebuer (?) satt opp av tyskerne under siste krig (1940-45)

F-079

Bedrift: DNN?
Byggeår: ?
Revet:
Navn:
Oppr. funksjon: Lager
Nåv. Funksjon: Lager
Merknad: Enkelt lager for oppbevaring av grus.

F-080

Bedrift: DNN
Byggeår: 1956
Revet:
Navn: ”Velferdsbygget”
Oppr. funksjon: Kontorbygg
Nåv. Funksjon: Kontorbygg
Merknad: Rommet: lager, snekkerverksted, personalrom, legekontor, bedriftssøster, portvakt, velferdsavdeling, spisesal, garderober/dusj og kontorer.

F-081

Bedrift: DNN
Byggeår: 1941
Revet:
Navn:
Oppr. funksjon: Verksted
Nåv. Funksjon: Verksted
Merknad: Plateverksted, smie, mekanisk verksted. Påbygd mot øst i 1953.

F-082

Bedrift: DNN
Byggeår: 1928-1953?
Revet:
Navn:
Oppr. funksjon: Garasje
Nåv. Funksjon: Garasje
Merknad: Garasje for trucker + wc.

F-083a

Bedrift: DNN
Byggeår: 1914
Revet:
Navn: ”Ovnshus I ”
Oppr. funksjon: Ovnshus
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad: Ovnshus for aluminiumsproduksjon.

F-083b

Bedrift: DNN
Byggeår: 1916
Revet: 1975-1990?
Navn: ”Ovnshus II ”
Oppr. funksjon: Ovnshus
Nåv. Funksjon: Komponenthall
Merknad: Ovnshus for aluminiumsproduksjon. Oppført samtidig med ovnshus III. Konstruksjonene kom fra USA (samtidig også til Tyssedal). Brukes nå av NYMO som komponenthall. Bærende konstruksjoner er opprinnelige. Kledning og tak nytt.

F-083c

Bedrift: DNN
Byggeår: 1916
Revet:
Navn: ”Ovnshus III”
Oppr. funksjon: Ovnshus
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad: Ovnshus for aluminiumsproduksjon. Oppført samtidig med ovnshus II. Konstruksjonene kom fra USA (samtidig også til Tyssedal).

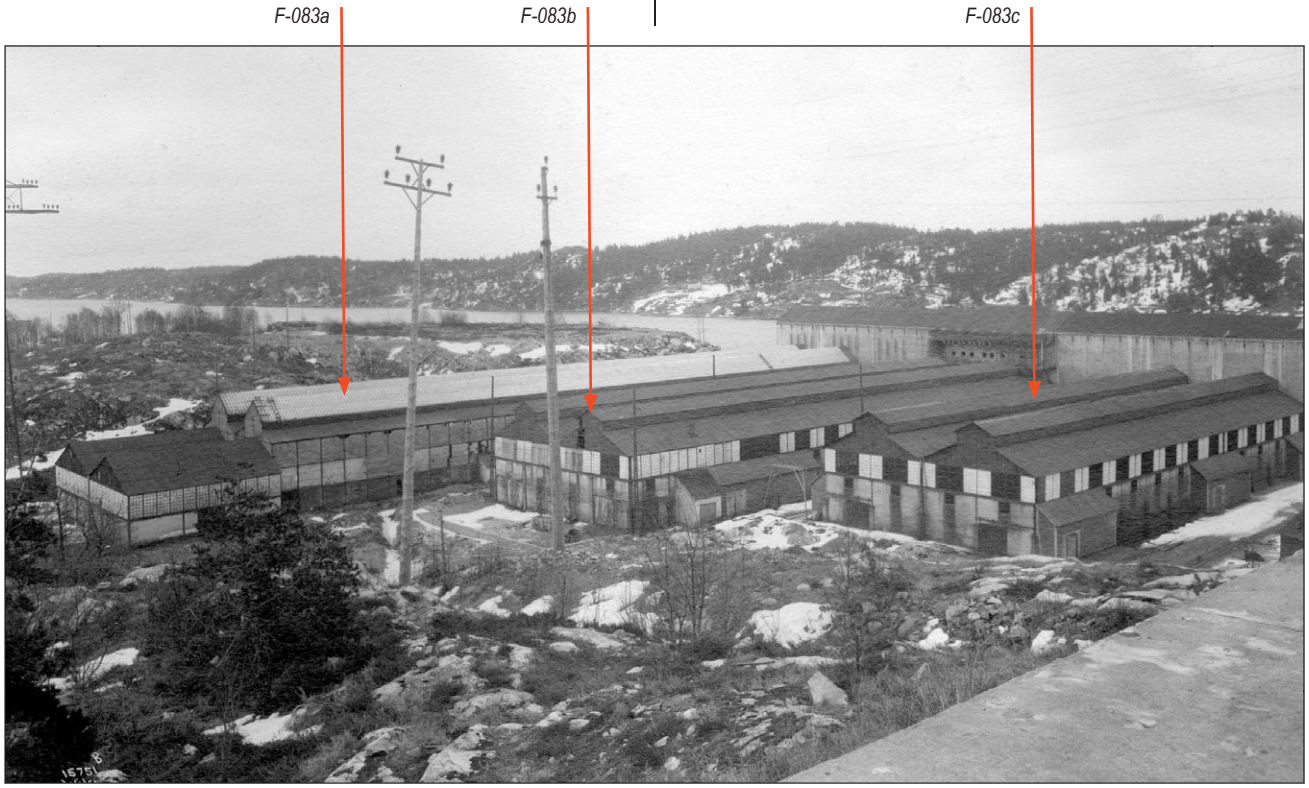

Over: Ovnshus I i 1915. Under: Bærende konstruksjoner i ovnshus II er bevart.

F-084a

Bedrift: DNN
Byggeår: 1914
Revet:
Navn: ”Omformerstasjonen”
Oppr. funksjon: Omformerstasjon
Nåv. Funksjon: lager
Merknad: Omforming av vekselstrøm til likestrøm. 1.etg: omformere, 2.etg: likerettere, 3. etg. strøminntak/fordeling. Bygget hadde telefon og radioforbindelse med Bøylefoss kraftstasjon. 2.etg. brukes i dag som lager for NYMO.

F-084b

Bedrift: DNN
Byggeår: 1916
Revet:
Navn: ”Omformerstasjonen”
Oppr. funksjon: Omformerstasjon
Nåv. Funksjon: lager
Merknad: Omforming av vekselstrøm til likestrøm. u.etg: omformere, 1.etg: likerettere, 2. etg. strøminntak/fordeling. Bygget hadde telefon og radioforbindelse med Bøylefoss kraftstasjon. 1.etg. brukes i dag som lager for NYMO.

Til venstre: !. byggetrinn 1914. Under: Flyfoto 1961.

Over: Interiør 2.etg. Under: Trapp mellom 1. og 2. etg.

Interiør !.etg.

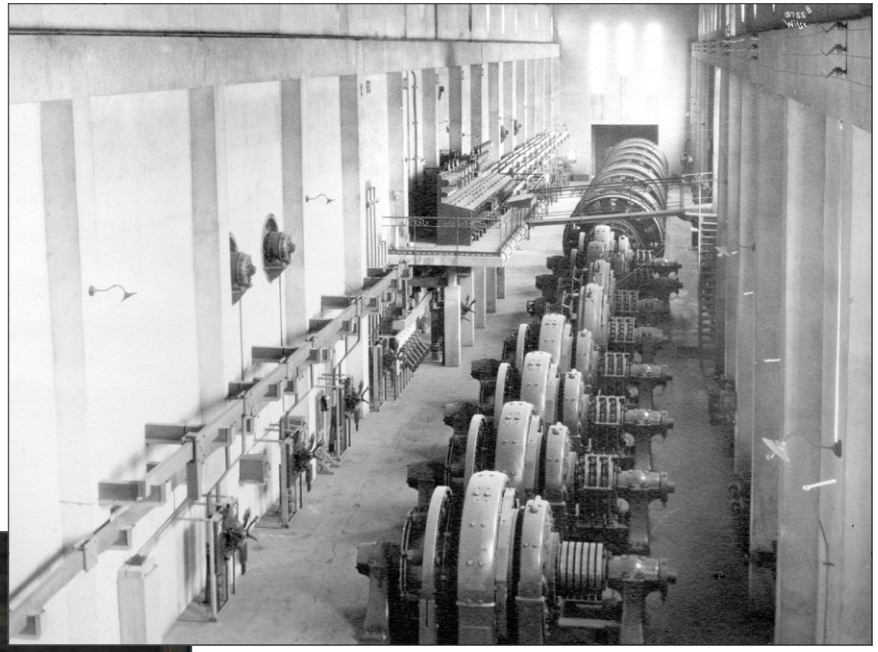

Interiør fra omformerstasjonen. Ukjent årstall.

F-085

Bedrift: DNN
Byggeår: 1913
Revet:
Navn:
Oppr. funksjon: Vei
Nåv. Funksjon: Ute av bruk
Merknad: Vei til direktørbolig/kontor. Opprinnelig også forbindelse ned til DNN's omformerstasjon (nr. F-084/85)

F-086

Bedrift: DNN
Byggeår: 1914
Revet:
Navn: "Materiallageret"
Oppr. funksjon: Materiallager
Nåv. Funksjon: Kontor
Merknad: Bygget har rommet: materiallager, snekkerverksted, laboratorium og tegnekontor. 2.etg. brukes i dag av NYMO som kontorer. Flott, utvendig betongtrapp opp til 2.etg.

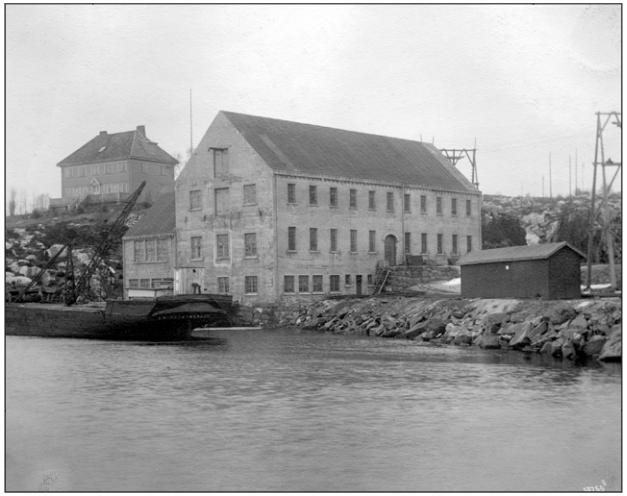

DNN under bygging 1913. Materiallageret 2. bygning fra venstre.

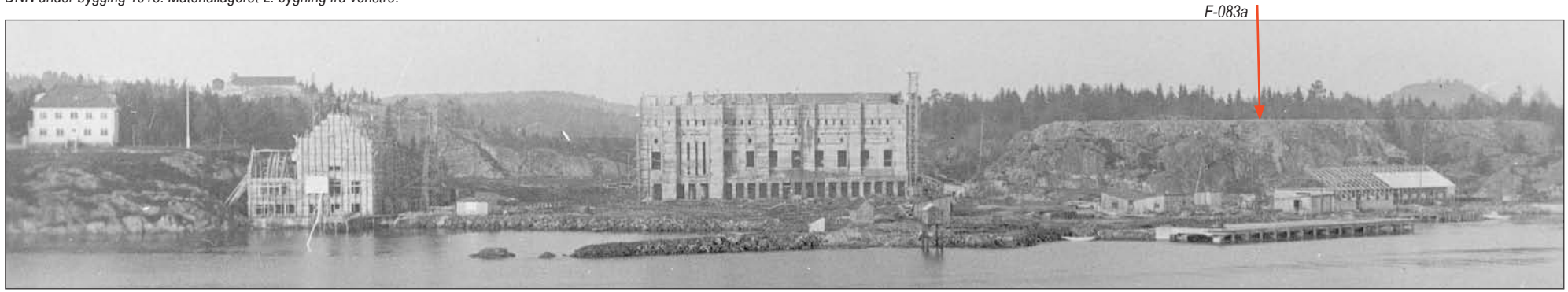

F-087

Bedrift: DNN
Byggeår: 1962
Revet:
Navn: ”Brunosten”
Oppr. funksjon: Koblingsstasjon
Nåv. Funksjon: Koblingsstasjon
Merknad: Nytt inntak for høyspent.

F-088

Bedrift: DNN
Byggeår: 1913-1922?
Revet: 1975-1990?
Navn:
Oppr. funksjon: Båthus
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad: Båthus for DNN’s båter ”DNN” og ”Klikk”. Ble bl.a. brukt til å transportere fruene til funksjonærene/ledelsen til byen på handletur.Fundamenter/brygger bevart.

F-089

Bedrift: DNN
Byggeår: 1954
Revet:
Navn: ”Støperiet”
Oppr. funksjon: Støperi
Nåv. Funksjon: Rørhall
Merknad: Opprinnelig støperi, nå rørhall. Påbygd 1969.

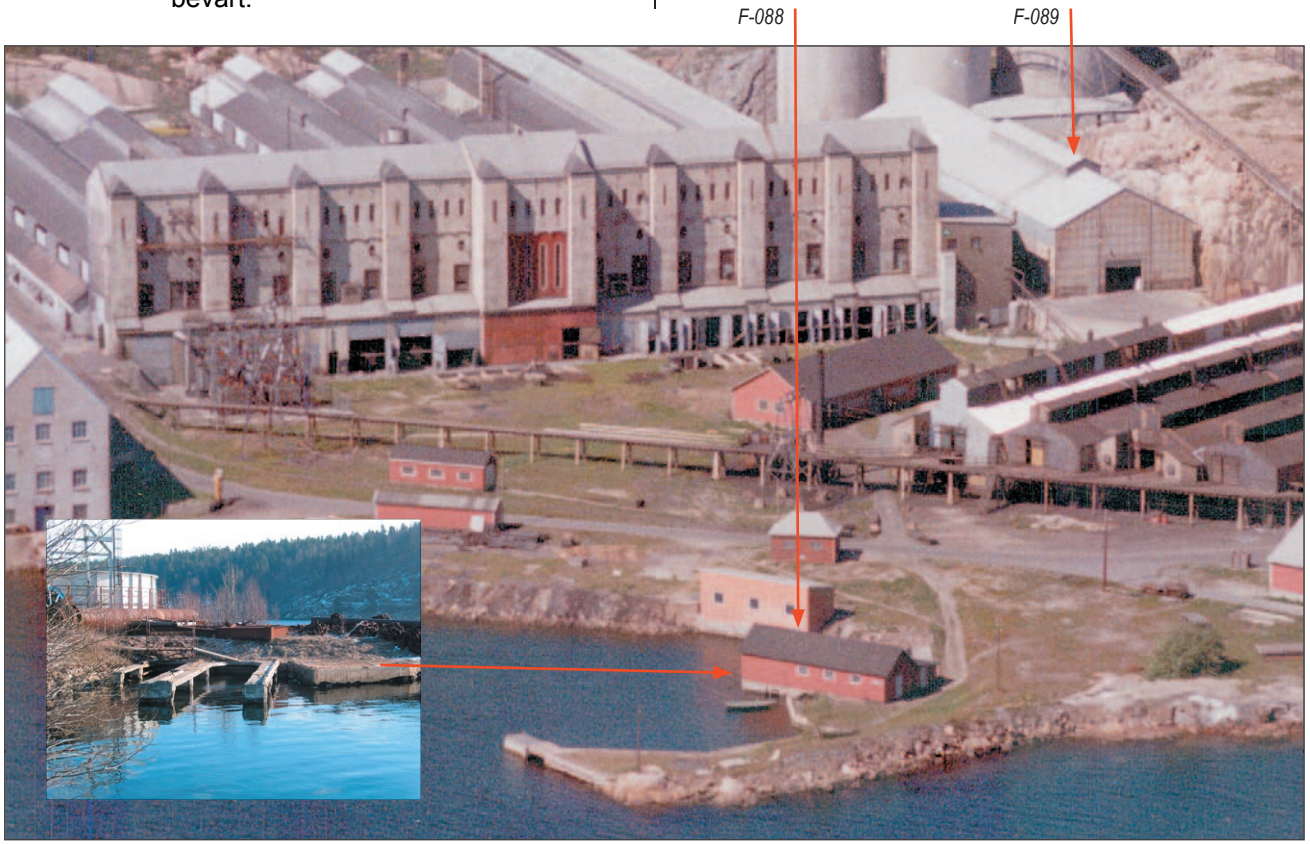

Flyfoto 1961

F-090

Bedrift: NYMO
Byggeår: 1999
Revet:
Navn:
Oppr. funksjon: Rørhall
Nåv. Funksjon: Rørhall
Merknad:

Rørhall F-090 til venstre, tidl. støperiet 089 til høyre.

F-091

Bedrift: DNN
Byggeår: 1952
Revet:
Navn:
Oppr. funksjon: Siloer
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad: Siloer for lagring av aluminia-melet. Melet ble transportert til siloene med trykkluft via et rør fra lageret ved importkaia.

F-092

Bedrift: DNN
Byggeår: 1913
Revet:
Navn:
Oppr. funksjon: Planert tomt
Nåv. Funksjon: Ikke i bruk
Merknad: Tomt for svovelsyrefabrikk som aldri ble bygd.

Flyfoto 1961.

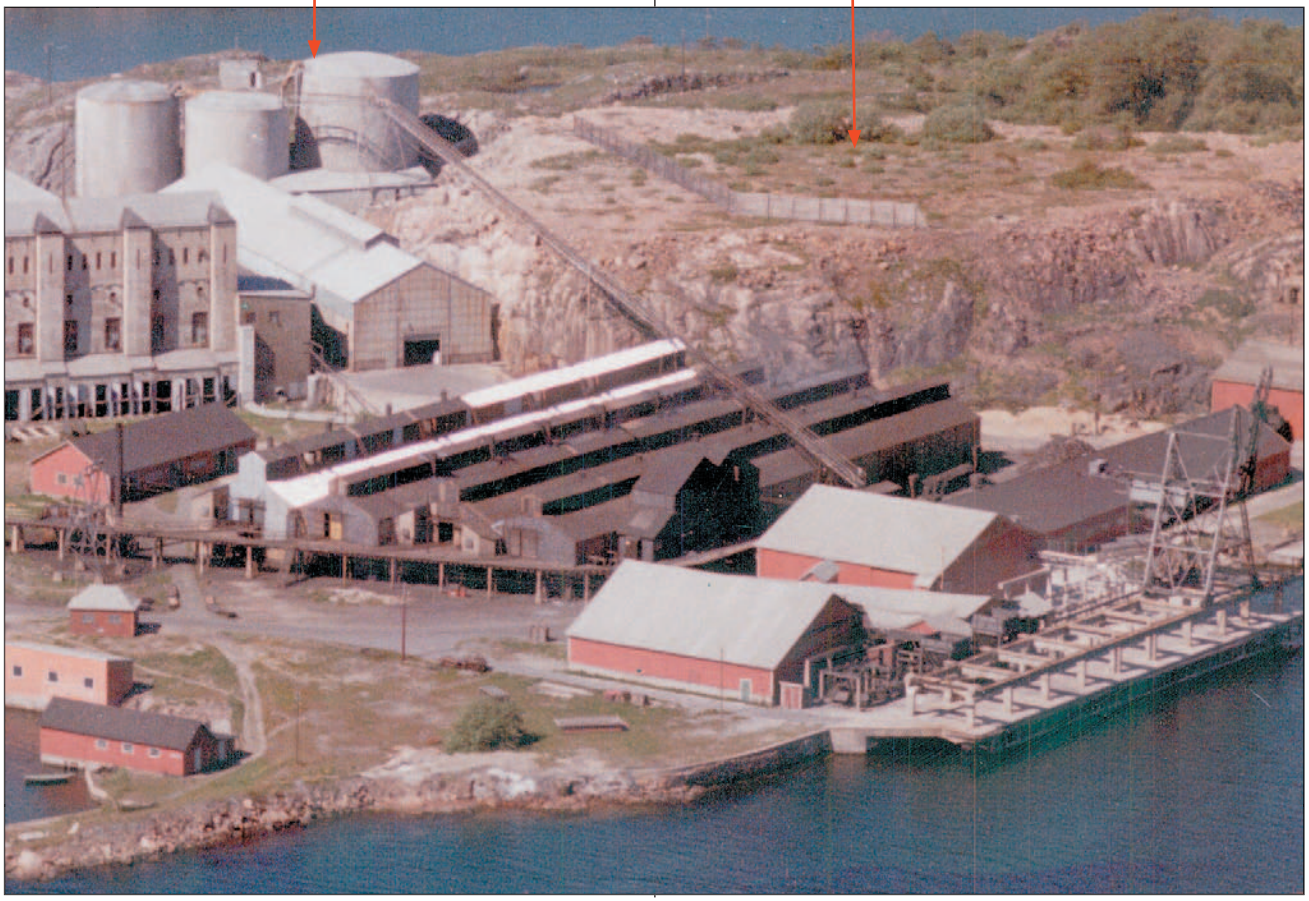

F-093

Bedrift: NYMO
Byggeår: 1975
Revet:
Navn:
Oppr. funksjon: Produksjonshall
Nåv. Funksjon: Produksjonshall
Merknad: Produksjonshall med 200 t traverskran som går helt ut til brygga.

F-094

Bedrift: NYMO
Byggeår: 1997-1998?
Revet:
Navn:
Oppr. funksjon: Testhall
Nåv. Funksjon: Testhall
Merknad: Hall for testing av offshore-installasjoner

F-095

Bedrift: NYMO
Byggeår: 1975-1990?
Revet:
Navn:
Oppr. funksjon: Malehall
Nåv. Funksjon: Malehall
Merknad:

F-096

Bedrift: NYMO
Byggeår: 1975
Revet:
Navn:
Oppr. funksjon: Kran
Nåv. Funksjon: Kran
Merknad: 200 t traverskran fra produksjonshallen

F-097

Bedrift: NYMO
Byggeår: 1975
Revet:
Navn:
Oppr. funksjon: Prod.lokale
Nåv. Funksjon: Prod.lokale
Merknad: Strømmen Stål bygde ”Nord-Europas” største glødeovn for gløding av forskip og akterskip. Sandblåsing.

F-098

Bedrift: DNN
Byggeår: 1913
Revet:
Navn:
Oppr. funksjon: Eksportkai
Nåv. Funksjon: Eksportkai
Merknad: Kai for eksport av DNN’s produkter

Flyfoto 1953

F-099

Bedrift: DNN
Byggeår: 1962
Revet:
Navn:
Oppr. funksjon: Høyspentmast
Nåv. Funksjon: Høyspentmast
Merknad:

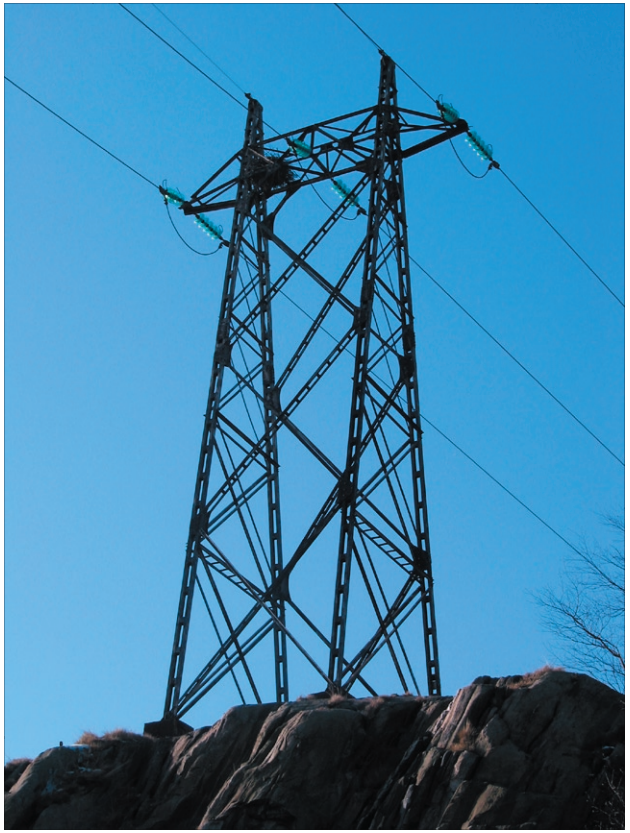

F-100

Bedrift: NYMO
Byggeår: 1975-2003?
Revet:
Navn:
Oppr. funksjon: Hall
Nåv. Funksjon: Hall
Merknad: Testhall/sandblåsing

F-101

Bedrift: NYMO
Byggeår: 1945-2003?
Revet:
Navn:
Oppr. funksjon: Brakkerigg
Nåv. Funksjon: Brakkerigg
Merknad: Kontorbrakker

F-102

Bedrift: NYMO
Byggeår: 1993-1994?
Revet:
Navn:
Oppr. funksjon: Lager
Nåv. Funksjon: Lager
Merknad: Lager og elektroverksted (1.etg)

F-103a

Bedrift: DNN
Byggeår: 1914?
Revet: 2003
Navn: ”Pinnen”.
Oppr. funksjon: Funksjonærbolig
Nåv. Funksjon: Brent
Merknad: Tidligere bolig for bl.a. L. Østby ”Bibben”, sjefsingeniørern på DNN’s laboratorium. Brent i april 2003 etter at denne registreringen ble gjennomført.

F-103b

Bedrift: DNN
Byggeår: ?
Revet:
Navn: ”Pinnen”.
Oppr. funksjon: Uthus
Nåv. Funksjon: Uthus
Merknad: Hønsehus som tilhørte nr F-103a

F-104A

Bedrift: DNN
Byggeår: 1913?
Revet: 1995-2003?
Navn: “Langnes”
Oppr. funksjon: Formannsbolig
Nåv. Funksjon: Brent
Merknad: Formannsbolig for DNN’s maskinmester. Brent etter 1995.

F-104B

Bedrift: DNN
Byggeår:
Revet: 1995-2003?
Navn: “Langnes”
Oppr. funksjon: Uthus
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad: Uthus for (F-104a)

Flyfoto 1970

F-105

Bedrift: DNN
Byggeår: 1913?
Revet: 1995-2003?
Navn:
Oppr. funksjon: Båthus
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad: Båthus for funksjonærboligene (bl.a. for verksmester Pfeiffer)

F-106A

Bedrift: DNN
Byggeår: 1913?
Revet: 1995-2003?
Navn: ”Langnes”
Oppr. funksjon: Formannsbolig
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad: Formannsbolig for DNN’s verksmester. Revet i forb. med utbygging av ny havn. Lillegaard og senere Helgesen har bodd her.

F-106B

Bedrift: DNN
Byggeår: ?
Revet: 1995-2003?
Navn: ”Langnes”
Oppr. funksjon: Uthus
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad: Tilhørte F-106a.

Flyfoto 1970

F-107

Bedrift:
Byggeår: ?
Revet:
Navn: “Bolvig granatbrudd/ Langenes gruve”
Oppr. funksjon: Gruver
Nåv. Funksjon: gjenfylt
Merknad: Jerngruver

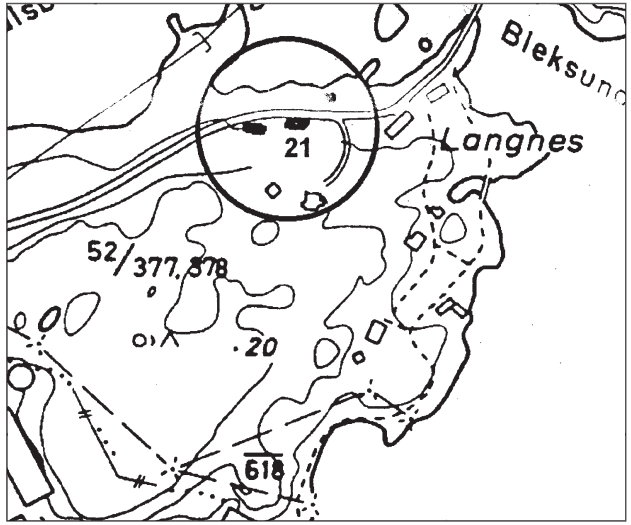

F-116

Bedrift: DNN
Byggeår: 1913
Revet:
Navn:
Oppr. funksjon: Importkai
Nåv. Funksjon: Importkai
Merknad:

Foto 1917

F-117

Bedrift: DNN
Byggeår: 1924
Revet: 1969
Navn: ”Stekeriet”
Oppr. funksjon: Elektrodestekeri
Nåv. Funksjon: Brent
Merknad: Elektrodene produsert på elektrodefabrikken (E-069) ble stekt her. Under produksjonen rant det ofte ut tjære. Derfor er grunnen under bygget kraftig forurenset.

Flyfoto 1953

F-118

Bedrift:
Byggeår: 1887
Revet: 1929
Navn: ”Buvikskjæret”
Oppr. funksjon: Fyrlykt
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad: Fyrlykt fra 1887. Flyttet til Frisøya i 1929.

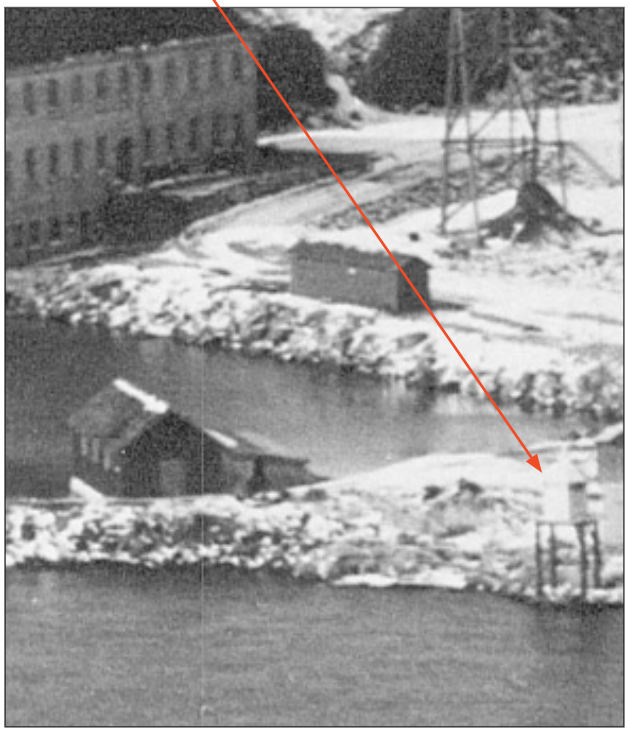

Foto 1917

Flyfoto 1953

F-125

Bedrift: DNN
Byggeår: 1961-1970
Revet: 1975-1990
Navn:
Oppr. funksjon: Materiallageret
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad: Materiallager for snekkerverksted

F-140

Bedrift: DNN
Byggeår: 1928-1947
Revet: 1972-1975
Navn:
Oppr. funksjon: Lokomotivstall
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad: For fabrikkens to lokomotiver

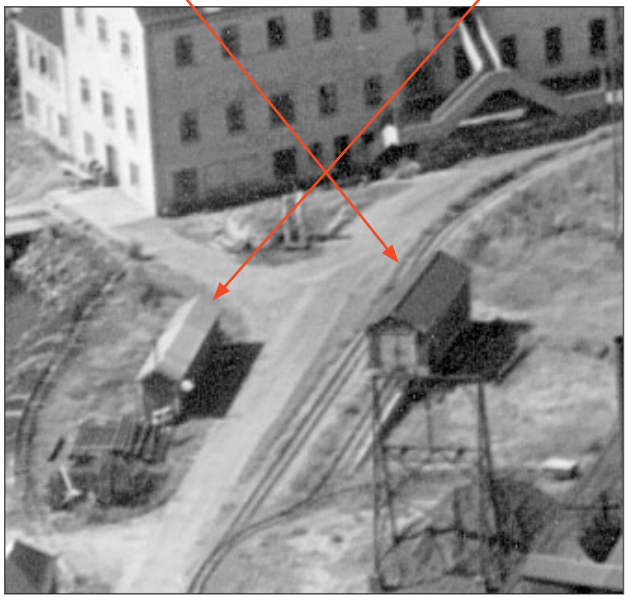

F-141

Bedrift: DNN
Byggeår: 1913
Revet: 1970-1975
Navn:
Oppr. funksjon: Oljelager
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad:

F-142

Bedrift: DNN
Byggeår: 1924
Revet: 1973-1975
Navn:
Oppr. funksjon: Høybane
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad: Oppbygget jernbane ut til stekeri.

Foto omkring 1970

F-143

Bedrift: DNN
Byggeår: 1947-1953
Revet: 1973-1975
Navn:
Oppr. funksjon: Brakke
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad: Spiserommet for stekeriet lå her

F-144

Bedrift: DNN
Byggeår: 1913
Revet:
Navn:
Oppr. funksjon: Fundamenter
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad: Fundamenter for ekstraksjonskar for oksydfabrikk som aldri ble ferdigbygget. Revet og sendt til Frankrike.

F-145

Bedrift: DNN
Byggeår: 1914-1928
Revet: 1973-1990
Navn:
Oppr. funksjon: Gml. pumpehus
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad: Pumpe for vannkjøling av omformere.

F-146

Bedrift: DNN
Byggeår: 1928-1947
Revet: 1975-1990
Navn:
Oppr. funksjon: Nytt pumpehus
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad: Pumpe for vannkjøling av omformere.

Flyfoto 1961

F-147

Bedrift: DNN
Byggeår: 1914
Revet: 1975-1990
Navn:
Oppr. funksjon: Lager
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad: Råvarelager

F-150a

Bedrift: DNN
Byggeår: 1914
Revet: 1975-1990
Navn:
Oppr. funksjon: Taubanestasjon
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad: Taubane for transport fra importkai opp til elektrodefabrikk

F-150b

Bedrift: DNN
Byggeår: 1914
Revet: 1975-1990
Navn:
Oppr. funksjon: Taubane
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad: Taubane for transport fra importkai opp til elektrodefabrikk

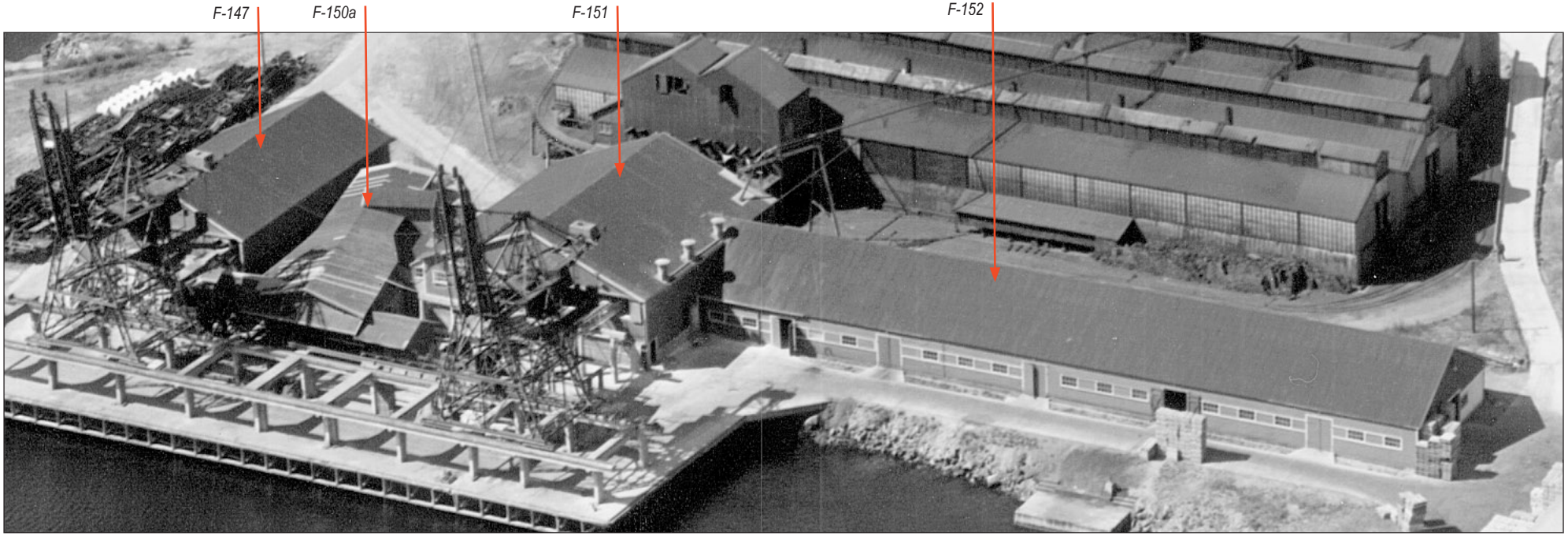

Flyfoto 1953.

F-151

Bedrift: DNN
Byggeår: 1922-1928
Revet: 1975-1990
Navn:
Oppr. funksjon: Lager
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad: Råvarelager. Fra 1952 ble aluminiamelet ”blåst” opp i rør til siloer (F-091).

Foto: Se forrige side.

F-152

Bedrift: DNN
Byggeår: 1914
Revet: 1975-1990
Navn:
Oppr. funksjon: Lager
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad: Råvarelager

Foto: Se forrige side.

F-153

Bedrift: DNN
Byggeår: 1924
Revet: 1975
Navn:
Oppr. funksjon: Lager
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad: Ferdigvarelager på eksportkai, senere utvidet.

Foto: Se foto under F-098.

F-226

Bedrift: DNN
Byggeår: 1912
Revet:
Navn:
Oppr. funksjon: Kontor
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad: Opprinnelig direktørbolig for AS.

Foto 1913.

F-228

Bedrift: DNN
Byggeår: 1913-
Revet: -1956
Navn:
Oppr. funksjon: Sagbruk
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad:

F-229

Bedrift: DNN
Byggeår: 1913-
Revet:
Navn:
Oppr. funksjon: Spisebrakke
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad:

F-230

Bedrift: DNN
Byggeår: 1913-
Revet:
Navn:
Oppr. funksjon: Plateverksted/smie
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad:

F-231

Bedrift: DNN
Byggeår: 1913-
Revet:
Navn:
Oppr. funksjon: Lager?
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad:

F-232

Bedrift: DNN
Byggeår: 1913-
Revet: -1954
Navn:
Oppr. funksjon: Lager?
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad:

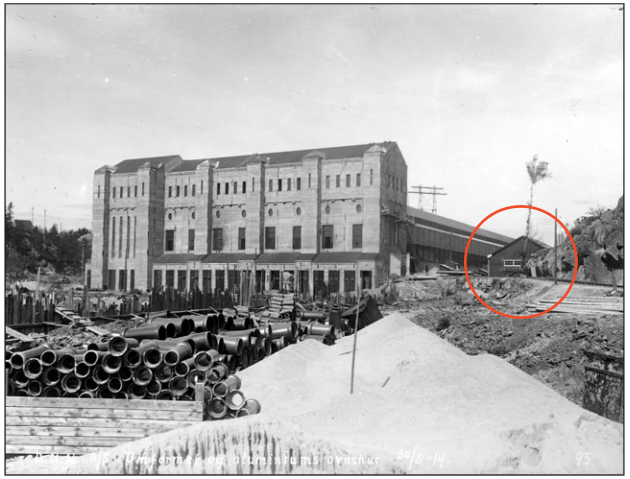

Foto 1914.

F-233

Bedrift: DNN
Byggeår: 1913-
Revet:
Navn:
Oppr. funksjon: Lager
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad:

F-235

Bedrift: DNN
Byggeår: 1913
Revet: -1924?
Navn:
Oppr. funksjon: Lager
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad:

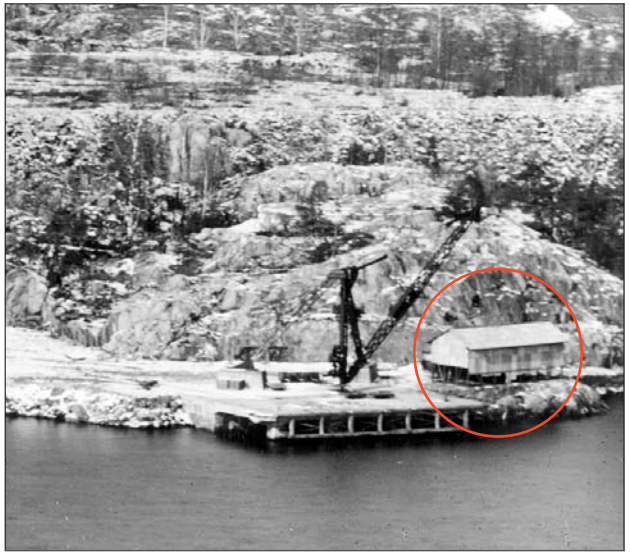

G-014b

Bedrift: Arendal Smelteverk/DNN
Byggeår: 1913
Revet:
Navn:
Oppr. funksjon: Høyspentlinjer
Nåv. Funksjon: Høyspentlinjer
Merknad: Linjer til Bøylefoss kraftstasjon i Froland

G-108a

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1917
Revet:
Navn: “Åttekanten” Elly Eydesvei 5
Oppr. funksjon: Arbeiderbolig
Nåv. Funksjon: Bolig
Merknad: Ombygd i 1954

G-108b

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1917-
Revet:
Navn: “Åttekanten” Elly Eydesvei 5
Oppr. funksjon: Uthus
Nåv. Funksjon: Uthus
Merknad:

G-109

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1914
Revet:
Navn: ”Elly Eydesvei 4”
Oppr. funksjon: Arbeiderbolig
Nåv. Funksjon: Bolig
Merknad: 2 mannsbolig. Bardomshjemmet til Oddvar Moland.

G-110

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1914
Revet:
Navn: ”Elly Eydesvei 2”
Oppr. funksjon: Arbeiderbolig
Nåv. Funksjon: Bolig
Merknad: 2 mannsbolig, ombygd til enmannsbolig i 1980

G-111

Bedrift: Arendal Smelteverk
Byggeår: 1914
Revet:
Navn: ”Elly Eydesvei 6”
Oppr. funksjon: Arbeiderbolig
Nåv. Funksjon: Bolig
Merknad: 2 mannsbolig, ombygd til enmannsbolig i 1980

G-112

Bedrift:
Byggeår: 1914
Revet:
Navn: ”Skoleveien 8”
Oppr. funksjon: Bolig
Nåv. Funksjon: Bolig
Merknad:

G-113

Bedrift:
Byggeår: 1916
Revet:
Navn: ”Skoleveien 10”
Oppr. funksjon: Bolig
Nåv. Funksjon: Bolig
Merknad:

G-114

Bedrift:
Byggeår: 1915
Revet:
Navn: ”Gml. Eydehavn skole”
Oppr. funksjon: Skole
Nåv. Funksjon: Lager
Merknad: Skole fram til 1992. Påbygg mot øst i 1936. Eies nå av Huseierforeningen.

G-119

Bedrift:
Byggeår: 1913
Revet:
Navn:
Oppr. funksjon: Sti
Nåv. Funksjon: Sti
Merknad: Sti fra Elly Eydes vei ned til Elektrodefabrikken

G-120

Bedrift:
Byggeår: 1913
Revet:
Navn: ”Elly Eydes vei”
Oppr. funksjon: Kommunal vei
Nåv. Funksjon: Kommunal vei
Merknad: Veien oppkalt etter Sam. Eydes svenskfødte hustru. Opprinnelig var området nord for veien regulert med en tverrgate og en parallellgate og 34 boligtomter. Kun 8 av disse ble bebygd. Området lå for nærme fabrikkene.

Kart 1917

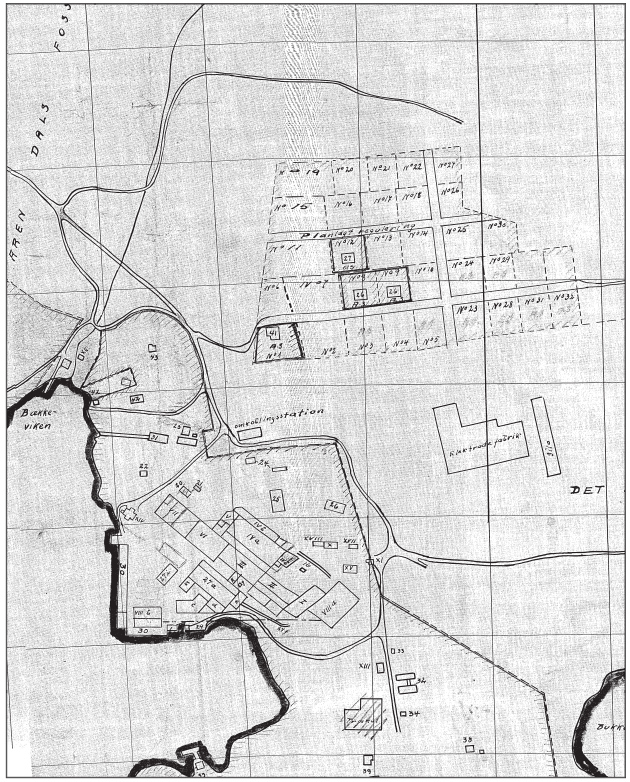

G-121

Bedrift:
Byggeår: 1912?
Revet:
Navn:
Oppr. funksjon: Bru
Nåv. Funksjon: Uthus
Merknad: Veien til fabrikkområdene gikk tidligere over denne brua. Veien omlagt før siste krig (1940-45). I bygningen som ble oppført på brua var det knott-produksjon under krigen (knott som drivstoff til biler).

G-126a

Bedrift:
Byggeår: Ca. 1952
Revet:
Navn: ”Elly Eydes vei 3”
Oppr. funksjon: Bolig
Nåv. Funksjon:
Merknad: Oppført av Arne Ellingsen. Tidligere Eydehavn Rørleggerverksted.

G-126b

Bedrift:
Byggeår:
Revet:
Navn: ”Elly Eydes vei 3”
Oppr. funksjon: Uthus
Nåv. Funksjon:
Merknad:

G-216

Bedrift:
Byggeår: 1920-tallet
Revet:
Navn: ”Elly Eydesvei 1”
Oppr. funksjon: Bolig
Nåv. Funksjon:
Merknad: Bygget av Gunnleik Berulfsen.

G-217

Bedrift:
Byggeår: Ca. 1952
Revet:
Navn: ”Elly Eydesvei 10”
Oppr. funksjon: Bolig
Nåv. Funksjon: Kafe
Merknad: Spiseforretning med middagsservering

G-218

Bedrift:
Byggeår: 1948
Revet:
Navn: ”Husly” ”Elly Eydesvei 12”
Oppr. funksjon: Bolig
Nåv. Funksjon:
Merknad: Opprinnelig eier: Wilhelm Svensen. Nåværende eier: Roar Helgesen.

G-219

Bedrift:
Byggeår: 1937
Revet:
Navn: ”Kristen Staksnesvei 3”
Oppr. funksjon: Bolig
Nåv. Funksjon:
Merknad: Byggherre: Jacob Jordkjenn. Halvard Lid var fylkeslege og hadde Aust-Agders første fylkeslegekontor her(1948-50). Han var bedriftslege fram til 1978.

G-220

Bedrift:
Byggeår: Midt på 1950-tallet
Revet:
Navn: ”Kristen Staksnesvei 1”
Oppr. funksjon: Brannstasjon/postkontor/bolig
Nåv. Funksjon:
Merknad: Sivilforsvaret og senere Norsk Folkehjelp har holdt til her. Lions har nå lokaler her.

G-221

Bedrift:
Byggeår: 1913?
Revet: 1936-1947
Navn:
Oppr. funksjon: Bolig
Nåv. Funksjon: Revet
Merknad: Revet i forbindelse med omleggingen av veien omkring 1940

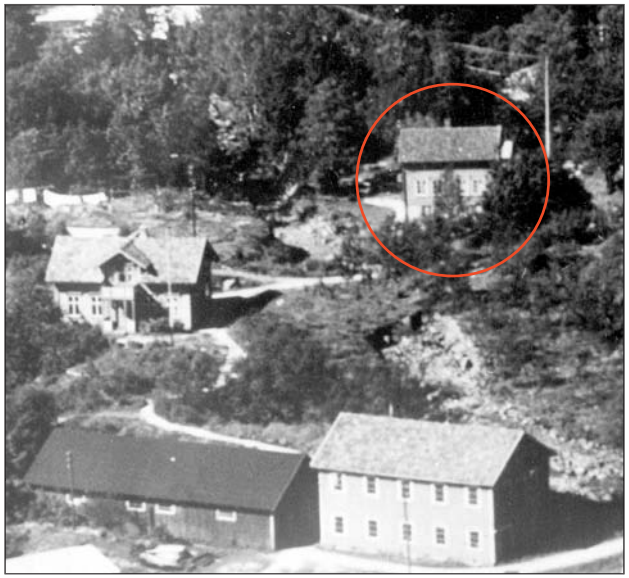

Flyfoto 1936.

G-222

Bedrift:
Byggeår:
Revet:
Navn: ”Skoleveien 4”
Oppr. funksjon: Bolig
Nåv. Funksjon:
Merknad:

G-223a

Bedrift:
Byggeår:
Revet:
Navn: ”Eydehavn skole”
Oppr. funksjon: Skole
Nåv. Funksjon: Barnehage
Merknad: Opprinnelig framhaldsskole, nå ”Grandehagen” barnehage

G-223b

Bedrift:
Byggeår:
Revet:
Navn: ”Eydehavn skole”
Oppr. funksjon: Leskur
Nåv. Funksjon: Leskur
Merknad:

G-234

Bedrift:
Byggeår: 1917
Revet: 1933
Navn: ”Solvang”
Oppr. funksjon: Hotell
Nåv. Funksjon: Brent
Merknad: Hotell for gjestearbeidere. Brant 20. mai 1933.

Solvang hotell 1922.

G-247

Bedrift:
Byggeår: -1936
Revet:
Navn: “Skoleveien 2”
Oppr. funksjon: Bolig
Nåv. Funksjon:
Merknad: Nåværende eier: Håvard Paulsen

G-255

Bedrift:
Byggeår: 1938
Revet:
Navn: ”Elly Eydesvei 8”
Oppr. funksjon: Bolig
Nåv. Funksjon: Bolig
Merknad:

G-256

Bedrift:
Byggeår: 1915?
Revet:
Navn: ”Eydehavn skole”
Oppr. funksjon: Uthus
Nåv. Funksjon: Uthus
Merknad:

Vurdering av verneverdi

Formålet med denne kulturminneregistreringen har vært å gi et grunnlag for vurdering av hvilke områder og kulturminner som bør gis et formelt vern i endelig reguleringsplan. Formelt vern i denne sammenheng vil si regulering til antikvarisk spesialområde etter plan- og bygningslovens § 25.6. Dette vernet innebærer et forbud mot riving, og at det ved tilbygg, påbygg og endringer skal taes hensyn til bygningens arkitektoniske og kulturhistoriske kvaliteter. En nærmere presisering av dette gis gjennom reguleringsbestemmelsene til planen.

Vern av teknisk-industrielle kulturminner byr på store utfordringer. Denne type kulturminner er gjenstand for kontinuerlig endring og tilpasning til den teknologiske og økonomiske utviklingen ved bedriften. Kulturminnene inngår også i et helhetlig produksjonsmiljø hvor det er vanskelig å plukke ut fragmenter som skal representere hele miljøet. Arendal Smelteverk er et godt eksempel på dette. Som denne registreringen viser så har det skjedd en kontinuerlig sanering og utbygging gjennom hele bedriftens 90-årige historie som et resultat av skiftende konjunkturer og teknologiske endringer. Formålet har vært kapasitetsøkning og rasjonalisering, bedring av arbeidsforhold og økte miljøkrav.

Ved vern av kulturminner er det 3 aspekter som tillegges betydning. Kulturminnene skal:
- *være en kilde til kunnskap*
- *gi grunnlag for opplevelse*
- *bør være en bruksressurs*

I det etterfølgende vil disse 3 aspektene bli vurdert i forhold til det kulturmiljøet som er registrert i denne rapporten.

Kilde til kunnskap

Følgende forhold vurderes i forhold til kulturminnene som kilde til kunnskap:
- *representativitet*
- *sammenheng og miljø*
- *autentisitet*
- *fysisk tilstand*

Representativitet

Industrien på Eydehavn er representativ for den nye framveksten av Norge som industrinasjon som skjedde fra begynnelsen av 1900-tallet. Vi har sett at Eydehavn var en brikke i et industrielt kompleks som gründeren Sam Eyde stod bak. Utbyggingen av Det Norske Nitridaktieselskap skjedde parallellt på Eydehavn og i Tyssedal. Både Smelteverket og Nitriden var i hovedsak eid av utenlandske kapitalinteresser og gikk dermed også inn i et internasjonalt nettverk av produksjonsbedrifter. Kapital, teknologi, kompetanse og tildels utstyr ble importert. Bedriftsetableringene på Eydehavn førte til framveksten av et helt lokalsamfunn som har hatt betydning for hele regionen.

Når det skal gjøres et utvalg av objekter som bør vernes er det viktig å få med flest mulig aspekter ved bedriftens liv. Det bør velges ut objekter som både viser kraftforsyningen inn, produksjonslokaler, tilknyttet lagervirksomhet, administrasjon, verksteder, velferdstiltak, skole og boliger for de ansatte og deres familier. Det bør også gjøres et utvalg som representerer en tidsdybde, dvs. at objektene som vernes bør representere ulike stadier av bedriftens utvikling.

Sammenheng og miljø

Denne type industri tok i bruk vannkraften i Arendalsvassdraget på en ny måte. Utbyggingen av Bøylefoss kraftstasjon ga grunnlaget for etableringen av industrien som i sin tur var grunnlaget for dannelsen av tettstedet Eydehavn. Kulturminnene som er registrert i denne rapporten inngår derfor i en større, funksjonell sammenheng og er del av et helhetlig kulturmiljø.

Autentisitet

Særlig kulturminnene knyttet til Nitriden har høy grad av autentisitet, dvs. at de er lite endret siden den gang de ble bygget. I motsetning til Smelteverket skjedde det lite utvikling av denne bedriften etter krigen. Eierne satset mest på Tyssedal, med det resultat at bedriften på Eydehavn tidlig sakket akterut både produksjonsteknisk og bygningsmessig. Her finner vi for eksempel bygninger som er bevart stort sett slik de ble bygget i 1914.

Fysisk tilstand

Den fysiske tilstanden har vært avhengig av anvendeligheten. Bygninger som ikke lenger ansees å ha særlig høy bruksverdi, er gjennomgående dårligere vedlikeholdt (jfr. høydebassenget E-074 og omformerstasjonen F-084a/b). De fleste av byggene er i mur og har derfor vært relativt motstandsdyktige mot forfall.

Grunnlag for opplevelse

Identitet

Bedriftene har i stor grad formet det sosiale miljøet på Eydehavn. Den særegne industriarbeiderkulturen er under press utenfra. Stadig færre har sin tilknytning til bedriften. Fortsatt finnes det mange mennesker som har hatt et langt yrkesliv ved bedriftene. For dem representerer kulturminnene identitet og tilknytning.

Museet på Eydehavn er aktivt med i lokalsamfunnet og ønsker å formidle flest mulige sider ved stedets utvikling. For museet vil det være viktig å bevare minner fra industrien slik at formidlingen ikke kun skjer gjennom gjenstander og foto.

Høydebassenget (E-074) foreslås vernet fordi dette er knyttet til dåpen av det nye tettstedet Eydehavn i 1913. I følge Ole Christian Grimnes biografi om Sam Eyde ble denne begivenheten en stor triumf for Eyde og ”kan sees på som kulminasjonen i hans karriere som industrientreprenør.” Bassenget har dermed en symbolverdi knyttet til en av landets fremste industrigründere. At Eyde i tillegg er født og oppvokst i ditriktet gjør at dette har ekstra stor verdi for lokalsamfunnet.

Arkitektonisk kvalitet

De fleste, større bygningene som ble bygget i 1912 -1916 ble trolig tegnet av ingeniørene ved Sam Eydes ingeniørkontor i Christiania. Det nøkterne formspråket er preget av industriarkitekturen fra slutten av 1800-tallet og samtidens jugendstil. Omformerstasjonen (F-084a/b) har med sin størrelse, utforming og lokalisering mot Tromøysund et monumentalt, gjenkjennelig preg.

Nitridens velferdsbygg og kontor (F-080), oppført i 1956, er tidstypisk og preget av en nøktern funksjonalisme med bl.a. ”svensketak” (flatt, luftet tak med bratt ned- og utskrånende gesimskasse).

Bruksressurs

Et aktivt og framtidsrettet kulturminnevern er avhengig av at kulturminnene taes i bruk. Ved utvalget av minner som skal bevares er det derfor viktig å ta hensyn til at de kan gis en meningsfull bruk i framtiden. Dette er bl.a. bakgrunnen for at vi ikke foreslår deler av Smelteverkets anlegg vernet. Dette er i stor grad bygninger og innretninger som er spesialisert til en bestemt type produksjon og som derfor vanskelig kan gjenbrukes til andre formål. Smelteverket er dessuten i fortsatt drift og anlegget tilpasses kontinuerlig produksjonen. På denne bakgrunn er det vanskelig å gå inn nå og foreslå vern her, men dette bør taes opp til diskusjon den dagen bedriften evt. avvikles og det blir klarlagt hva området evt. skal videreutvikles til.

Kulturminner som foreslås vernet

Med bakgrunn i de ulike kriteriene som er beskrevet tidligere vil vi foreslå at følgende bygg og områder vernes ved regulering til spesialområde bevaring etter plan- og bygningsloven. Bygninger innenfor områdene som ikke er markert, er nyere bygg som vi foreslår unntas fra det generelle rivingsforbudet.

Det må understrekes at dette forslaget er konsulentens anbefaling. Arendal kommune og kulturminnemyndigheten i Aust-Agder fylkeskommune står fritt til å utvide eller innskrenke omfanget av vern. Dette vil avklares i forbindelse med det pågående reguleringsplanarbeidet for Eydehavn.

Område 1:

B-014	Omkoblingsstasjon	1913
G-108a	Bolig, Elly Eydesvei 5	1917
G-109	Bolig, Elly Eydesvei 4	1914
G-110	Bolig, Elly Eydesvei 2	1914
G-111	Bolig, Elly Eydesvei 6	1914
G-112	Bolig, Skoleveien 8	1914
G-113	Bolig, Skoleveien 10	1916
G-114	Gamle Eydehavn skole	1915/36
G-121	Bru/uthus	1912 (bru)
G-216	Bolig, Elly Eydesvei 1	1920-tallet
G-219	Bolig, Kristen Staksnesvei 3	1937
G-247	Bolig, Skoleveien 2	1936
G-255	Bolig, Elly Eydesvei 8	1938
G-256	Gamle Eydehavn skole, uthus	1915

Område 2:

E-068	Velferdsbygg (DNN)	1927

Område 3:

E-073	Tilfluktsrom	1940-1945
E-074	Høydebasseng	1913
F-080	Velferdsbygg/kontor (DNN)	1956
F-081	Verksted (DNN)	1941
F-083	Ovnshus II (DNN)	1916
F-084a/b	Omformerstasjon (DNN)	1914/1916
F-086	Materiallager/kontor (DNN)	1914

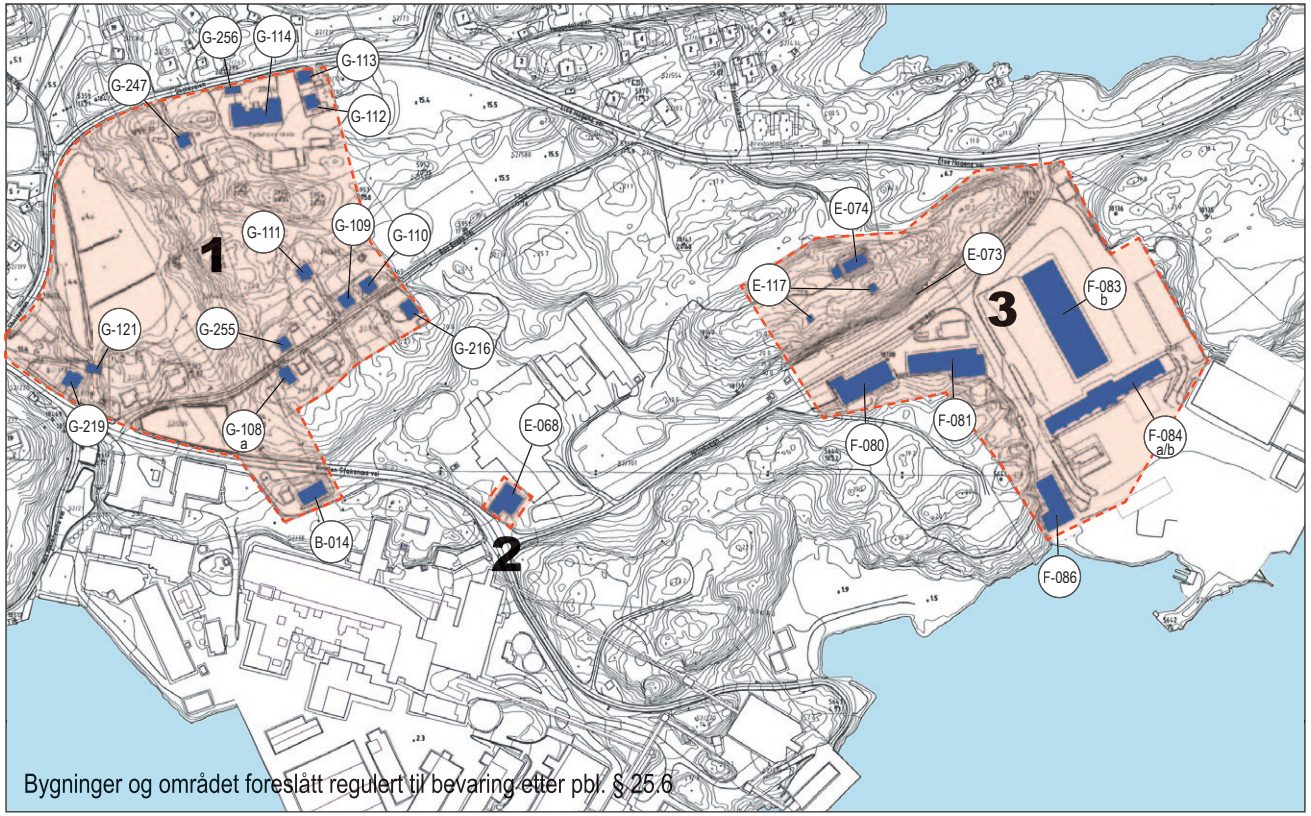

Bygninger og området foreslått regulert til bevaring etter pbl. § 25.6

B-014
Omkoblingsstasjon
Byggeår: 1914

Hotellheia
Boligområde
Byggeår: 1914-17

G-121
Bro
Byggeår: 1912?

G-114
Gml. Eydehavn skole
Byggeår: 1915/36

F-084 a/b
Omformerstasjon
Byggeår: 1914-16

F-086
Materiallager/kontor
Byggeår: 1914

F-083 b
Ovnshus II
Byggeår: 1916

F-081
Verksted
Byggeår: 1941

E-068
Velferdsbygg
Byggeår: 1927

E-074
Høydebasseng
Byggeår: 1913

F-117
Kanonstillinger
Byggeår: 1940-45

F-080
Velferdsbygg/kontor
Byggeår: 1956